

HUORAN STIGMA

Huorastigma tarkasteltuna Axel Honnethin tunnustussuhde-
teorian kautta

Joonas Haverinen
Maisterintutkielma
Filosofia
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
Tekijä Joonas Haverinen	
Työn nimi Huoran stigma. Huorastigma tarkasteltuna Axel Honnethin tunnustussuhdeteorian kautta.	
Oppiaine Filosofia	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 69
Ohjaaja Onni Hirvonen	
Tiivistelmä <p>Tämän tutkielman aiheena on Axel Honnethin tunnustussuhdeteorian soveltaminen vapaaehtoisten ja itsenäisten prostituoitujen kohtaamaan stigmaan. Prostituoituidut ovat yksi seksityöntekijöiden alaryhmä muiden joukossa, minkä takia tutkielmassa puhutaan pääsääntöisesti prostituoiduista ja seksin myyjistä eikä seksityöntekijöistä. Prostituoituidut tarjoavat asiakkailleen fyysisiä seksuaalisia palveluksia toisin kuin monet muut seksityöntekijät. Itsenäinen prostituoitu ei luovuta saamiaan tuloja kolmansille osapuolille ja vapaaehtoinen on itse tehnyt valinnan alalle ryhtymisestä.</p> <p>Empiiristen tutkimusten mukaan prostituoitujen kohtaaman stigman sisältöjä ovat muun muassa uhrius, moraalittomuus, häpeällisyys, päihderiippuvuus ja mielenterveysongelmat. Stigmasta koituu prostituoituille seurauksia, joihin lukeutuvat muun muassa nöyryyttäminen, häpeä, väkivalta ja syrjiminä poliisin sekä terveydenhuollon ammattilaisten toimesta. Näillä seurauksilla on negatiivisia vaikutuksia prostituoitujen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin.</p> <p>Tässä tutkielmassa näitä seurauksia lähestytään Honnethin tunnustussuhdeteorian kautta, ja tarkastellaan, miten stigma ja sen seuraukset rikkovat vastavuoroisen tunnustuksen periaatteita. Honnethin tunnustusteoriassa tunnustuksella on kolme muotoa: rakkaus, kunnioitus ja arvostus. Toteutuessaan riittävästi jokainen tunnustuksen muoto kehittää ja ylläpitää eri puolia yksilön positiivisesta minä-suhteesta, jonka riittävä kehittyminen on edellytys autonomiselle yhteisössä toimimiselle. Minä-suhteen kehittymistä voi häiritä vaillinainen tunnustus eli tunnustusvaje, joksi osa huorastigman seurauksista tunnustetaan.</p> <p>Prostituoitujen nöyryyttäminen osoittaa, että heitä ei arvosteta yhteisössään. Väkivalta rikkoo sekä kunnioitukseen että rakkauteen sisältyvää oletusta fyysisen koskemattomuuden loukkaamattomuudesta, minkä lisäksi viranomaistahojen toteuttama syrjintä loukkaa prostituoitujen kansalaisoikeuksia. Tunnustusteorian soveltamisen tulokset tukevat aikaisempien empiiristen tutkimusten tuloksia siitä, että prostituoituidut kohtaavat syrjintää eivätkä kaikki heistä saa osakseen täyttä yhteisön jäsenyyttä.</p>	
Asiasanat Axel Honneth, huorastigma, prostituutio, seksityö, tunnustussuhdeteoria, tunnustusvaje, yhteiskuntafilosofia	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUNNUSTUSSUHTEET	10
2.1	Tunnustussuhteista yleisesti.....	10
2.2	Axel Honneth.....	13
2.3	Honnethin tunnustusuhdeteoriasta	15
2.3.1	Rakkaus.....	15
2.3.2	Kunnioitus	16
2.3.3	Arvostus.....	18
2.3.4	Epäkunnioitus.....	20
3	KAUPALLISEN SEKSIN KÄSITTEISTÖSTÄ.....	23
3.1	Seksityö.....	23
3.2	Prostituutio.....	25
3.3	Prostituoitu.....	27
3.4	Prostituutiosta huorastigmaan.....	30
4	STIGMA JA SEN SEURAUKSET	32
4.1	Stigma	32
4.2	Huorastigman sisällöistä.....	35
4.3	Huorastigmasta koituvia seuraamuksia.....	38
5	HUORASTIGMA TUNNUSTUSTEORIAN KAUTTA TARKASTELTUNA	50
5.1	Fyysinen koskemattomuus	51
5.2	Kunnioitus, oikeuksien epääminen ja autonominen toimijuus	52
5.3	Arvostus ja väheksyminen.....	56
5.4	Kamppailu tunnustuksesta.....	60
6	PÄÄTÄNTÖ.....	63
	LÄHDELUETTELO	67

1 JOHDANTO

Vanhan sanonnan mukaan seksin myynti on maailman vanhin ammatti. Sanonnan perusteella voi päätellä, että seksin myyntiä on harjoitettu vähintään niin kauan kuin ihmisyhteisöissä on ollut eriytynyttä työntekoa. Pitkä historia ei ole tehnyt seksin myynnistä yleisesti hyväksyttyä toimintaa, vaan siihen suhtaudutaan monien toimesta vähintäänkin nuivasti. Nuiva suhtautuminen on usein luonteeltaan moraalista paheksuntaa, jolloin maksullinen seksi näyttäytyy moraalittomana. Toisissa tapauksissa nuivuus perustuu negatiivisiin ennakko-oletuksiin ja -luuloihin prostituoiduista. Stereotypioihin nojaaminen ei ole yllätys, sillä suomalaista prostituutiota tutkineen Anna Kontulan (2006, 59) mukaan harva valtakulttuurin edustaja edes tietää koskaan olleensa tekemisissä prostituoidun kanssa. Se, että yksilö ei ole kohdannut omakohtaisesti prostituoitua tiedostaen vuorovaikutuskumppanin olevan prostituoitu, ei ole este mielikuvien syntymiselle. Suurella todennäköisyydellä valtaosalla ihmisistä on jonkinlainen oletus siitä, millainen hahmo prostituoitu on¹. Mielikuvien syntyminen ilmiöstä, josta monella ei ole omakohtaista kokemusta, on osoitus siitä, että prostituutio on marginaalisesta luonteestaan huolimatta vahvasti läsnä yhteisön jaetussa sosiaalisessa todellisuudessa.

Ihmisten suhtautuminen prostituutioon vaihtelee yksilöiden välillä ja suhtautumisen perusteet vaihtelevat myös. Aivan kuten yksilöiden kohdalla, niin myös valtioiden tasolla suhtautuminen prostituutioon vaihtelee. Esimerkiksi Hollannissa prostituutio on laillista suostuvaisten täysi-ikäisten ihmisten kesken (Flowers 2011, 18–19, 39) ja Amsterdamissa on tunnettu punaisten lyhtyjen alue, jossa seksin myyjät markkinoivat ja tarjoavat palveluitaan valaistujen ikkunoiden ja niiden yhteydessä

---

¹ Yhtenä mielikuvien syntymisen lähteenä voi toimia kulttuuriteollisuus, jossa esitetään stereotyyppisiä malleja prostituoiduista.

olevien toimitilojen puitteissa (Flowers 2011, 40–41). Yhdysvalloissa puolestaan prostituutio on laitonta kaikkialla muualla paitsi kahdeksassa Nevadan osavaltion maaseutupiirikunnassa, ja esimerkiksi Nevadassa sijaitsevassa ja kasinoistaan tunnetussa Las Vegasissa prostituutio on laitonta (Flowers 2011, 18, 39). Tämän lisäksi 38 osavaltiossa seksistä maksaminen on laitonta (Flowers 2011, 18). Myös Ruotsissa prostituutio on lain mukaan rikos, mutta vain ostajan kannalta. Seksin myyjä ei siis syyllisty seksipalveluita tarjotessaan rikokseen, mutta asiakas tekee rikoksen seksipalveluita ostaessaan (Dodillet & Östergren 2011, 1, 3; Gould 2001, 437; Skaffari 2010, 56). Ruotsin tilanne eroaa Yhdysvalloista siten, että Yhdysvalloissa sekä ostaja että myyjä syyllistyvät rikoksiin. Näiden tietyllä tavalla molempia ääripäitä edustavien esimerkkien, joista Hollanti on toisessa päässä ja Ruotsi sekä Yhdysvallat toisessa, väliin jää joukko maita, joissa prostituutio ei ole sinänsä laitonta, mutta joissa seksin myymisen markkinointia ja toteuttamista kuitenkin rajoitetaan lakien ja säädösten avulla sillä seurauksella, että laillisen seksin myymisen toteuttaminen on hankalaa (Flowers 2011, 40; Kontula 2008, 188). Suomi on esimerkki tällaisesta ”välimallin” maasta (Flowers 2011, 41). Suomessa seksiä saa siis myydä ja ostaa, kunhan palveluiden myyjä ei ole alaikäinen (Rikoslaki, 20: 8a §), paritettu (RL 20: 9 §) tai ihmiskaupan uhri (RL 25: 3 §), mutta palveluita ei saa tarjota tai ostaa yleisillä paikoilla (Järjestyslaki, 7 §), joihin luetaan kuuluviksi ulkotilojen lisäksi myös ravitsemusliikkeet ja yökerhot (JL 1: 2 §) (ks. myös Hakala 2018, 2; Kontula 2008, 265–268; Lehtonen & Taipalus 2014, 9; Skaffari 2010, 54–55). Myös suorasanainen lehdissä ja suomalaisilla nettipalvelimilla tapahtuva ilmoittelu, joissa mainitaan seksipalvelut ja niiden maksullisuus, ovat kiellettyjen toimintatapojen listalla (Lehtonen & Taipalus 2014, 9; Skaffari 2010, 55–56). Myöskään Suomeen saapumista seksipalveluiden myyntitarjoituksessa ei katsota laissa hyvällä. Ulkomaalaislaissa (9: 148 § 6) sanotaan, että Suomeen pyrkivä ulkomaalainen voidaan käännättää rajalta, mikäli on perusteltu syy epäillä, että maahan pyrkivä tarjoaisi maksullisia seksipalveluita. Laki ei kuitenkaan ”koske EU-maiden eikä Schengen sopimuksen allekirjoittaneiden maiden kansalaisia” (Skaffari 2010, 53).

Prostituutioon ja prostituutuihin liittyy voimakas leimaantuminen eli stigmatisoituminen. Prostituutujen stigmatisoituminen näkyy muiden yksilöiden suhtautumisessa prostituutuihin, minkä lisäksi stigmatisoitumisella on monissa tapauksissa konkreettisia seurauksia prostituutujen arkeen. Osassa prostituutiotutkimuksia esitetään, että stigmasta johtuvat seuraukset ilmenevät usein syrjintänä ja epätasa-arvoisena kohteluna muiden yhteisön jäsenten ja laajemminkin yhteiskunnan rakenteiden taholta. Joidenkin oikeuksien epäminen ja prostituutujen vähäinen sosiaali-

nen arvostus ovat esimerkkejä tällaisesta kohtelusta. Toisissa tutkimuksissa prostituutiota tutkitaan lähtökohdista, jotka vahvistavat stigmatisoituneita uskomuksia prostituoiduista ja prostituutiosta.

Prostituutioon yhdistetään monesti negatiivisia ilmiöitä, kuten uhrius, ihmiskauppa, paritus, pakottaminen, vastentahtoisuus, hyväksikäyttö ja lapsiprostituutio, joiden lisäksi alentavat, nöyryyttävät sekä aikaisemmin mainitut moralisoivat ja paheksuvat suhtautumistavat liittyvät prostituutioon vahvasti. Edellä kuvattu suhtautuminen ja mielikuvat vaikuttaisivat intuitiivisesti johtavan prostituoitujen epäoikeudenmukaiseen kohteluun ja sortamiseen tai vähintäänkin luovan suotuisat/sallivat olosuhteet niiden harjoittamiseen. Useiden empiiristen tutkimusten tulokset osoittavat intuition oikeansuuntaiseksi. Prostituoituihin siis kokevat epäoikeudenmukaista kohtelua, joten tarkastelun kohteeksi tulisi ottaa kysymykset siitä, miten epäoikeudenmukainen kohtelu ilmenee ja millä perusteilla kohtelun voi sanoa olevan epäoikeudenmukaista. Tämän tutkielman tavoite on tarkastella, voiko prostituoitujen sanoa kohtaavan syrjintää ja epätasa-arvoa honnethilaisen tunnustusteorian valossa. Tutkielmaa ohjaavana tutkimuskysymyksenä toimii kysymys siitä, *millaiselta itsenäisten ja vapaaehtoisten prostituoitujen kohtaama stigma näyttää Axel Honnethin tunnustussuhdeteorian kautta tarkasteltuna?*

Tämän tutkielman aiheena on siis Axel Honnethin tunnustussuhdeteorian soveltaminen itsenäisten ja vapaaehtoisten prostituoitujen kohtaamaan stigmaan. Tunnustussuhdetien teoreettinen viitekehys on valikoitunut stigman tarkasteluun siksi, että stigma on vuorovaikutuksellinen suhtautumiseen liittyvä ilmiö ja eräänlainen sosiaalinen status, ja tunnustusteoria käsittelee nimenomaan vuorovaikutukseen liittyviä normeja. Honnethin teoria on valittu siksi, että Honneth on merkittävin tunnustusteoreetikko ja keskeisiä hahmoja tunnustuksen filosofian palauttamisessa oleelliseksi filosofiseksi keskusteluaiheeksi. Stigman teoreettinen pohja on saatu puolestaan yhdysvaltalaisen sosiologian klassikon Ervin Goffmanin ajatuksista. Valinta kohdistui Goffmaniin, koska hänen stigman kuvauksensa on sopivan selkeä ja monipuolinen, minkä lisäksi sitä voidaan soveltaa honnethilaisessa kontekstissa.

Koska tutkielmassa käsitellään vapaaehtoisia ja itsenäisiä prostituoituja, on paikallaan määritellä lyhyesti, mitä vapaaehtoisuudella ja itsenäisyydellä tarkoitetaan tutkielmassa. Prostituution vapaaehtoisuudella tarkoitetaan, että seksiä on alettu myydä ja alalle tultu omista lähtökohdista jokseenkin samoin tavoin kuin muuhunkin työelämään tullaan. Yleisellä tasolla puhuttaessa työn tekeminen on josain määrin hengissä pysymisen sanelema pakko, mutta valinta eri ammattien välillä on kuitenkin yksilöllä (ks. Kontula 2008, 184). Itsenäisyydellä tarkoitan sitä, että prostituoitu työskentelee vain itselleen, eli määrittää työaikansa, -tapansa ja -paikkansa sekä määrittää itse tarjoamansa palveluvalikoiman ja rajansa sekä sen, kenet

suostuu ottamaan asiakkaakseen. Tämän lisäksi seksin myynnistä saadut rahat menevät täysimääräisinä prostituoidulle itselleen eivätkä kolmannelle osapuolelle kuten parittajalle. Mikäli prostituoitu maksaa seksin myynnistä saaduista tuloistaan veroa, valtiota ei tässä tutkielmassa mielletä seksityöhön pakottavaksi kolmanneksi osapuoleksi eikä prostituoitua pakotetuksi.

Tutkielmassa ei tarkastella prostituutioon pakotettuja. Tälle ratkaisulle on kaksi syytä. Yksi syy, miksi tutkielmassa ei keskitytä pakotetun prostituution uhrien stigmaan, on se, että lähtökohtaisesti heihin ei pitäisi kohdistua stigmatisointia. Tämä näkemys on seurausta tutkimuksen yhdestä taustanäkemyksestä, jonka mukaan prostituutioon pakotettua henkilöä ei voi pitää vastuullisena harjoitetusta seksin myymisestä, minkä johdosta pakotettuihin prostituoituihin kohdistuva stigmatisointi ja moralisointi on perusteetonta. Prostituution pakotettujen arvostelemista ja stigmatisointia kuitenkin tapahtuu, mutta oleellista on, että he eivät ole vastuussa sosiaalisesta asemastaan. Vapaaehtoisesti prostituutiota harjoittavat ovat puolestaan tehneet valinnan alalle ryhtymisestä vapaasta tahdostaan, minkä johdosta heidän toimintansa voidaan asettaa oikeutetummin arvostelmien kohteeksi.²

Toinen perustelu vapaaehtoisiin prostituoituihin keskittymiselle on se, että tarkastelemalla heihin kohdistuvaa stigmaa saadaan samalla tietoa pakotettuihin kohdistuvasta stigmasta. Edellä sanotun mukaisesti pakotettujen prostituoitujen stigmatisointi on perusteetonta, mutta sitä tapahtuu silti. Stigmatisoinnin seurauksena osa pakotetuista prostituoiduista kohtaa samoja stigman sisältöjä ja seurauksia kuin vapaaehtoisesti prostituutiota harjoittavat. Näin ollen on mahdollista keskittyä tarkastelemaan vapaaehtoisiin kohdistuvia stigman sisältöjä ja seurauksia, koska niistä saadut tulokset pätevät myös pakotettujen kohdalla. Syyt vapaaehtoisiin keskittymiselle ovat summaten siis yhtäältä se, että prostituutioon pakotettujen stigmatisointi on jo lähtökohtaisesti epäoikeutettua, ja toisaalta se, että vapaaehtoisia koskevia tuloksia voidaan soveltaa pakotettuihin.

Tutkielmassa käsiteltävä huorastigma ja sen kokeminen prostituoitujen toimesta on lähtökohtaisesti empiirinen aihe. Tässä työssä aihetta lähestytään teoreettisemmasta tulokulmasta soveltavan yhteiskuntafilosofian kautta. Tämän johdosta tutkielmaa varten ei ole kerätty omaa empiiristä aineistoa huorastigmasta ja siitä koituvista seurauksista, vaan empiirisenä lähdemateriaalina niiden tarkastelun suhteen

---

² Stigmatisoinnin, stigmatisoitumisen ja stigmojen oikeutusta olisi mahdollista pohtia laajemminkin. Kyseessä on sen verran laaja toimi, että tämän tutkielman puitteissa siihen ei ole mahdollista ryhtyä. Mainittakoon tässä kuitenkin, että vaikka stigmat ovat ihmisyhteisöissä jokseenkin yleisiä, niin se ei tarkoita, että stigmat olisivat automaattisesti normatiivisesti hyväksyttäviä tai oikeutettuja.

toimii aikaisempi prostituutiota ja prostituoituihin kohdistuvaa stigmaa koskeva tutkimus. Tutkielman filosofinen ulottuvuus syntyy siitä, että empiiristen tutkimusten havaintoihin ja tuloksiin sovelletaan Axel Honnethin tunnustussuhdeteoriaa.

Huorastigma on aihe, jota ei ole tutkittu kattavasti, mikä on jättänyt aiheeseen tutkimuksellisia aukkoja. Monessa prostituutiotutkimuksessa kyllä puhutaan stigmasta ja ymmärretään sen merkitys prostituoitujen elämään vaikuttavana negatiivisena voimana. Tästä huolimatta huorastigma ei ole ollut monen tutkimuksen varsinaisena kohteena, mikä osaltaan on vaikuttanut siihen, että huorastigmaa ei ole käsitelty yhtä kattavasti ja monipuolisesta tulokulmasta kuin prostituutiota. Käsillä oleva tutkielma osaltaan täyttää tätä aukkoa tarkastelemalla huorastigmaa tavalla, jolla sitä ei ole aiemmin käsitelty. Valitun tutkimustavan myötä tuloksena on aikaisempaa täydempi ymmärrys ja tieto huorastigmasta.

Seuraavaksi tarjoan lyhyen katsauksen prostituutiota käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Koska tutkielma yhdistää sekä empiiristä että filosofista tutkimusta, on aiheellista tarkastella molempien tutkimustapojen tuottamaa tutkimusta. Aloitetaan esittely empiirisestä prostituutiokirjallisuudesta.

Prostituutiota on tutkittu empiirisesti varsin laajasti. Osaltaan tutkimuksen laajuuteen vaikuttaa se, että prostituutiota on tutkittu monen eri tieteenalan toimesta. Tutkimusta on tehty niin lääketieteen, historian, psykologian, yhteiskuntatieteiden, lakitieteen kuin sosiaalityönkin piirissä, minkä lisäksi on tutkittu taiteessa esiintyviä prostituoitujen ja prostituution representaatioita. Tehty tutkimus on laajaa toisaalta siksi, että jokaisen edellä mainitun tieteenalan sisällä prostituutiota on tutkittu monesta eri lähtökohdasta, tutkimusasetelmasta ja -tavoitteesta. Tämän lisäksi tutkimusta on tehty sekä useamman tieteenalan rajapinnassa että maakohtaisesti.

Yhteiskuntatieteen, psykologian ja sosiaalityön tutkimuksissa on esimerkiksi selvitetty eri sidosryhmien suhtautumista prostituoituihin ja prostituutioon (Chrysanti & Shdaimah 2021; Wahab & Abel 2016; Stewart 2021; Farley, Golding, Schuckman Matthews, Malamuth & Jarret 2017). Yhteiskuntatieteiden piirissä on selvitetty myös eri maiden prostituutiota koskevaa lainsäädäntöä (Gangoli & Westmarland 2006) sekä toteutettujen poliittisten toimien vaikutusta prostituoituihin (Benoit, Smith, Jansson, Healey & Magnuson 2019). Psykologiassa on edellä mainittujen teemojen lisäksi tutkittu muun muassa seksin myyntiin liittyviä päätöksentekoprosesseja ja riskikäyttäytymistä (Cimino 2021; McCandless Stone 2020). Lääketieteessä on puolestaan tutkittu prostituoitujen tietämystä seksitaudeista ja niiden leviämismekanismista (de Matos, Caetano, da Silva Franca, Pinheiro, de Moraes & Teles 2013), prostituoiduilla esiintyviä seksitauteja (Musyoki, Kellogg, Geibel, Muraguri, Okal, Tun, Fisher Raymond, Dadabhai, Sheehy, Kim (2015), prostituoitujen päihderiippu-

vuuksia (De Graaf, Vanwesembeek, Van Zessen, Straver & Visser, 1995) sekä mielenterveysongelmia (Rössler, Koch, Lauber, Hass, Altwegg, Ajdacic-Gross & Landolt (2010)). Myös prostituution historiaa on tutkittu. Tällöin tutkimuksen kohteina ovat olleet esimerkiksi prostituution säätely, siihen kohdistuneet määräykset ja laajemminkin se, miten prostituutio on ollut osa yhteiskuntaa tutkittuna ajanjaksona paikassa x (Kapparis 2018; Budin 2008; McGinn 2004; Bartley 2000; Otis 1985; Paoletta 2020). Taiteessa esiintyviä prostituoitujen representaatioita on myös tutkittu (Campbell 2006; Chatterjee 2008). Samoin prostituoitu-sanan ja sen synonyymien merkityseroja on tutkittu (Apte & Sahni 2008). Jo lyhyt empiirisestä prostituutiokirjallisuudesta annettu katsaus osoittaa, kuinka moni- ja laaja-alaista empiirinen prostituutiotutkimus on. Tutkimuskentän moninaisuudesta huolimatta on esitetty (Farley ym. 2017, 3602), että moni prostituutiotutkija voidaan sijoittaa yhteen kahdesta ”leiristä”. Toisessa leirissä prostituutio nähdään pääasiassa seksuaalisena työnä ja toisessa pääasiassa seksuaalisena hyväksikäyttönä. Tätä muistuttava jako näyttäisi löytyvän myös filosofisesta prostituutiokeskustelusta, jota siirrytään tarkastelemaan seuraavaksi.

Ennen kuin eritellään, mistä edellä mainitussa filosofisen keskustelun sisällä vallitsevassa jaossa on kyse, tarkastellaan käytyä keskustelua yleisemmin. Aivan kuten empiirisessä tutkimuksessa niin myös filosofisessa kirjallisuudessa prostituutiota on tutkittu monella tapaa. Filosofisesti prostituutiota on tarkasteltu muun muassa etiikan, yhteiskuntafilosofian, lakifilosofian ja feminismien tulokulmista. Filosofisessa keskustelussa prostituutiota on lähestytty usein oikeuksien ja prostituution aiheuttaman vahingon näkökulmasta. Oikeuksien suhteen on tarkasteltu (esim. Fabre 2006, 157–171) esimerkiksi sitä, onko henkilöillä oikeus myydä ja ostaa seksiä, sekä millaisia oikeuksia yhtäältä seksin myyjillä tulisi olla työntekijöinä ja yrittäjinä ja toisaalta seksin ostajilla asiakkaina. Tyypillistä filosofiselle prostituutiokeskustelulle on, että ajattelijat esittävät argumentteja oman näkemyksensä tueksi ja kritisoivat muiden esittämiä argumentteja. Argumenttien kritisoimisesta päästään edellä mainittuun filosofisen prostituutiokeskustelun jakoon, jonka ytimessä on jakautuminen prostituutioon sallivasti ja kielteisesti suhtautuviin³. Molemmat leirit esittävät siis kantansa tueksi argumentteja, joita kritisoimalla vastapuoli osoittaa, miksi esitetyt perustelut ovat puutteellisia eivätkä siksi kelpaa esittäjänsä näkökulman päteviksi perusteluiksi (ks. esim. Moen 2014; Ericsson 1980; Primoratz 2002). Käydyssä keskustelussa ja prostituution filosofisessa tarkastelussa on sovellettu aikaisempien ja nykyistenkin filosofien teorioita ja ajattelua (ks. esim. Estes 2001; Carline 2011).

---

³ Todettakoon, että ryhmät eivät ole sisäisesti homogeenisiä, vaan suhtautuminen prostituutioon voi vaihdella ryhmän sisällä paljon.

Kaikki prostituutiota tutkineet filosofit eivät ole olleet täysin tyytyväisiä käytyyn prostituutiokeskusteluun, minkä johdosta keskustelua on kritisoitu. Kritiikkiä on annettu molemmille leireille esimerkiksi niiden esittämien analyysien vaillinaisuuksista (esim. O'Connell Davidson 2002; Schwarzenbach 2006). On myös filosofista prostituutiotutkimusta, joka ei keskity tarkastelemaan prostituution oikeellisuutta, moraalittomuutta, vääryyttä ynnä muuta sellaista, vaan keskittyy esimerkiksi prostituoitujen kokemuksiin ja koettuihin emootioihin (esim. Puidokiene & Perttula 2014).

Tutkielmassa keskitytään huorastigmaan ja sen arviointiin, minkä johdosta tutkielma sijoittuu prostituutiokeskustelun neutraaliin maastoon. Tutkielmassa ei oteta kantaa prostituution hyväksyttävyyteen, joten prostituutioon monesti liittyvän moralisoinnin pitäisi loistaa poissaolollaan. Moralisoinnin poistiputtamisen onnistumisen arviointi jää lopulta kuitenkin lukijalle, koska allekirjoittanut on omalle tekstilleen jossain määrin sokea. Huomautan vielä, että neutraaliuteen pyrkimisestä huolimatta tutkielman pohjavire prostituutiota kohtaan vaikuttaa todennäköisesti sallivalta. Tämä johtuu siitä, että huorastigman ja sen seurausten tarkastelussa tulee ilmi prostituoitujen kohtaamaa syrjivää ja epäoikeudenmukaista kohtelua, joka on joissain tapauksissa suoraa seurausta kielteisestä prostituutioon suhtautumisesta. Tämän seurauksena osa tutkielman tuloksista on kielteisen prostituutiosuhtautumisen vastaisia, ja tutkielma olisi siten sallivaan suhtautumiseen päin kallellaan.

Tutkimus on toteutettu soveltamalla Honnethin tunnustukseen pohjaavaa moraalij- ja yhteiskuntafilosofista käsitteistöä stigmaa ja prostituutiota koskeviin yhteiskuntatieteellisiin löydöksiin. Käytännössä tutkielma tarjoaa tiivistyksen tunnustussuhteita sekä stigmaa ja prostituutiota koskevasta kirjallisuudesta. Kirjallisuudesta on poimittu tutkielman kannalta keskeisiä elementtejä tarkasteltavaksi. Teksteistä esiin nostettavia tunnustussuhteiden keskeisiä elementtejä sovelletaan tutkimuskirjallisuudesta löytyneisiin huorastigman seurauksia koskeviin tuloksiin. Tutkimustapaa voi kuvata soveltavaksi yhteiskuntafilosofiaksi, jossa olemassaolevaa teoriaperinnettä sovelletaan uuteen yhteiskunnalliseen aiheeseen. Vaikka tutkielmassa käsitellään aikaisemmasta tutkimuksesta tuttuja teemoja ja hyödynnetään tutkimuksista saatuja tuloksia, on kyseessä niistä eroava työ. Huorastigman tarkastelu tunnustusperspektiivistä käsin tarjoaa uusia välineitä kuvailla, mikä stigmatisoitujen prostituoituihin kohdistuvissa syrjivissä käytänteissä on pielessä ja miksi. Uudet kuvailun välineet ovat nimenomaan tunnustusteoreettisen lähestymistavan antia, koska huorastigmaa ei ole tutkittu kyseisestä perspektiivistä.

Yllä esitelty lähestymistapa on valittu siksi, että tunnustusteoreettinen lähestymistapa mahdollistaa sen, että tutkielmassa ei ole tarpeen keskittyä keskustelemaan maksullisen seksin hyväksyttävyydestä, mikä mahdollistaa jollain tapaa neut-

raalin lähestymistavan aiheeseen. Tällöin tarkastelun keskiöön ei tarvitse ottaa prostituoitujen, seksin ostajien ja sivustakatsojien moraalisia hyveitä tai paheita, vaan voidaan keskittyä prostituoituihin kohdistuvaan käytökseen ja toimintaan, joista voidaan selvittää, synnyttävätkö ne epäoikeudenmukaisia ja syrjiviä seurauksia.

Tutkielma koostuu kuudesta luvusta, jotka ovat johdannon lisäksi, 2. Tunnustussuhteet, 3. Kaupallisen seksin käsitteistöstä, 4. Stigma ja sen seuraukset, 5. Huorastigma tunnustusteorian kautta tarkasteltuna ja 6. Päättäminen. Luvussa kaksi käsitellään tunnustussuhteita. Luku alkaa tunnustussuhteiden yleisellä tarkastelulla eli sen selvittämisellä, mitä tunnustussuhteet ylipäänsä ovat. Tunnustussuhteiden yleisen katsauksen jälkeen siirrytään käsittelemään Axel Honnethia ja hänen tunnustussuhdeteoriaansa. Aluksi esitellään lyhyesti Honnethia itseään ja hänen edustamaansa sosiaalifilosofian tutkimushaaraa, minkä jälkeen paneudutaan Honnethin tunnusteoriaan. Tässä yhteydessä keskeisenä lähtökohtana on Honnethin *Struggle for Recognition* (1995), jossa hän esittää tunnustussuhdeteoriaansa peruspiirteet.

Kolmannen luvun teemana on prostituutio ja sen lähikäsitteet. Luvussa esitellään ja tehdään erottelua maksullisen seksin yhteydessä esiintyvien käsitteiden kuten seksityö, prostituutio, seksityöläinen ja prostituoitu välille. Tehdyt erottelut eri käsitteiden välille perustuvat aikaisempien empiiristen tutkimusten ja empiirisiä tutkimuksia yhteen kokoavien artikkelien käsitteen määrittelyiden varaan. Tämän luvun lähteenä on käytetty niin koti- kuin ulkomaisia empiirisiä tutkimuksia. Luvussa myös määritellään se, mitä prostituoidulla tarkoitetaan tutkielmassa, minkä lisäksi perustellaan, miksi tutkielmassa käytetään pääsääntöisesti käsitteitä *'prostituoitu'* ja *'seksin myyjä'* *'seksityöntekijä'*-käsitteen sijasta.

Stigmaa, huorastigmaa sekä prostituoiduille huorastigmasta koituvia seurauksia käsitellään neljännessä luvussa. Aluksi esitellään stigman käsitettä yleisellä tasolla sosiologi Ervin Goffmanin teoretisoinnin kautta. Osiossa tarkastellaan sitä, millaisia stigmoja on ja kuinka ne syntyvät. Tämän jälkeen keskitytään esittelemään stigmasta ja erityisesti huorastigmasta koituvia seurauksia stigmatisoituneiden elämään.

Viidennessä luvussa sovelletaan Honnethin tunnustussuhdeteoriaa keskeisiin neljännessä luvussa esitettyihin huorastigman seurauksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että luvussa tarkastellaan huorastigman seurauksia siitä näkökulmasta, kuinka kyseiset seuraukset ovat ristiriidassa Honnethin tunnustusteorian kanssa. Luvussa tehty analyysi perustuu aikaisemmissa luvuissa esitettyihin sisältöihin sekä tunnustussuhteista että huorastigman seurauksista. Viidennessä luvussa myös esitetään, että tämä tutkielma tuo prostituutiotutkimukseen oman normatiivis-yhteiskuntatieteellisen tutkimusotteen. Tutkielman päättävässä kuudennessa luvussa tehdään pikainen yhteenveto aikaisempien lukujen sisällöstä ja soveltavan osion lopputuloksesta,

minkä lisäksi esitetään prostituutioon liittyvään stigmaan sopivia jatkotutkimuksen paikkoja.

2 TUNNUSTUSSUHTEET

Tässä luvussa tarkastellaan tunnustussuhteita, Axel Honnethia ja Honnethin tunnustussuhdeteoriaa. Luku alkaa sen tarkastelulla, mitä tunnustussuhteet tarkoittavat yleisellä tasolla. Tämän jälkeen luodaan lyhyt katsaus Axel Honnethiin henkilönä ja hänen tutkimusalaansa, jota nimitetään sosiaalifilosofiaksi, sekä Honnethin edustamaan kriittisen teorian teoriaperinteeseen. Honnethin ja sosiaalifilosofian esittelyn jälkeen siirrytään itse asiaan eli Honnethin tunnustussuhdeteorian tarkasteluun.

2.1 Tunnustussuhteista yleisesti

Tunnustus on monimerkityksellinen käsite. Arkisessa käytössä tunnustuksella voidaan tarkoittaa esimerkiksi rikosten myöntämistä tai henkilökohtaisen uskon tunnustamista, minkä lisäksi tunnustaminen liittyy asioiden tunnistamiseen (*identification*) ja tuntemiseen. Monimerkityksisyys ei rajoitu vain suomen tunnustus-sanaan, vaan se ulottuu myös englannin- (*recognition*) ja saksankielisten (*Anerkennung*) vastineiden arkiseen käyttöön. Edellä mainittujen ohella tunnustuksen muita lähikäsitteitä ovat myös hyväksyntä (*acknowledgement*) ja muistaminen (*re-cognition*). Kun tunnustusta tutkitaan filosofisesti, tunnustus tavataan erottaa näistä käsitteistä. Tunnustuksen filosofinen merkitys sisältää niistä elementtejä, mutta tunnustuksen päämerkitys liittyy persoonien välisiin suhteisiin. Kun toiseen henkilöön suhtaudutaan merkityksellisenä vuorovaikutuskumppanina, eli persoonana, puhutaan tunnustuksesta. (Hirvonen 2020, 11.)

Persoonien välisessä tunnustuksessa on erotettavissa responsiivinen ja konstitutiivinen puoli (Hirvonen 2020, 11). Käsitellään lyhyesti ensin responsiivinen ja sitten konstitutiivinen puoli. Tunnustuksen responsiivisuus tarkoittaa, että tunnustus kohdistuu ”johonkin persoonuuden piirteeseen tai ulottuvuuteen, joka tekee

toisesta tunnustettavan” (Hirvonen 2020, 12). Näitä piirteitä ja responsseja voi olla useita. Responsiivisuus voidaan jakaa kausaaliseen ja normatiiviseen suhtautumistaan. Kausaalissa responsiivisuudessa meidän tulee kausaalilla pakolla suhtautua tunnustuksen kohteeseen tietyllä tavalla, koska jokin hänen piirteensä edellyttää niin. Normatiiviseen suhtautumiseen liittyy sen pohtiminen, miten tiettyjä ominaisuuksia omaavaan persoonaan tulee suhtautua. Tunnustuksen pitäminen normatiivisena responsina on nykykeskusteluissa kausaalista yleisempi. (Hirvonen 2020, 12.) Syitä tälle ovat muun muassa, että responssimme eivät ole aina pakotettuja, antamamme responssi voi olla väärin tai antamamme tunnustus voi mennä vikaan. Näin ollen vaikuttaa siltä, että se on pikemminkin tapa, jolla toiseen pitäisi suhtautua kuin tapa, jolla automaattisesti reagoimme toiseen.

Responsiivisuuden lisäksi tunnustuksessa on myös yksilön piirteitä ja ominaisuuksia konstituiva puoli. Tällöin ainoastaan suhteet muihin ihmisiin pystyvät tekemään meistä täysivaltaisen moraalisen persoonan ja sen, mitä itse kukin on. Tätä näkemystä tuetaan muun muassa kehityspsykologialla, jonka mukaan suhteet lähimmäisiin ovat merkittäviä ihmisen kehitykselle lapsuudessa, ja myöhemmin ne ovat tärkeitä elämän merkityksellisyyden kannalta. Tunnustuksen konstitutiivista roolia tuetaan myös teoriolla siitä, että ihmisen rationaalisuus voi syntyä vain vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa. (Hirvonen 2020, 12–13.)

Yllä olevasta voidaan huomata, että tunnustus liittyy vahvasti persoonan käsitteeseen. Persoonan käsite ei ole itsestään selvä (Hirvonen 2020, 13), joten tarkastellaan seuraavaksi, mitä persoonuuteen sisältyy. Persoonuudesta voidaan erottaa psykologinen persoonuus ja statuspersoonuus. Psykologisen persoonuuden keskiössä ovat ”sellaiset mielelliset kyvyt, joita kuvittelemme persoonilla olevan. Näihin kuuluvat esimerkiksi ajattelun taito, kognitiiviset kyvyt ja kielellisyys” (Hirvonen 2020, 13–14). Statuspersoonuus puolestaan liittyy sosiaalisiin statuksiin ja oikeuksiin. Statuspersoonuus on määritelmällisesti sosiaalisesti rakentunutta, koska status riippuu muiden asenteista ja tunnustuksesta statuksen haltijaa kohtaan (Hirvonen 2020, 14).

Sekä statuspersoonuus että psykologinen persoonuus ovat osa kokonaisnäkemystä persoonuudesta, johon tunnustussuhteet tuovat lisäelementtejä. Persoonuuden yksi lisäelementti on se, että persoona voidaan tunnustaa usealla tavalla yhden sijasta, kuten monissa nykyisissä tunnustusteorioissa tehdään. Tällöin tunnustus ei ole yksi- vaan moniulotteista. Axel Honnethin kolmijakoinen tunnustusteoria (ks. tarkemmin alaluvut 2.3.1, 2.3.2 ja 2.3.3) on usein moniulotteisten teorioiden taustalla. Honneth jakaa tunnustuksen rakkauteen, kunnioitukseen ja arvostukseen, joista jokainen muodostaa persoonuuteen eri tavoin tunnustettavan alueen. (Hirvonen 2020,

14–15.) Tässä tutkielmassa keskitytään Honnethin kolmijakoisen tunnustuksen tarkasteluun ja soveltamiseen.

Persoonien välisiä suhteita koskevan luonteen lisäksi tunnustuksella on poliittinen ulottuvuus (Hirvonen 2020, 15). Onni Hirvosen mukaan tunnustuksen politiikan lähtökohtana on, että tunnustuksen saaminen on tärkeää oman elämän arvokkaaksi kokemisen ja riittävän vakaan identiteetin saavuttamisen kannalta, ja että ”tunnustuksen puute ja epäkunnioitus aiheuttavat vahinkoa ja pahoinvointia, joka saa kamppailemaan tunnustuksesta” (Hirvonen 2020, 15). Tunnustuksen politiikan keskeisiä piirteitä ovat Simon Thompsonin (2006, 7–8) mukaan 1. keskittyminen identiteettiin ja erilaisuuteen, 2. tasa-arvoisuuden ja inklusion tärkeys yhtäläisessä kohtelussa, 3. tunnustuksen saaminen erilaisuudesta, 4. keskustelu yhteisön resursien oikeudenmukaisesta jakamisesta, 5. huoli yhteisön kaikkien ryhmien demokraattisista vaikutusmahdollisuuksista, ja 6. tunnustuksen politiikan luonnehtiminen kamppailuksi. Tunnustussuhdeteorioissa tunnustuksen kamppailullinen puoli ymmärretään yhteisöissä tapahtuviksi poliittisiksi kamppailuiksi, jotka voivat toimia pyrkimyksenä yhteiskunnallisiin muutoksiin. (Hirvonen 2020, 15.) Nämä poliittiset kamppailut voidaan Hirvosen (2020, 16) mukaan jakaa kahteen leiriin sen perusteella, onko pyrkimyksenä tavoitella kaikille yhtäläistä tunnustusta jaetun yhteisen ihmisyytemme perusteella (universaali tunnustus), vai tavoitellaanko tunnustusta yksilölle tai ryhmälle kuuluvan erityisen piirteen perusteella (partikulaari tunnustus). Nämä leirit voivat olla keskenään ristiriidassa, koska ”[y]htäläisen kunnioituksen politiikka perustuu samuuteen, mutta erityisyyden arvostus on puolestaan kyöksissä erontekoon ja erilaisuuteen ” (Hirvonen 2020, 16).

Filosofinen tunnustus eroaa siis sanan arkimerkityksistä eritoten siinä, että filosofinen merkitys liittyy pääsääntöisesti persoonien välisiin suhteisiin. Yhtäältä nämä suhteet liittyvät siihen, että suhtaudumme toisiin yksilöihin responsiivisesti heidän piirteidensä edellyttämällä tavalla, ja toisaalta suhteet toisiin ja heiltä saatu tunnustus konstituivat itse kunkin piirteitä ja tehden meistä sen, keitä olemme. Persoonuuden eri piirteet voidaan jaotella psykologisiin ja statuspiirteisiin, jotka voidaan tunnustaa useammalla kuin yhdellä tavalla. Poliittiset kädenväännöt ymmärtään kamppailuksi tunnustuksesta, johon ryhdytään tunnustuksen puutteen aiheuttaman vahingon ja pahoinvoinnin johdosta. Näissä kamppailuissa tavoitellaan tunnustusta kaikkien ihmisten jakamille piirteille ja/tai yksilölle tai ryhmälle kuuluvalla erityiselle piirteelle. Kaiken edellä sanotun valossa tunnustus on isosti mukana inhimillisten yhteisöjen arjessa aina yksilötasolta laajempien yhteiskunnallisten toimijoiden areenoille. Siirrytään tästä tunnustussuhteiden yleiskatsauksesta tarkastelemaan Axel Honnethia ja hänen muotoilemaansa tunnustussuhdeteoriaa.

2.2 Axel Honneth

Axel Honneth on vuonna 1949 syntynyt, Bonnissa ja Bochumissa filosofiaa ja sosiologiaa opiskellut filosofi. Hän väitteli Berliinin yliopistosta vuonna 1982, minkä jälkeen hän työskenteli useita vuosia Jürgen Habermasin ”tieteellisenä assistenttina” Frankfurtissa. Honnethin nähdään edustavan kolmatta sukupolvea Frankfurtin koulukunnassa, jonka ensimmäisen sukupolven edustajia ovat muun Theodore W. Adorno ja Max Horkheimer, ja toisen sukupolven päähahmo puolestaan oli Jürgen Habermas. Honneth julkaisi vuonna 1992 *Kampf um Anerkennung*-teoksen. Samoihin aikoihin yhteiskuntatieteissä tapahtui laajempi kulttuurinen käänne ja kiinnostuksen kasvu tunnustusteorioita kohtaan. Kasvanut kiinnostus tunnustusteorioita kohtaan ja kirjan julkaisu nostivat Honnethin yhdeksi kommentoiduimmista yhteiskuntafilosoifeista. (Laitinen 2019, 171–173.)

Ajattelunsa puolesta Honneth on osa Frankfurtin koulukunnan kriittisen teorian perinnettä. Arvi Särkelän (2020, 116) mukaan kriittinen teoria on Honnethille ”monitieteellinen emansipaatioon tähtäävä tutkimusprojekti” (Särkelä 2020, 116), joka ”pyrkii kuvaamaan ja selittämään vallitsevaa sosiaalista todellisuutta, erityisesti aikakautensa yhteiskunnallisia konflikteja ja poliittisia kamppailuja sekä arvostelemaan instituutioiden ja käytäntöjen alistavia vaikutuksia” (Särkelä 2020, 116). Yhteiskuntajärjestyksen tarkastelun ja kommentoinnin lisäksi kriittiset teoriat tutkivat sitä, miten yhteiskuntaa koskevat kriittiset arvostelmat muodostuvat, eli sitä, kuinka ”yhteiskuntakritiikki itse on yhteiskuntansa tuotos” (Särkelä 2020, 117). Särkelän mukaan (2020, 117) Honneth hyödyntää rekonstruktivistista kritiikin menetelmää, jossa kritisoidaan normien tulkinnan ja noudattamisen lisäksi itse vallitsevaa normistoa, koska se ”saattaa osoittautua yksipuoliseksi, hyvää elämää rajoittavaksi, herruussuhteita palvelevaksi tai tiettyjen ryhmien edustajia alistavaksi” (Särkelä 2020, 117). Särkelä (2020, 117) esittää, että rekonstruktivistinen kritiikin menetelmä eroaa ”niin kutsutuista sisäisistä kritiikeistä” (Särkelä 2020, 117) juuri normien kritiisoinnin johdosta, koska sisäisissä kritiikeissä arvostelu kohdistuu siihen, kuinka hyvin vallitsevat normit yhteiskunnassa toteutuvat, mutta ei itse normeihin ja niistä koituviin käytännön seurauksiin.

Honnethin tutkimusalaa on sosiaalifilosofia, joka tutkii sosiaalisuutta (Särkelä 2020, 115). Honneth (2007, 4) esittää, että sosiaalifilosofia keskittyy enimmäkseen tutkimaan sellaisia sosiaalisen kehityksen prosesseja, jotka voidaan tulkita väärinkehitykseksi, häiriöiksi/sairauksiksi (*disorders*) tai ”sosiaalisiksi patologioiksi”. Nämä sosiaaliset kehityskulut ovat sellaisia, että ne estävät yhteisön jäseniä elämästä ”hyvää elämää” (Honneth 2007, 4). Sosiaalifilosofia pystyy Särkelän (2020, 118) mukaan määrittelemään aikakautensa ”hyvän elämän” edellytykset dialektisen

negativismin avulla. Tämä tapahtuu siten, että elämismailmassa kohdatuista ”sosiaalisten kärsimysten kokemuksista,” (Särkelä 2020, 118), eli negatiivisista kokemuksista, on mahdollista rekonstruoida yksilöiden normatiiviset odotukset, joista hyvän elämän edellytykset voidaan johtaa.

Koska sosiaalifilosofia tutkii sosiaalisuutta, sen tutkimusalaan sisältyy samoja teemoja kuin moraalifilosofiaan ja poliittiseen filosofiaan, joksi sosiaalifilosofia Honnethin (2007, 3) mukaan toisinaan mielletään. Särkelän (2020, 119) mukaan sosiaalifilosofia kuitenkin eroaa kahdesta edellä mainitusta siinä, että ne molemmat pyrkivät ”puhtaasti normatiiviseen analyysiin ” (Särkelä 2020, 119): Moraalifilosofia tutkii ja muodostaa ajasta ja paikasta riippumattomia, absoluuttisia moraalisia periaatteita, joihin ihmiset voivat peilata tekojaan, ja poliittinen filosofia tutkii ja muodostaa vastaavanlaisia yleispäteviä ”legitiimin poliittisen järjestyksen periaatteita” (Särkelä 2020, 119), joiden avulla voidaan arvioida vallitsevia lakeja ja säännöksiä. Toisin sanoen, molemmat tutkimuksenalat voivat peilata vallitsevia poliittisia ja normatiivisia käytäntöjä muodostettuihin ”absoluuttisesti oikeisiin” periaatteisiin ja periaatteessa mahdollisesti tuomita tai korjata havaitut puutokset (Särkelä 2020, 119). Särkelän mukaan (2020, 119) sosiaalifilosofia puolestaan ei ota lähtökohdakseen objektiivisia totuuksia, vaan edellä sanotun mukaisesti vallitsevissa oloissa syntyneet sosiaalisen kärsimyksen kokemukset ja niistä johdetut hyvän elämän edellytykset, jotka ovat historiallisesti muuttuvia (Särkelä 2020, 117–118). Täten sosiaalifilosofia ei ole puhtaasti normatiivinen projekti. Sosiaalifilosofia eroaa moraalifilosofiasta ja poliittisesta filosofiasta myös laajemmin tutkimuskohteensa osalta. Moraalifilosofia sekä poliittinen filosofia tutkivat moraalisia ja poliittisia periaatteita sosiaalifilosofian tutkiessa yleisemmin sosiaalista elämää, josta politiikka ja moraalit ovat vain kaksi osa-aluetta. (Särkelä 2020, 119.) Sosiaalifilosofia tulee siis ymmärtää poliittisesta filosofiasta ja moraalifilosofiasta eroavana tutkimuksen alana (Honneth 2007, 3–4; Särkelä 2020, 116).

Summauksena sanottakoon, että Honneth on osa kriittisen teorian perinnettä ja operoi sosiaalifilosofian kentällä. Molempiin toimialueisiin liittyy vallitsevan sosiaalisen todellisuuden kuvaaminen, selittäminen ja kritiikin antaminen sellaisista sosiaalisen todellisuuden puolista, jotka alistavat yhteisöissä eläviä yksilöitä ja/tai estävät yksilöitä saavuttamasta hyvän elämän edellytyksiä. Tässä työssään Honneth hyödyntää Särkelän (2020, 118) mukaan kehittämäänsä tunnustussuhdeteoriaa. Siirytään seuraavaksi tarkastelemaan kyseistä teoriaa.

2.3 Honnethin tunnustusuhdeteoriasta

Honnethin tunnustussuhdeteoria syntyy sosiaalifilosofian ja kriittisen teorian risteyksessä (Särkelä 2020, 115). Honnethin itsetarkoitus ei ole tunnustussuhdeteorian luominen (Särkelä 2020, 115), vaan tunnustusteoria syntyy vastaamaan kriittisen teorian yhteiskunnallisten käytäntöjen kuvaamisen, selittämisen ja arvostelemisen tarpeisiin (Särkelä 2020, 118). Oleellista Honnethin tunnustusteoriassa on aiemmin mainittu jako kolmeen eri tunnustuksen muotoon: rakkauteen, kunnioitukseen ja arvostukseen. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan kyseistä kolmijakoa.

2.3.1 Rakkaus

Rakkaus on Honnethin teorialle merkittävä käsite. Tarkastellaan aluksi, mitä Honneth rakkaudella tarkoittaa. Rakkaus ei ole pelkkää eroottista rakkautta rakastavaisen ja puolisoitten välillä. Eroottisen rakkauden lisäksi lapsen ja vanhempien välillä on rakkautta, kuten myös ystävyys-suhteissa. Rakkaussuhteet ovat Honnethille siis suhteita, jotka vallitsevat yksilön ja tämän elämän merkityksellisten ihmisten välillä. Nämä suhteet perustuvat vahvoille tunnesiteille ja näin ollen ne kattavat piiriinsä välttämättä suhteellisen pienen määrän ihmisiä. (Honneth 1995, 95.) Tämä johtuu siitä, että kaikki rakkaussuhteet edellyttävät, että rakkauden kohteesta pidetään ja häntä kohtaan tunnetaan vetovoimaa tai kiinnostusta. Koska kyseiset tuntemukset ovat yksilön päätävävallan ulkopuolella, rakkaussuhteita ei voi tietoisesti laajentaa lähipiirin ulkopuolelle. (Honneth 1995, 107.) Rakkaus on siis affektiivista suhtautumista eikä pelkkä rakastavaisen välinen intiimisuhte (Honneth 1995, 95).

Rakkaus on merkittävä tunnustussuhde. Jo Hegelin ajattelussa rakkaus on vastavuoroisen tunnustuksen ensimmäinen aste (Honneth 1995, 95). Ilman rakkautta muut tunnustuksen moodit eivät voisi kehittyä. Läheisimmiltämme saadun rakkauden kautta pystymme kehittämään perustavaa itseluottamusta, joka toimii edellytyksenä muiden positiivisten itsesuhteiden kehittymiselle, jotka ovat edellytys autonomiselle toimijuudelle yhteisössä. (Honneth 1995, 107.) Tämä itsesuhteiden rakentamisen ja autonomiseen toimijuuteen johtava luonne tekee tunnustussuhteista merkittäviä (Särkelä 2020, 122). Arto Laitisen (2019, 180) mukaan itseluottamuksen puute voi käytännössä tarkoittaa sitä, että ”ilman luottamusta omiin kykyihinsä yksilö saattaa epävarmoissa olosuhteissa lamaantua”. Usko omiin kykyihin ei kuitenkaan ole itseluottamuksen keskeisin lopputulos, vaan se, että yksilö uskaltaa ilmaista halujaan ja tarpeitaan ilman pelkoa hylätyksi tulemisesta (Anderson 1995, xiii).

Honneth (1995, 98–105) kehittää objektiuhdeteorian avulla kehityspsykologisen kuvauksen siitä, kuinka rakkaudella on keskeinen rooli yksilöllisen toimijuuden muodostumisessa. Lapsen kehittyessä sekä lapsi että 'äiti'⁴ itsenäistyvät rakkauden kautta symbioottisesta suhteesta, jossa he ovat aikaisemmin olleet. Molemmat tunnustavat tällöin toisen osapuolen itsestään erilliseksi toimijaksi. (Honneth 1995, 99–102.) Erillisyyden myötä lapsi oppii olemaan yksin ahdistumatta, koska lapsi on oppinut luottamaan siihen, että 'äiti' rakastaa häntä erillisyydestä huolimatta (Honneth 1995, 104).

2.3.2 Kunnioitus

Honnethille rakkaus ja kunnioitus ovat saman sosialisatioprosessin kaksi eri tyyppiä, joiden logiikkaa ei pystytä selittämään riittävän hyvin viittaamatta samaan tunnustuksen mekanismiin. Tästä yhteydestä huolimatta kunnioitus ja rakkaus eroavat toisistaan Honnethin mukaan lähes kaikkien merkittävien ulottuvuuksien suhteen. (Honneth 1995, 107–108.) Seuraavaksi selvitetään, mitä Honneth tarkoittaa kunnioituksella.

Honnethin mukaan (1995, 107) rakkaudessa tunnustetaan yksilöllinen itsenäisyys, kun taas kunnioitus liittyy vahvasti oikeuksiin, joiden nähdään olevan jokaisella yksilöllä universaalisti (Honneth 1995, 109–110). Toisin sanoen kaikilla on samat oikeudet, minkä lisäksi jokainen toimija on suhteessa oikeuksiin samanarvoisen toisten kanssa. Näin ollen kenelläkään ei voi olla etuoikeuksia eikä kenenkään kohdalla voida tehdä poikkeuksia. (Honneth 1995, 109.)

Kunnioitukseen sisältyvä tunnustus voi Honnethin (1995, 108) mukaan syntyä ainoastaan historiallisen kehityksen seurauksena, mikä on yksi kunnioituksen ja rakkauden välinen ero. Rakkaus on Honnethille ihmisyyteen kuuluva elementti, joka ilmenee myös ilman Honnethin kuvailemaa historiallista kehitystä.⁵ Universaalit oikeudet mahdollistuvat vain historiallisen kehityksen myötä syntyneen modernin oikeusjärjestelmän puitteissa, koska ainoastaan modernin oikeusjärjestelmän piirissä ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisina ja vapaina olentoina (Honneth 1995, 108). Esimerkiksi modernissa sääty-yhteiskunnassa jokaisella säädyllä oli omat, konkreettiset rooli-odotuksensa ja niihin sidotut oikeudet sekä velvollisuudet, mikä ei mahdollistanut yhteisön jäsenten näkemistä tasa-arvoisina (Honneth 1995, 110–111). Seuraavaksi esitellään, millaisista oikeuksista on kyse.

---

⁴ Tässä asiayhteydessä 'äiti' on Honnethille tekninen käsite, mitä hän korostaa sijoittamalla sanan heitomerkkien sisään (Honneth 1995, 192, alaviite 12). Seuraan tässä Honnethin käytäntöä.

⁵ Vaikka historiallinen kehitys ei ole tarpeisiin ja tunteisiin vastaavan rakkauden välttämätön edellytys, niin se ei tarkoita, etteikö rakkauden ilmaisemisen muodoissa tapahtuisi historiallista muutosta esimerkiksi perheen muotojen muutoksen myötä.

Honneth (1995, 115) hyödyntää teoriassaan lakitieteistä tuttua oikeuksien kolmijakoa. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat kansalaisoikeudet. Nämä ovat negatiivisia oikeuksia, jotka takaavat yksilön vapauden estämällä valtiota puuttumasta luvatta yksilön elämään, omaisuuteen ja vapauteen. Toinen luokka on poliittiset oikeudet, jotka takaavat yksilön mahdollisuuden ottaa osaa julkiseen mielipiteen muodostukseen. Kolmantena ryhmänä ovat sosiaaliset oikeudet, jotka tarkoittavat positiivisia oikeuksia, jotka takaavat yksilölle riittävän perustarpeiden ja -palveluiden saannin.

Historiallisesti tarkasteltuna yllä olevat oikeudet ovat laajentaneet piiriään (Honneth 1995, 116). Tämä on tapahtunut kahdella tavalla, joista toinen on oikeuksien sisällön laajeneminen, ja toinen se, että oikeudet ovat ottaneet piiriinsä suuremman joukon ihmisiä. Tämän lisäksi modernissa oikeusjärjestelmässä yksilöiden ja lakien välisen suhteen rakenne mahdollistaa molemmat edellä mainitut oikeuksien laajentumispotentiaalit. Koska oikeusjärjestelmä sisältää kyseiset oikeuksien laajentumispotentiaalit, käydään oikeusjärjestelmän sisällä tunnustuksesta jatkuvaa kamppailua, joka juontuu epäkunnioituksen tai tunnustuksen epäämisen kokemuksista. (Honneth 1995, 118.) Tämän kamppailun seurauksena vajaan tunnustusta kokeneiden yksilöiden tai ryhmien on mahdollista päästä itselleen uusien oikeuksien piiriin eli saada laajempaa tunnustusta.

Kunnioituksessa on kyse toisten yksilöiden tunnustamisesta oikeuksien haltijoiksi (Honneth 1995, 108). Honneth (1995, 108) hyödyntää tässä Hegelin ja George Herbert Meadin näkemyksiä, joiden mukaan pystymme tunnustamaan toiset yksilöt oikeuksien haltijoiksi, kun tiedämme, mitä normatiivisia velvoitteita meillä on muita yksilöitä kohtaan. Samalla kykenemme ymmärtämään itsemme oikeudellisiksi persooniksi siinä mielessä, että voimme varmuudella odottaa tiettyjen normatiivisten vaateidemme täyttyvän (Honneth 1995, 108).

Kunnioitus on myös toisten yksilöiden tunnustamista persooniksi. Honneth (1995, 112) vetoaa tässä yhteydessä Stephen L. Darwallin ajatukseen, jonka mukaan yksilöiden kunnioittaminen persoonana on sen kognitiivista tiedostamista, että vuorovaikutuskumppanimme on olento, jolla on persoonallisia kvaliteetteja. Kognitiivisen tiedostamisen tilasta siirrytään moraaliseen kunnioitukseen, kun tiedämme käytännössä, millä tavoin meidän tulee rajoittaa toimintaamme suhteessa muihin persooniin. Kunnioitus on siis sitä, että otamme toisten oikeudet ja vaateet vakavasti, ja että tämä suhtautuminen toteutuu myös käytännössä eikä vain kognitiivisella tasolla. (Honneth 1995, 112.)

Honneth (1995, 110) ammentaa Hegelin ajattelusta sanoessaan, että lakeja noudattaessaan oikeudelliset toimijat tunnustavat toisensa kykeneviksi tekemään autonomisesti järkeenkäyviä päätöksiä moraalisia normeja koskien. Kaikki yhteisön

jäsenet ovat yhtäläisesti autonomisia, mikä tunnustetaan kunnioituksessa. Tällainen asenne ei ole affektiivinen vaan puhtaasti kognitiivinen ymmärrys, eli kunnioitus ei perustu positiivisiin tunteisiin, kuten pitämiseen ja kiintymykseen, toisin kuin rakkaus. (Honneth 1995, 110.)

Kunnioitusta on myös toisten tunnustaminen moraalisesti vastuulliseksi (Honneth 1995, 110). Tämän lisäksi kunnioitus auttaa yksilöä kokemaan itsensä moraalisesti vastuulliseksi henkilöksi (Honneth 1995, 118). Moraalinen vastuullisuus ei tarkoita inhimillisiä kykyjä, jotka ovat muuttumattomia ja lopullisesti määriteltäviä. Moraalisesti vastuullisen persoonan muodostavat määreet ovat varsin epämääräisiä, minkä johdosta modernin lakijärjestelmän on oltava rakenteellisesti avoin, jotta se voi kehittyä tarkemmaksi ja inklusiivisemmaksi. (Honneth 1995, 110.)

Kunnioitus synnyttää yksilössä itsekunnioituksen kokemuksen samaan tapaan kuin rakkaus synnyttää itsetuntoa. Kunnioitus mahdollistaa aikuisten pystyvän näkemään toimensa universaalisti kunnioitetuiksi oman autonomian ilmauksiksi. Tämä herättää tietoisuuden muodon, jossa yksilö kykenee kunnioittamaan itseään, koska yksilö ansaitsee kaikkien muiden kunnioituksen. (Honneth 1995, 118–119.) Itsekunnioituksen puute voi ilmetä siten, ettei yksilöllä ”ole rohkeutta vastustaa toisten mielipiteitä, rohkeutta kulkea selkä suorassa muiden keskuudessa ja katsoa heitä silmiin” (Laitinen 2019, 180).

2.3.3 Arvostus

Kolmas tunnustuksen muoto on arvostus. Hegelin ja Meadin mukaan sosiaalinen arvostus (*esteem*) on ehto sille, että yksilöt kykenevät muodostamaan vääristymättömän suhteen itseen. Kyseinen arvostuksen muoto mahdollistaa yksilöiden positiivisen suhtautumisen omiin konkreettisiin taitoihinsa ja ominaisuuksiinsa. (Honneth 1995, 121.) Tätä positiivista suhtautumista itseen Honneth (1995, 128–129) nimittää itsetunnoksi tai omanarvontunnoksi (*self-esteem*), jota ilman yksilön motivaatio toimia voi hankalissa olosuhteissa loppua, koska ilman omanarvontuntoa yksilöltä ”puuttuu usko omien päämääriensä arvoon” (Laitinen 2019, 180).

Itsetunto mahdollistuu, koska yksilö kokee muiden yhteisön jäsenten tunnustamat yksilön ominaisuudet ja saavutukset yhteisölle arvokkaiksi (Honneth 1995, 128). Yhteisön intersubjektiivisesti jaettu arvohorisontti mahdollistaa sen, että toisten ominaisuuksia voi arvostaa. Arvohorisontti koostuu niistä arvoista, jotka ovat tärkeitä yhteisön tavoitteille, mikä puolestaan mahdollistaa yksilöiden toimien arvioimisen samojen tavoitteiden suhteen. Arvohorisontti toimii siis viitepisteenä yksilöiden toimia ja ominaisuuksia ylistettäessä (Honneth 1995, 121–122). Tutkielman kohde, eli vapaaehtoiisiin ja itsenäisiin prostituoituihin kohdistuva stigma, on hyvä esimerkki asiasta, joka on seurausta vähäisestä arvostuksesta.

Kuten kunnioitus, niin sosiaalinen arvostuskin on historiallisesti muuttuvaa. Yksi arvostuksen historiallisen muutoksen puoli on siirtymä sosiaalisen kunnian (*honour*) käsitteestä sosiaalisen aseman (*standing*) tai arvovallan (*prestige*) käsitteeseen. Esimodernissa yhteisössä kunnia liitettiin säätyihin ja niille asetettuihin käyttäytymisodotuksiin sekä kunkin säädyn väitettyyn panokseen yhteisön tavoitteiden saavuttamisessa. Ihmiset olivat kunnioitettuja sen mukaan, missä määrin he onnistuivat kyseiset käyttäytymisodotukset täyttämään. Tällaisessa järjestelmässä yksilön sosiaalinen arviointi ei perustunut henkilökohtaisiin, elämän myötä hankittuihin yksilöllisiin piirteisiin, vaan kulttuurisesti tyypitettyjen statusryhmien piirteisiin. (Honneth 1995, 122–123.) Moderniin siirryttäessä tuli mahdolliseksi kiistellä avoimesti siitä, tuleeko yksilöiden sosiaalinen asema määrittää ryhmille tyypitettyjen ennalta määrättyjen ominaisuuksien perusteella (Honneth 1995, 125).

Moderniin oikeusjärjestelmään siirryttäessä, iso osa kunnian yksilöille takaa-masta sosiaalisesta kunnioituksesta siirtyi oikeuksien universaaliuden periaatteen. Koska oikeudelliset suhteet liittyvät asioihin, jotka ovat kaikille yhtäläisiä ja universaaleja, niin ne eivät kykene sisällyttämään itseensä kaikkia sosiaalisen arvostuksen puolia. Sosiaalinen arvostus pätee niihin yksilön elämän aikana hankittuihin piirteisiin, ominaisuuksiin ja saavutuksiin, jotka erottavat hänet muista yhteisön jäsenistä. Yksilö kokee olevansa arvokas, kun hänet tunnustetaan yksilöllisistä ansioistaan. Tämä on saavutusten yksilöllistymistä erotuksena esimodernin yhteisön säätyjen kollektiivisista ansioista. Saavutusten yksilöllistymiseen liittyy välttämättä myös yhteisön arvohorisontin monimuotoistuminen, joka Honnethin mukaan tarkoittaa arvopluralismia. Siirtymä kunniaista arvovaltaan tapahtuu tässä kontekstissa. (Honneth 1995, 125.)

Kunnian muuttuessa se myös siirtyy julkiselta alueelta yksityiselle kentälle. Yksityisessä sfäärissä kunnia on niiden yksilöllisten piirteiden ehdotonta puolustamista, jotka ovat yksilön mielestä merkittäviä hänen itseyttämisensä kannalta. Kunnian aikaisemman julkisen osan ”tehtävät” kuuluvat muutoksen myötä asemalle tai arvovallalle. (Honneth 1995, 126.)

Modernissa yhteiskunnassa yksilön arvostus on kytketty siihen, kuinka yksilön yksilölliset ominaisuudet, piirteet ja taidot edesauttavat yhteisön tavoitteiden saavuttamista. Jotta yhteisön tavoitteita ja yksilöiden yksilöllisiä piirteitä voidaan soveltaa tunnustuksen sfäärissä, pitää tavoitteita ja ominaisuuksia tulkita kulttuurisesti. Arvostetut ominaisuudet riippuvat yhteisön tavoitteita koskevista hallitsevista tulkinnosta. Nämä tulkinnat riippuvat puolestaan siitä, mitkä sosiaaliset ryhmät onnistuvat saamaan tulkintansa yhteisössä vallitseviksi. Hallitseva asema määräytyy sosiaalisen kamppailun seurauksena. Ryhmät eivät yksinään päätä lopputulosta, vaan myös yleisellä mielipideilmastolla on asiaan vaikutusta. (Honneth 1995, 126–

127.) Honneth (1995, 127) hyödyntää George Simmelin ajattelua todetessaan, että myös taloudelliset vastakkainasettelut ovat olennainen osa tätä kamppailua, koska taloudellinen tulonjako on epäsuorasti kytketty sosiaaliseen arvostukseen.

Honnethin (1995, 129) mukaan arvostus on symmetristä modernissa yhteisössä. Tässä yhteydessä symmetrisyys ei tarkoita sitä, että kaikkia arvostettaisiin yhtä paljon. Arvostuksen symmetrisyys tarkoittaa, että kenenkään ominaisuuksia ja piirteitä ei mustata kollektiivisesti, vaan jokaiselle annetaan mahdollisuus tavoitella yhteisön arvostusta. Tällainen arvostuksesta kilpailun muoto mahdollistaa sekä arvostuksen tavoittelun mitä moninaisemmilla tavoilla että yksilöiden ominaisuuksien ja piirteiden näyttäytymisen arvokkaina yhteisölle (Honneth 1995, 127–130).

2.3.4 Epäkunnioitus

Epäkunnioitus on tunnustuksen puutetta. Esimerkiksi loukkaava ja nöyryyttävä käytös ovat tekoja, jotka ovat merkittäviä epäkunnioituksen kokemuksen kuvailun kannalta. Epäkunnioituksen ja loukkaamisen käsitteiden käyttäminen arkikielessä on Honnethin (1995, 131) mukaan merkki kielenkäytön implisiittisistä viittauksista toisiin ihmisiin kohdistuvista tunnustuksen vaateista. Näitä vaateita ovat esimerkiksi fyysinen koskemattomuus ja toisten hyväksyminen. Honnethin (1995, 131) mukaan ilman edellä mainittuja implisiittisiä yhteyksiä loukkaamisen ja epäkunnioituksen käsitteitä ei voida käyttää merkityksellisesti. Epäkunnioitus onkin keskeinen käsite tutkielman kannalta, koska vapaaehtoiset ja itsenäiset prostituoidut kohtaavat kokemansa stigman seurauksena epäkunnioittavaa kohtelua ja käytöstä (ks. tarkemmin alaluku 4.3).

Epäkunnioitus koskee yksilöiden itsesuhteeseen liittyvää haavoittuvuutta. Jokaisen ihmisen minäkuva on periaatteessa jatkuvasti muilta saadun varmistuksen varassa, minkä seurauksena epäkunnioitus voi tuottaa vaurion, joka voi romahduttaa yksilön koko identiteetin. Epäkunnioitus voi tuottaa psykologista vahinkoa, jonka voimakkuus vaihtelee. Esimerkiksi ihmisoikeuksien kieltäminen on kategorisesti eri asia kuin hienovarainen nöyryyttäminen vihjailemalla julkisesti yksilön heikkouksista ja puutteista. (Honneth 1995, 131–132.)

Jokaista edellä esiteltyä tunnustuksen kolmea muotoa vastaan voidaan rikkoa, minkä seurauksena epäkunnioituksen muotoja on myös kolme. Kuten tunnustuksen eri muodot mahdollistavat minäsuhteen eri puolien kehittymisen, niin epäkunnioituksen muodot puolestaan vahingoittavat spesifejä minäsuhteen puolia. Ensimmäinen epäkunnioituksen muoto on fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen (Honneth 1995, 132). Toinen muoto on yksilölle kuuluvien oikeuksien epääminen (Honneth 1995, 133), ja kolmas muoto on sosiaalisen arvon väheksyminen (Honneth

1995, 134). Tarkastellaan seuraavaksi jokaista epäkunnioituksen muotoa erikseen yllä olevassa järjestyksessä.

Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen on Honnethin (1995, 132) mukaan yksilön alentamisen muodoista perustavanlaatuisin, koska kaikki yritykset saada kontrolli toisen ruumiiseen vahingoittavat loukatun yksilön suhdetta itseän muita nöyryytyksen muotoja enemmän. Näin on, koska fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen horjuttaa yksilön luottamusta siihen, että ainoastaan hänellä itsellään on päätäntävalta omaan kehoonsa. Koskemattomuutta loukkaamalla yksilöltä viedään pois annettuna otettu autonominen ruumiillinen itsemääräämisoikeus. Tämä vahingoittaa yksilön rakkauden kautta saavutettua perusitseluottamusta, minkä seurauksena yksilö menettää luottamuksen itseensä ja sosiaalisen maailman luotettavuuteen. Tämä epäkunnioituksen muoto on ajasta ja paikasta riippumatta haitallinen yksilön itseluottamukselle. (Honneth 1995, 132–133.)

Oikeuksien⁶ epäamisessä yksilöltä evätään oikeuksia, jotka kuitenkin kuuluvat muille yhteisön jäsenille. Tämä epäkunnioituksen muoto vaikuttaa yksilön itsekunnioitukseen. Oikeuksien epäminen viestittää, että yksilö ei ole moraalisesti yhtä vastuullinen kuin muut yhteisön jäsenet. Sosiaalisesti hyväksyttävien oikeusvaateiden poisriistäminen yksilöltä tarkoittaa, että häntä ei tunnusteta kykeneväksi muodostamaan moraalisia arvostelmia. Tästä seuraa itsekunnioituksen puutetta, eli kykenemättömyyttä kokea olevansa laillisesti (*legally*) tasaveroinen vuorovaikutuskumppani muiden kanssa. Tämä epäkunnioituksen muoto on historiallisesti muuttuva, koska moraalisesti vastuullisen henkilön määritelmä muuttuu laillisten suhteiden muuttuessa. (Honneth 1995, 133–134.)

Kolmas väheksymisen muoto liittyy ryhmien ja yksilöiden saaman sosiaalisen arvostukseen tai sosiaalisen statuksen alenemiseen. Tällainen epäkunnioitus ilmenee loukkaavana tai alentavana käyttäytymisenä. Sosiaalisella statuksella Honneth (1995, 134) tarkoittaa sitä, kuinka arvostetuksi yksilö on omien toimiensa kautta havaittu yhteisön arvohorisontissa. Jos kyseinen arvohierarkia mahdollistaa yksilöllisten elämän- ja uskomustapojen väheksymisen huonompina, niin silloin yksilöiltä poistetaan mahdollisuus asettaa arvoa omille ominaisuuksilleen. Tämän elämäntapojen väheksymisen seurauksena väheksytyt eivät kykene osoittamaan elämäntapansa vaikuttavan yhteisöönsä positiivisesti, mikä riistää heiltä heidän itsensä toteuttamisen (*self-realization*) tavoilta sosiaalisen hyväksynnän. Yksilöt kokevat tällöin, että heidän taitojaan ja ominaisuuksiaan ei arvosteta. Myös tämä epäkunnioi-

---

⁶ Oikeudet ovat Honnethille tässä yhteydessä vaateita, joiden yksilö voi oikeutetusti odottaa täyttyvän, koska hän on tasaveroinen toimija muiden yhteisön jäsenten kanssa (Honneth 1995, 133).

tuksen muoto on historiallisesti muuttuva. Esimerkiksi sosiaalisen arvostuksen muodot ovat eronneet ryhmäattribuuteista yksilöllisiksi ominaisuuksiksi historiallisen kehityksen myötä. (Honneth 1995, 134.)

Epäkunnioituksen muodot nähdään Honnethin (1995, 135) mukaan tutkimuksissa yksilölle vahingollisiksi, mikä näkyy epäkunnioituksen seurauksista käytetyistä kielikuvista. Fyysisen väkivallan yhteydessä puhutaan usein 'psykologisesta kuolemasta', kun puolestaan oikeuksien kieltämisen ja yhteisön ulkopuolelle sulkeamisen yhteydessä käytetään 'sosiaalisen kuoleman' kielikuvaa. Yksilöllisten elämäntapojen loukkaamisen yhteydessä puhutaan 'arvista' ja 'vammoista'. Tämän kaltaisilla metaforilla pyritään osoittamaan se, että epäkunnioituksen vaikutukset ovat psyykelle ja yksilön identiteetille samankaltaisia kuin taudit ja vammat keholle. Tunnustus on siis merkittävää yksilön hyvinvoinnin kannalta.

Lyhyesti summattuna, Honnethin tunnustussuhdeteoriassa on kyse kolmijakoisesta tunnustuksesta, joka kohdistuu persooniin. Kaikki tunnustuksen muodot, rakkaus, kunnioitus ja arvostus, edellyttävät tietynlaista toimintaa ja suhtautumista muita persoonia kohtaan, jotta nämä tuntevat tulevansa adekvaatisti tunnustetuiksi. Mikäli adekvaatti tunnustus ei jonkin tunnustuksen muodon kohdalla täyty, on sillä negatiivisia seurauksia yksilön itseymmärryksen ja hyvinvoinnin kannalta. Vaillinaista tunnustusta voidaan kutsua myös tunnustusvajeeksi tai epäkunnioitukseksi. Tunnustuksen ja epäkunnioituksen eri muotojen ymmärtäminen on tutkielman loppuosan kannalta tärkeää. Tutkielmassa käsitellään vapaaehtoisein ja itsenäisiin prostituoituihin kohdistuvaa stigmaa, joka aiheuttaa muun muassa häpeän kokemuksia, jotka vaikuttavat sekä prostituoitujen omaan, heidän asiakkaidensa ja muiden yhteiskunnan jäsenten toimintaan ja suhtautumiseen itseä ja prostituoituja kohtaan. Tunnustuksen eri muotojen ymmärtäminen auttaa hahmottamaan, mistä stigmassa ja sen seurauksissa on kyse.

3 KAUPALLISEN SEKSIN KÄSITTEISTÖSTÄ

Tässä luvussa esittelen maksulliseen seksiin liitettyjä käsitteitä, kuten seksityö, prostituutio, huora, kaupallinen seksi ja seksiteollisuus. Huomion kohteena on se, millaista toimintaa käsitteiden nähdään aiemman tutkimuksen valossa kattavan sisäänsä. Tarkastelun avulla erotan prostituution muista seksityön muodoista. Koska prostituutio voidaan määritellä eri tavoin ja siihen voidaan liittää erilaisia negatiivisia konnotaatioita, niin luvun lopussa ilmaisen, mitä prostituutiolla tarkoitetaan tässä tutkielmassa.

3.1 Seksityö

Seksityö on käsite, joka on 1990-luvulta alkaen alkanut korvata prostituutiotutkimuksessa aikaisemmin yleisesti käytettyä prostituutio-käsitettä (Kontula 2008, 34; prostituutiosta ks. seuraava osa). Käsitteet voivat olla toistensa synonyymejä (Lehtonen ja Taipalus 2014, 3) ja joskus, mutta ei aina, niitä käytetäänkin siten. Esimerkiksi Stéphanie Wahabin (2004, 140) mukaan seksityöhön on vanhastaan tavattu viitata prostituution käsitteellä. Tässä tutkielmassa käsitteet erotetaan toisistaan. Seksityö nähdään kattokäsitteenä, jonka alle prostituutio sijoittuu.

Seksityö voidaan määritellä eri sanankääntein. Wahab määrittelee seksityön seksin tai seksuaalisen stimulaation vaihtamiseksi materiaaliseen hyötyyn, kuten esimerkiksi rahaan (Wahab 2004, 140). Nyt jo toimintansa lopettanut suomalainen Seksialan liitto (Salli) tarkoitti vuonna 2004 seksityöllä:

”elinkeinotoimintaa ja työtä, jossa hyödyntäen elinkeinonharjoittajan tai työntekijän seksuaalista tietämystä, seksuaalista mielikuvitusta tai seksuaalisia taitoja,

tuotetaan, tarjotaan tai myydään tuotteita tai palveluita, joilla on niiden käyttäjälle oleellista seksuaalista merkitystä.” (Kontula 2008, 275 viite 20).

Osa tutkijoista pitää seksityö-käsitettä prostituutiota parempana, koska seksityö alleviivaa seksuaalisten palveluiden myyntiin liittyviä työhön ja talouteen osallistumisen implikaatioita, minkä lisäksi käsite haastaa näkemyksen seksityöläisistä uhreina, mutta ei oman kohtalonsa toimijoina (Benoit, Jansson, Smith & Flagg 2017, 457–458). Lisäksi seksityön käsite voi ilmaista muita käsitteitä paremmin sekä seksityöntekijöiden kokemukset seksityöstä työn tekemisenä että seksityön tekemisen motiiveja, jotka liittyvät usein taloudellisiin tarpeisiin (Wardlow 2004, 1017). Seksityön on nähty kuitenkin olevan huono käsite sikäli, että sitä käytettäessä ja rinnastettaessa seksin myyminen työhön jäävät seksin myymiseen liittyvät haitat piiloon (Lehtonen ja Taipalus 2014, 4). Seksityöstä puhuminen ei poista sitä tosiasiaa, että kyseessä ei aina ole vapaa valinta, koska mikä tahansa työ, myös seksityö, sisältää vaihtelevassa määrin pakottamista, hyväksikäyttöä, vastustusta ja toimijuutta (Benoit ym. 2017, 458).

Seksityön lisäksi käytetään käsitteitä *seksiteollisuus* ja *kaupallinen seksi*. Seksiteollisuuden nähdään joidenkin tutkijoiden mielestä sisältävän laajan valikoiman erilaisia toimintoja, jotka liittyvät prostituutioon, pornoon ja strippaukseen. Toiset tekevät erottelua sen perusteella tarjoaako seksityöläinen palveluitaan kasvokkain vai etänä. Sylitanssi on edellä mainitun erottelun suhteen harmaalla alueella. (Benoit ym. 2017, 458.) Seksiteollisuus sisältää Wahabin (2004, 140) mukaan laajan kirjon kaupallisen seksin muotoja, mukaan lukien ne, joissa palveluihin ei sisälly fyysinen seksi. Kaupallinen seksi voi tapahtua virtuaalisesti tai fyysisesti. Puhelinseksi, vuorovaikutuksellinen tv, nettikamerat ja internetin keskusteluhuoneet ovat keinoja tehdä ”etäseksityötä”. (Hubbard ja Whowell 2008, 1744.) Kaikki kaupallisen seksin tarjoajat eivät siis ole prostituoituja (Hubbard ja Whowell 2008, 1744.), joiden palveluihin sisältyy muun muassa fyysisten seksuaaliaktien tarjoaminen (Hubbard ja Whowell 2008, 1744; Hakala 2018, 11) toisin kuin monen muun kaupallisen seksin tarjoajan palveluihin.

Seksityö on laajalle levinnyttä, mutta sen tarkkaa määrää on vaikea arvioida. Vuonna 1998 tehdyn arvion mukaan noin 46 miljoonaa naista, 1,5 % naisväestöstä, ympäri maailmaa ansaitsi elantonsa harjoittamalla osa- tai kokoaikaisesti kaupallista seksityötä 1900-luvun lopulla (Benoit ym. 2017, 457.). Vuonna 2012 Business Insider (17.1.) viittasi raporttiin, jossa maailmanlaajuisesti prostituoitujen määräksi puolestaan arvioitiin 40–42 miljoonaa. Miesten ja transsukupuolisten osuuden kaikista aikuista seksityöntekijöistä arvioidaan olevan 25 % luokkaa. (Benoit ym. 2017, 457.)

Suomessa harjoitettavasta seksityöstä ja prostituutiosta ei ole kattavia lähteitä (Kontula 2008, 38), mutta Suomessa operoivien prostituoitujen määrän arvioidaan olevan muutaman sadan ja kymmenien tuhansien välillä (Kontula 2008, 39). Oletettavasti Suomessa suurin prostituutiota harjoittava ryhmä ovat prostituutiota satunnaisesti harjoittavat naiset, mutta koska heidän määrästään ei ole mitään tietoja, ei varmuudella tiedetä ovatko he edes suurin ryhmä (Kontula 2008, 38). Yhdysvaltojen prostituutiokenttää tutkinut R. Barri Flowersin (2011, 16) mukaan myöskään Yhdysvalloista ei ole tarkkoja arviota prostituoitujen määrästä, minkä lisäksi hän esittää, että saatavilla olevat luvut ovat alakanttiin arvioitu. On siis paikallaan suhtautua varauksella myös maailmanlaajuisesti annettuihin arvioihin.

Seksityö ymmärretään tässä tutkielmassa kattokäsitteeksi, jonka alle kaikki kaupallisen seksin muodot, prostituutio mukaan luettuna, sisältyvät. Seksityötä tekevät henkilöt ovat seksityöläisiä, joiden yhtenä osajoukkona ovat prostituoitut. Tutkielman kannalta katsottuna voidaan siis tyypistetysti sanoa, että kaikki prostituutio on seksityötä, mutta kaikki seksityö ei ole prostituutiota, jota tarkastellaan seuraavaksi.

3.2 Prostituutio

Prostituutio ja prostituoitu ovat kaupallista seksiä käsittelevässä keskustelussa oleellisia käsitteitä. Prostituutiota on käytetty pitkään yhteiskuntatieteellisessä kaupallisen seksin tutkimuksessa (Kontula 2008, 34). Vaikka prostituution käsite on ollut yleisessä käytössä 1700-luvun lopulta asti, voi sen määrittelyssä olla yhä omat hankaluutensa (Lehtonen ja Taipalus 2014, 3). Hankaluuksia ovat esimerkiksi prostituoitun oman toimijuuden ja kokemuksen häivyttäminen (Kontula 2008, 34), käsitteeseen yhdistetyt negatiiviset konnotaatiot (Kontula 2008, 34) sekä kysymys siitä, voidaanko seksiä muutamia kertoja vuodessa myyvää henkilöä kutsua prostituoituksi (Skaffari 2010, 42). Lisäksi seksin myynnin kuvailu kaupallisen ulottuvuuden kautta ei anna prostituutiosta riittävän laajaa kuvaa (Lehtonen ja Taipalus 2014, 3).

Phil Hubbardin ja Mary Whowellin (2008, 1744) mukaan prostituutio määritellään useimmissa maissa fyysisen seksipalvelun ostamiseksi. Prostituution liitetty kaupallinen luonne mahdollistaa käsitteen erottamisen tilapäisestä seksisuhteesta ja seksuaalisten aktien fyysisyys erottaa prostituution muista seksuaalisuonteisista palveluista kuten eroottisesta tanssimisesta ja puhelinpalveluista (Hakala 2018, 11). Holly Wardlow'n (2004, 1025) mukaan prostituutioon voidaan liittää tietynlaista toimintaa (*behaviors*), johon kuuluvat useat seksikumppanit ja korkea uusien sek-

sikumppanien hankkimisen tahti, rahan tai muiden rahanarvoisten asioiden vaihtaminen seksiin sekä hienovaraiset (*discrete*) seksuaaliset transaktiot, jotka ovat lähtökohtaisesti kertaluontoisia. Prostituutio voidaan määritellä myös tilanteeksi, jossa prostituoitua paritetaan kolmannen osapuolen toimesta (Flowers 2011, 13).

Prostituutio rinnastetaan usein naiskauppaan, joka on yksi ihmiskaupan muoto (Skaffari 2010, 33). Rinnastettaessa prostituutio naiskauppaan naiskaupan haitalliset ja ikävät piirteet yhdistetään prostituutioon, mikä ylläpitää ja uusintaa prostituoitujen näkemistä uhreina (Skaffari 2010, 33). Prostituutio ja nais-/ihmiskauppa ovat kuitenkin kaksi eri ilmiötä, vaikka toisinaan prostituution yhteydessä ilmenee ihmiskauppaa (Skaffari 2010, 37; Lehtonen ja Taipalus 2014, 4). Tanskassa prostituution virallisessa määritelmässä prostituutio nähdään aikuisten välisenä sopimuksena (Bjønness 2012, 195). Tämän seurauksena vastentahtoisesti seksityötä tekeviä ihmiskaupan uhreja ei voisi määritellä prostituoiduiksi (Bjønness 2012, 195). Tämä perustunee implisiittiseen oletukseen siitä, että toimintaan pakotettu yksilö ei voi tehdä aitoa sopimusta⁷.

Prostituution määritelmään voidaan myös liittää tarkentavia määreitä, joita voidaan pitää ongelmallisina. Prostituutio on esimerkiksi määritelty Merriam-Webster sanakirjassa umpimähkäisiin tai epäsideellisiin (*promiscuous*) seksuaalisuhteisiin ryhtymiseksi rahasta (Flowers 2011, 13). Cécilia Fabre (2008, 155) on kritisoinut prostituution määrittelyä umpimähkäisyyden tai harkitsemattomuuden (*indiscriminate*) käsitteen avulla. Prostituution määrittelyminen umpimähkäiseksi toiminnaksi on ongelmallista, koska tällöin prostituoitu ottaisi asiakkaakseen kenet tahansa, jolloin menestyksekkäät ”seurapiiriprostituoidut” (*high-flying prostitutes*) eivät harjoittaisi prostituutiota, koska he valikoivat asiakkaitaan. Valikoimattomuutta osana prostituution määritelmää on kuitenkin puolustettu toteamalla, että valikoimattomuuden ei tarvitse olla täydellistä, koska valikoivuus ei tee persoonasta sen vähempää prostituoitua (Flowers 2011, 14). Täten asiakkaitaan valikoivat seksipalveluiden myyjät luettaisiin myös prostituoiduiksi.

Prostituution keskeisenä piirteenä on nähty olevan se, että seksin ostaja ja myyjä ovat toisilleen tuntemattomia. Tätä näkemystä on kyseenalaistettu kysymällä, kuinka paljon vakituissa asiakassuhteissa⁸ voi nähdä olevan tuttavuussuhteen elementtejä. (Lehtonen ja Taipalus 2014, 3.) Emotionaalista välinpitämättömyyttä on myös esitetty yhdeksi prostituution välttämättömäksi piirteeksi (Flowers 2011, 14). Prostituutiotutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että prostituutio on emotionaalista työtä muun muassa siksi, että prostituoidun tulee kyetä asiakkaan kanssa intiimiin ja

---

⁷ Bjønness ei eksplisiittisesti sano tätä, joten kyseessä on allekirjoittaneen oletus.

⁸ Vakituinen asiakassuhde ymmärretään tässä tutkielmassa tilanteena, jossa sama asiakas käyttää saman palveluntarjoajan palveluita jollain tavalla säännöllisesti. Kuitenkin useammin kuin kerran.

sosiaaliseen suhteeseen, joka saattaa olla asiakkaalle jopa terapeutin. Asiakassuhteissa on siis tunteita ja läheisyyttä, mikä vaatii prostituoidulta emotionaalisen työn hallintaa. (Hakala 2018, 24.) Emotionaaliseen työhön lasketaan kuuluvaksi hoivan, empatian, läheisyyden ja myötätunnon tarjoaminen (Wahab 2004, 148). Välinpitämättömyys ei siis tässä valossa vaikuta välttämättömältä prostituution piirteeltä.

Prostituutioon liitetty tarkentava määre voi riippua siitä, miten määrittelevä taho prostituutioon suhtautuu. Esimerkiksi seksipalvelujen ostamisen kriminalisointia ajava tanskalainen kansalaisjärjestö Reden määrittelee prostituution miesten väkivallaksi naisia kohtaan (Bjønness 2012, 194). Tästä määrittelystä tekee ongelmallisen muun muassa se, että siinä kaikki prostituoidut mielletään miehisen väkivallan uhreiksi, mikä uusintaa prostituutioon liitettyä uhrimyyttiä.

Flowers (2011, 18–19) erottelee laillisen ja laittoman prostituution toisistaan. Yhdysvalloissa prostituutio on laitonta kaikissa muissa osavaltioissa lukuun ottamatta Nevadaa, jossa bordellit ovat tietyin ehdoin laillisia (Flowers 2011, 18–19). Koska Flowersin esittämä erottelu kohdistuu Yhdysvaltoihin, ei se sellaisenaan sovellu muihin maihin, koska lainsäädäntö ei ole kaikkialla sama. Tästä huolimatta perusajatus jaosta laittomaan ja lailliseen prostituutioon on pätevä, koska prostituutio, tai jokin prostituution tapa, joko on tai ei ole laillista paikassa x ajanhetkellä t .

3.3 Prostituoitu

Prostituoitu-sanan juuret ovat johdettavissa latinan sanasta *prostituere*, jonka merkityksiä ovat: asettautua julkisesti tarjolle, alentaa, häväistä, paljastaa ja pitää kaupan. Prostituoitu, ja sen synonyymit, ovat nykykielessä monesti negatiivissävytteisiä ja naista halventavia, minkä lisäksi käsitteellä on tarkoitettu lähtökohtaisesti naista. (Skaffari 2010, 39.) Tästä huolimatta käsitettä voidaan käyttää myös sukupuolineutraalisti. Tosin maksullisista miehistä käytetään myös eri käsitteitä, varsinkin jos asiakaina ovat naiset, jolloin puhutaan gigoloista (Flowers 2011, 21, 123–124). Prostituoitu on leimallinen käsite, johon on yhdistetty negatiivisia merkityksiä, kuten löyhä moraalit, estottomuus, poikkeavuus ja vähäinen älykkyys (Skaffari 2010, 39). Ainakin suomalaiset seksiä itsenäisesti myyvät henkilöt puhuvat itsestään mieluummin seksityöntekijöinä kuin prostituoituina (Lehtonen ja Taipalus 2014, 5).

Kun henkilö vaihtaa seksiä rahan tai muuhun taloudelliseen etuuteen tai hyödykkeeseen, on kyseessä määritelmällisesti prostituoitu. Prostituoitun määrittelyssä ei voi välttyä toiminnan taloudellisilta ulottuvuuksilta, vaikka vaihtokauppa ei

aina toteutuisikaan rahalla. Määritelmä on kuitenkin ongelmallinen, koska esimerkiksi muutaman kerran vuodessa seksiä harrastelijamaisesti myyvän henkilön määrittelyminen prostituoiduksi on hankalaa. (Skaffari 2010, 41–42.)

Prostituutiosta ja prostituoiduista voi olla vallalla jokseenkin värittyneitä ja yksipuolisia mielikuvia, minkä johdosta on paikallaan tehdä lyhyehkö selvitys prostituoitujen moninaisuudesta. Prostituoitujen ovat heterogeeninen joukko, jonka jäsenet eroavat toisistaan esimerkiksi prostituution tekemisen motiivien, työn säännöllisyyden ja määrän, sukupuolen, seksuaalisuuden, vapaaehtoisuuden, täysi-ikäinen-lapsi -jaon sekä työskentelytapojen suhteen. Flowers on eritellyt seuraavat prostituoitujen luokat: soittotyöt (*call girls*), katuprostituoitujen, ”talon sisäiset” (*in-house*) prostituoitujen, miesprostituoidut, lapsiprostituoitujen ja ihmiskaupatut prostituoitujen. Luokat eivät ole pysyviä ja toisensa poissulkevia, vaan prostituoitujen voivat liikkua luokasta toiseen ja olla osa useampaa luokkaa samaan aikaan. Kaikki prostituoitujen eivät ole heteroseksuaaleja, vaan prostituutiota harjoittavat myös seksuaalivähemmistöihin (bi-, lesbo, ja homoseksuaalit) kuuluvat sekä transsukupuoliset. (Flowers 2011, 20–23.)

Prostituoitujen voi järjestää hierarkkisesti karkeasti kolmeen tasoon, jotka ovat ylä- (Flowers 2011, 20, 51), väli- (Flowers 2011, 21) ja alataso (Flowers 2011, 20, 67). Tason määrittäviä tekijöitä ovat esimerkiksi saatavat tulot tai ”tulopotentiali” (Flowers 2011, 20, 21, 61–63, 67, 73), työskentelyn itsenäisyyden aste (Flowers 2011, 20, 21, 51, 67), toimintaympäristön siisteys ja laatu (Flowers 2011, 20), prostituoitujen koulutus- (Flowers 2011, 20, 52) ja sivistystaso (Flowers 2011, 52), tarjottujen palveluiden määrä ja laatu (Flowers 2011, 52), ulkoasu ja ulkoinen olemus (Flowers 2011, 52, 68) sekä työskentelyn turvallisuus niin seksitautien, väkivallan ja muidenkin riskien suhteen (Flowers 2011, 20, 51, 67).

Katuprostituoitujen ovat näkyvin prostituution muoto ja he tarjoavat palveluitaan kaduilla (Flowers 2011, 20) tai muilla julkisilla paikoilla kuten puistoissa (Flowers 2011, 68). Akti voi tapahtua niin suojaisassa kadun kohdassa, asiakkaan autossa kuin sisätiloissakin (Flowers 2011, 68). Katuprostituoitu voi olla itsenäinen tai parittajan alaisuudessa toimiva. Katuprostituoitujen voi jakaa tasoihin sen perusteella min-käläisessä kaupunginosassa he työskentelevät, kuinka paljon he palveluistaan veloittavat sekä millaiset heidän fyysiset avunsa ovat. (Flowers 2011, 71.) Prostituuti-hierarkiassa katuprostituoitujen sijoittuvat sen häntäpäähän (Flowers 2011, 20, 67).

Prostituuti-hierarkian huipulla ovat puolestaan soittotyöt. Soittotyöttöjen ”taso” vaihtelee eliittiprostituoitujen keskiluokkaiseen ja alemman tason prostituoituun. He voivat työskennellä itsenäisinä yrittäjinä tai kolmannen osapuolen hoitamana seuralaispalvelun kautta ja osalla voi olla myös parittaja. (Flowers 2011, 20, 51.) Soittotyöillä on enemmän itsenäisyyttä ammatin harjoittamiseen kuin katu- tai

bordelliprostituoiduilla, minkä lisäksi soittotytöt ovat vähemmän näkyvillä kuin katuprostituoidut. Yhtenä syynä vähäisempään näkyvillä oloon on se, että soittotytöt mainostavat palveluitaan muun muassa internetissä. Tapaamisen järjestäminen soittotytön kanssa tapahtuu puhelimella. Tapaaminen voi tapahtua joko prostituoidun järjestämässä paikassa, jolloin toimintamallina on niin kutsuttu *incall*, tai asiakkaan järjestämässä paikassa, kuten tämän kotona tai hotellissa, jolloin puhutaan *outcall*-työskentelystä. Halutut palvelut ja niiden hinta on sovittu etukäteen ja maksaminen tapahtuu pääsääntöisesti ennen tositoimiin ryhtymistä. (Flowers 2011, 51–52.)

Talojen sisäisillä prostituoiduilla tarkoitetaan yksilöitä, jotka tarjoavat palveluitaan bordelleissa tai hieromalaitoksissa, strippiklubeilla ynnä muissa paikoissa, joissa seksipalveluita tarjotaan laillisena liiketoimintana (Flowers 2011, 21). Fyysisiä seksuaaliakteja voidaan myös tarjota edellä mainituissa laitoksissa laillisen liiketoiminnan ohella tai kuljettuna takana (Flowers 2011, 21) sellaisissa tapauksissa, joissa fyysisten seksiaktien tarjoaminen on laitonta tai muutoin erikseen kiellettyä. Hierarkian puolesta talon sisäiset tytöt asettuvat katuprostituoitujen ja soittotyttöjen väliin. (Flowers 2011, 21.) Bordellien toimintaa hoitavat yleensä bordellien emännät (*madam*) ja bordellien taso voi vaihdella laadukkaista matalatasoisiin (Flowers 2011, 55).

Prostituoitujen sukupuolella, seksuaalisella suuntautumisella, alaikäisyydellä sekä vapaaehtoisuudella tai pakotettuudella ei ole vääjäämätöntä merkitystä sille, missä prostituoitu päätyy työskentelemään, eli toimiiko prostituoituna bordellissa, kadulla vai soittotyttönä. Kaikki Flowersin (2011, 21, 23, 87, 119) erittelemät prostituoitujen ryhmät työskentelevät jonkin edellä mainitun kolmen tavan mukaisesti. Vaikka prostituoitujen työskentelytapa osoittaa karkeasti, minkä ”tasoinen” hän on, niin tasojen sisällä on kuitenkin alakategorioita (Flowers 2011, 51, 54, 70–71) ja yksilöiden välillä isoa vaihtelua esimerkiksi tulojen suhteen (Flowers 2011, 54–55, 56–57, 58–59, 73–74), minkä seurauksena ”laadukas” bordelliprostituoitu voi ansaita saman verran tai enemmän kuin monet soittotytöt (Flowers 2011, 51, 54), vaikka soittotytöt ovat oletusarvoisesti parempien tulojen äärellä.

Prostituoidut voi jakaa myös sen perusteella, kuinka usein ja aktiivisesti he prostituutiota harjoittavat. Esimerkiksi Kontula (2008, 41–42) jakaa prostituoidut ammattilaisiin ja satunnaisiin. Kontulan mukaan suomalaisille ammattilaisille on tyypillistä halu kehittyä työssään, toimiminen seksityöläisten verkostoissa ja verojen maksaminen toiminimen kautta. Tämän lisäksi he identifioituvat seksityöläisiksi ja hankkivat pääosan tuloistaan myymällä seksiä. Satunnaiset prostituoidut myyvät seksiä epäsäännöllisesti ja saavat pääosan tuloistaan muista töistä tai tulonsiirroista. Satunnaiset seksiä myyvät henkilöt suojelevat yksityisyyttään tarkasti, eivätkä he välttämättä tunne muita seksityöntekijöitä. Yleinen mielikuva on, että satunnaisia

prostituution harjoittajia ovat opiskelijat, yksinhuoltajat ja väliaikaisista toimeentulo- vaikeuksista kärsivät naimattomat naiset (Kontula 2008, 39). Flowers (2011, 19) puolestaan jaottelee prostituoidut väliaikaisiksi (*temporary*), satunnaisiksi (*occasional*) tai kokoaikaisiksi (*continual*). Väliaikaiset prostituoidut harjoittavat toimintaa maksimissaan kuuden kuukauden ajan, kun kokoaikaiset harjoittavat toimintaa yli kuuden kuukauden ajan säännöllisesti. Satunnaiset prostituoidut harjoittavat prostituutiota useammassa kuin yhdessä jaksossa, jotka eivät kestä yli kuutta kuukautta kerrallaan.

3.4 Prostituutiosta huorastigmaan

Huora on puhekielinen ja kansanomaisen leimaava sana prostituoidulle. Huoralla tarkoitetaan moraalitonta naista, minkä lisäksi huora ymmärretään ihmisenä, joka myy itseään rahasta. Huora-käsite, kuten siihen läheisesti kytköksissä oleva huoruus, liittyy avioliiton ulkopuolisiin sukupuoliyhteyksiin, jotka tapahtuvat ”eri sukupuolta olevien kesken, joista toinen tai molemmat ovat naimisissa” (Skaffari 2010, 39). Avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin viittaava elementti on ollut kautta aikain huora-sanana eri merkityksiä yhdistävä tekijä. Huoraksi leimautuneeseen naiseen kohdistuu usein voimakasta sosiaalista hyljeksintää. (Skaffari 2010, 38–39.) Prostituoitujen käyttämänä huora-sana voi kuitenkin olla merkki ammattiympärydestä, emansipaatiosta ja välinpitämättömyydestä naisille asetettuja seksuaalinormeja kohtaan (Kontula 2008, 37). Huora-sanana käyttöä ylpeyden osoittajana on kuitenkin kritisoitu ja ehdotettu, että sen käyttö voi olla toimivaa ja kuvaavaa etuoikeutettujen, ensimmäisessä maailmassa toimivien prostituoitujen parissa, mutta ei paikoissa ja tapauksissa, joissa prostituoitujen ihmisoikeuksia rikotaan (Quan 2006, 346–347).

Tässä tutkielmassa tutkitaan huorastigmaa, joka koskettaa prostituoitujen lisäksi myös muita seksityöntekijöitä. Vaikka tutkielman fokus on prostituoitujen kohtaamassa stigmassa, niin myös muita seksityöntekijöitä nostetaan hieman esille. Seksityö ja seksityöntekijät nähdään tässä tutkielmassa kattokäsitteiksi, joiden alle sekä prostituution että prostituoidun käsitteet asettuvat. Tästä syystä tutkielmassa käytetään fyysisten seksiaktien tarjoajista sekä seksin myyjien että prostituoitujen käsitettä toistensa synonyymeinä, jotta muiden seksityöntekijöiden erottelu on selvempää niissä tilanteissa, joissa heistä puhutaan.

Kuten edellä on todettu, ovat prostituutio ja prostituoitu käsitteitä, joihin on yhdistetty negatiivisia konnotaatioita, minkä lisäksi ne leimaavat kantajansa. Tässä

tutkielmassa prostituutio-sana on kuitenkin olemukseltaan neutraali ja tulee ymmärtää ilman lähtökohtaisia arvolutautuneita miellelyhtymiä ja sivumerkityksiä⁹. Tämä johtuu siitä, että tutkielmassa prostituution käsite kuvaa toimintaa eikä sen tarkoituksena ole toimia arvottavana tai moralisoivana käsitteenä. Tutkielmassa prostituoitu on seksityöntekijän alatyyppejä, joka vaihtaa seksuaalisia palveluksia taloudelliseen etuuteen. Erotuksena muista seksityöntekijöistä, prostituoidun palveluvalikoimaan sisältyvät myös fyysiset seksuaaliset aktit. Antamani määritelmä on yleisluontoinen ja joissain tapauksissa henkilön määrittelyminen prostituoiduksi ei ole helppoa tai ilmeistä. Näin on, koska käytännössä prostituutio on yllä olevan esittelyn mukaisesti moniulotteinen ilmiö ja prostituutio ja prostituoitu ovat hankalasti määriteltäviä ja rajattavia käsitteitä.

---

⁹ Kuvattu käytötapa on lähes identtinen Lars Ericssonin (1980, 348, alaviite 17) kuvaileman käytön kanssa: "...that I use the term "prostitution" in a neutral, descriptive sense, disregarding the ordinary negative value association of the term."

4 STIGMA JA SEN SEURAUKSET

Tässä luvussa esittelen stigman ja huorastigman käsitteitä sekä huorastigman seurauksia prostituoitujen elämässä. Aluksi kerron stigman käsitteestä, stigmatisaatiosta ja niiden seurauksista yleisellä tasolla. Tämän jälkeen esittelen niitä sisältöjä, mitä huorastigmaan on tutkimuskirjallisuuden mukaan yhdistetty. Sisältöjen esittelyn jälkeen tarkastelen sitä, millä tavalla huorastigma vaikuttaa ja näkyy prostituoitujen, ja toisinaan yleisemmin myös seksityöläisten, elämässä. Luvun lopuksi teen esitetyistä stigman seurauksista yhteenvedon.

4.1 Stigma

Stigma-sanan historialliset juuret ovat sosiologi Erving Goffmanin (1986, 11) mukaan antiikin Kreikassa, missä stigmat olivat monesti ruumiiseen viillettyjä tai poltettuja merkkejä, joilla osoitettiin, että niiden kantajien moraalisisessa statuksessa oli jotain epätavallista tai huonoa. Merkkejä tehtiin esimerkiksi orjiin, petteureihin ja rikollisiin, joita tuli vältellä, koska he olivat sosiaalisesti tahraantuneita. Käsitteen nykyisessä käyttötavassa tahriintumisen ulkoiset merkit eivät ole yhtä suuressa roolissa kuin antiikin Kreikassa, vaan kyse on tahriintuneen henkilön toiminnan ja olemisen häpeällisyydestä.

Goffman (1986, 9) kytkee stigman tilanteisiin, joissa yksilö ei saa täyttä sosiaalista hyväksyntää osakseen. Stigmat liittyvät Goffmanin (1986, 12) mukaan ominaisuuksiin, jotka tekevät yksilöstä ei-toivottavalla tavalla erilaisen ”normaaleihin” yksilöihin verrattuna. Stigman käsitteellä siis viitataan voimakkaasti häpäiseviin ominaisuuksiin (Goffman 1986, 13). Stigmaa kantava henkilö redusoituu mielesämme kokonaisesta ja tavallisesta ihmisestä tahriintuneeksi ja alennetuksi (Goffman 1986, 12) eikä hän koe samanlaista hyväksyntää, kuin yhteisön ”normaalit” jäsenet

(Goffman 1986, 19), minkä lisäksi stigmatisoituja myös syrjitään usein (Goffman 1986, 15).

Stigmatisoidut ominaisuudet eivät ole itsessään leimallisia, vaan leimaantuminen on kiinni odotusten ja ominaisuuksien välisestä suhteesta. Tämä tarkoittaa että, joissakin piireissä jokin ominaisuus voi olla hyväksytty ja normaali, kun toisissa piireissä samasta ominaisuudesta seuraa stigmatisoitumista. Samoin sama piirre voi eri henkilöiden kohdalla johtaa toisen stigmatisoitumiseen ja toisen kokemiinseen ”normaalina”. (Goffman 1986, 13.)

Goffman (1986, 14) nostaa esille kolme toisistaan eroavaa stigmatyyppiä, joista ensimmäinen ovat keholliset epämuodostumat. Toiseen ryhmään sisältyvät henkilökohtaiset piirteet ja ominaisuudet, jotka koetaan yhteisössä jollain tavalla tuomittaviksi, kuten esimerkiksi työttömyys tai homoseksuaalisuus. Kolmas ryhmä ovat heimoleimat, jotka liittyvät kansallisuuteen, uskontoon ja rotuun.

Goffman (1986, 14) erittelee kaksi stigmatisoitumisen tapaa. Ensimmäisessä leimallinen piirre on valmiiksi muiden tiedossa tai sen voi havaita välittömästi kyseisen henkilön nähdessään. Tällöin Goffman käyttää termiä häväisty (*discredited*). Toisessa tavassa leimallinen piirre ei ole valmiiksi tiedossa eikä se näy suoraan ulospäin, jolloin henkilöt ovat häpäisylle alttiita (*discreditable*), eli he voivat stigmatisoitua, mikäli piirre tulee julki.

Lyhyenä summauksena Goffmanin stigmateteorisoinnista¹⁰ sanottakoon, että stigmat voivat yleisellä tasolla olla sekä fyysisiä että abstrakteja ja ”aineettomia”, ulkoisesti näkyviä tai näkymättömiä ominaisuuksia ja piirteitä, jotka liittyvät yksilöihin tai isompiin ryhmiin ja yhteisöihin. Olemuksellisista eroistaan huolimatta stigmoille on yhteistä, että niiden kantajat eivät saa yhteisössään samanlaista hyväksyntä kuin normaaleiksi mielletyt yksilöt, minkä lisäksi stigmatisoituneiden yksilöiden toiminta tai olemus koetaan häpeälliseksi. Stigmatisoituneet piirteet eivät automaattisesti leimaa kantajiaan, vaan piirteiden pitää olla muiden yhteisön jäsenten tiedossa.

Stigmatisaation seuraukset ovat kauaskantoisia. Stigmoilla on osoitettu olevan negatiivisia seurauksia minäkuvalle ja identiteetin muodostukselle, minkä lisäksi stigmatisaatio on negatiivisesti yhdistetty elämänlaatua kuvaaviin tekijöihin, kuten sosiaaliseen eristäytymiseen, työllistymiseen ja tuloihin. Stigmoista seuraa eriasteista sosiaalista ulossulkemista, joka vaihtelee vaikeuksista ottaa osaa normaaleihin sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin häpeästä ja piilottelusta johtuen, ja täydellisen häpäisyn tai toisten toimesta tapahtuvan ulossulkemisen välillä. Myös suuri

---

¹⁰ Goffmanin teoretisointia on kritisoitu (Weitzer 2018, 718) siitä, että hän keskittyy käsittelemään keinoja, joilla stigmatisoidut pyrkivät hillitsemään stigmaa, mutta ei ota huomioon stigman vastustamisen mahdollisuutta eikä sitä, voiko stigmaa lieventää ja mahdollisesti kokonaan häivyttää ajan kanssa.

määrä fyysisiä ja mielenterveydellisiä ongelmia on yhdistetty stigmatisaatioon, kuten myös haluttomuus hyödyntää terveystalvueluita. Stigmatisoidut henkilöt kohtavat myös rankaisutoimia kuten välttelyä, pakkokeinoja (*restraint*), fyysistä hyväksikäyttöä ja pahoinpitelyä. Stigmat vaikuttavat myös stigmatisoitujen kanssa tekemisissä oleviin tahoihin, joihin lukeutuvat läheiset ja mahdollisesti myös tukihenkilöt sekä terveydenhuollon työntekijät. Stigmatisoitujen henkilöiden sidosryhmien jäsenien kokemaa stigmaa kutsutaan assosiaatiostigmaksi, josta seuraa julkista paheksuntaa. (Benoit ym. 2017, 458.) Seksityöntekijöiden kohdalla assosiaatiostigma vaikuttaa toisinaan myös seksityöntekijöihin (Weitzer 2018, 719).

Sosiologit ovat viime vuosina argumentoineet, että stigma on yksi yhteisön epätasa-arvon perustavanlaatuisen ratkaiseva tekijä, joka on vaikuttavuudeltaan samaa tasoa sukupuolen, rodun, luokan ja koulutuksen kanssa. Stigmoilla on siis samanlaisia vaikutuksia yksilöiden terveyteen, hyvinvointiin ja toimintaan kuin edellä mainituilla ominaisuuksilla. Niin stigmat kuin muut mainitut ominaisuudet synnyttävät epätasa-arvoa muun muassa siksi, että ne vaikuttavat siihen, kuinka yksilöt pääsevät erilaisten mahdollisuuksien ja resurssien, kuten lainopillisten ja terveydenhuollollisten palveluiden, äärelle. (Benoit ym. 2017, 459.) Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi korkeasti koulutetulla, yläluokkataustaisella valkoihoisella miehellä on parempi pääsy kyseisten palveluiden piiriin kuin tummaihoisella, kouluttautumattomalla, työväenluokkaisella miehellä. Sama ilmiö toistuu stigmatisoitujen ja stigmatistumattomien välillä.

Stigmojen nähdään olevan yhteydessä havaittuihin sosiaalisen järjestyksen uhkakuviin (normien toimeenpano), väestön selviämiseen (tautien ehkäisy) ja valtakamppailujen tuloksiin (ryhmäkilpailu). Stigmat muuttuvat ajasta ja paikasta toiseen, mutta normien toimeenpanon, tautien ehkäisyn ja vallasta kamppailun prosessit on nähty universaaleiksi ihmis-yhteisöjen ominaisuuksiksi. Stigmaprocessit ovat näin ollen kiinteä osa inhimillisten yhteisöjen arkea. (Benoit ym. 2017, 460.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että stigmat olisivat välttämättömiä.

Kaikki seksityön muodot ovat alttiina stigmalle (Benoit ym. 2017, 458, 459). Stigma siis koskettaa prostituoitujen lisäksi myös muita seksityöntekijöitä, kuten strippareita, pornon parissa työskenteleviä, rekisteröityneitä seuralaispalveluissa työskenteleviä ja seksuaalisia palveluita tarjoavia hierojia (Benoit ym. 2017, 459). Cecilia Benoit ym. (2017, 458, 459, 467), esittävät, että stigma on seksityöntekijöiden kohtaaman epätasa-arvon perustavanlaatuisen tekijä. Vaikka huorastigma vaikuttaa laaja-alaisesti prostituoituihin, ei se vaikuta kaikkiin samalla tavalla (Skaffari 2010, 286), vaan stigma koetaan eri voimakkuuksilla työn sijainnin ja seksuaalisen suuntautumisen suhteen. Tämän lisäksi prostituutiostigma tavataan jättää ulos niin stig-

mateoretisoinneista, sen yksilöille kauaskantoisten seurauksien vaikutusten dokumentoinnista kuin stigman ”vähentämiskeinojen” kehityksestä. (Benoit ym. 2017, 459.) Stigmat ja stigmatisointi on yhdistetty vallankäyttöön. Stigmat ovat riippuvaisia sosiaalisesta, taloudellisesta ja poliittisesta vallasta, koska asioiden stigmatisointi vaatii valtaa. Tässä yhteydessä puhutaan stigmavallasta. (Benoit ym. 2017, 458.) Esitelen seuraavaksi, millaisia asioita huorastigmaan on tutkimuskirjallisuuden mukaan liitetty, ja mitkä asiat ja tahot toimivat huorastigman lähteinä.

4.2 Huorastigman sisällöistä

Vaikka huorastigma vaikuttaa yhteisön tasolla, se ei silti ole sisällöltään kaikkien yhteisön jäsenten kohdalla yhtenevä. Huorastigma ei myöskään ole muuttumaton, vaan se vaihtelee ajasta ja paikasta riippuen (Benoit ym. 2017, 463). Huorastigma on esimerkiksi aikaisemmin suomalaisessa historiassa koskettanut kaikkia seksuaalisesti aktiivisia naisia. Leimaan on riittänyt muun muassa seksin esiaviollisuus, seksi useamman kuin yhden kumppanin kanssa ja muu kuin emätinyhdyntämisen harrastaminen. Nykyisessä Suomessa kaikki seksuaalisesti aktiiviset naiset eivät enää kohta huorastigmaa (Kontula 2008, 90–91). Se, mitä sisällytämme huorastigmaan, riippuu siitä, mistä näkökulmasta prostituutiota tarkastelemme. Eri henkilöillä on mahdollisesti myös erilaiset syynsä ylläpitää prostituutioon liittyvää stigmaa. Eri henkilöiden muodostamat stigmat voivat olla ristiriidassa keskenään, mutta yhteisenä piirteenä niillä on se, että stigmojen sisällöt on tuotettu muiden kuin stigmatisoitujen toimesta. (Kauppinen 2006, 387.) Tosin myös seksityöntekijät voivat osaltaan ylläpitää ja vahvistaa vallitsevia sisältöjä (Benoit ym. 2017, 463).

Benoit ym. (2017, 461) ovat löytäneet seksityötä käsittelevästä kirjallisuudesta seksityötä koskevalle stigmalle neljä eri lähdettä. Lähteet ovat: 1. lait, määräykset (*regulations*) ja yhteiskunnalliset linjaukset (*social policies*) 2. media 3. terveydenhuolto ja oikeuslaitos 4. suuri yleisö ja seksityöntekijät itse. Stigman lähteet operoivat kolmella eri yhteiskunnan tasolla, jotka ovat makro-, meso- ja mikrotaso. Makrotasoisia toimijoita ovat lait, määräykset, toimintalinjat sekä media (Benoit ym. 2017, 460, 461). Mikrotasolla toimivat suuri yleisö ja seksityöntekijät itse (Benoit ym. 2017, 460, 463). Makro- ja mikrotasojen väliin sijoittuu mesotaso, jonka toimijoita ovat esimerkiksi terveydenhuolto ja oikeuslaitokset työntekijöineen, tai yleisemmin muotoiluna eri instituutiot ja niissä operoivat toimijat (Benoit ym. 2017, 460–462).

Monien maiden eduskunnissa tai lainsäätäjätahoissa vaikuttaa näkemys, jonka mukaan seksin ostaminen häiritsee sosiaalista järjestystä ja hyväksikäyttää

haavoittuvassa asemassa olevia naisia ja tyttöjä, jotka tarvitsevat lain suojaa. Prostituoituidut nähdään tällöin homogeeniseksi, asiakkaidensa ja parittajien alistamaksi ryhmäksi, joka pitää pelastaa. (Benoit ym. 2017, 461.) Prostituoituidut eivät pelastamisesta puhuttaessa ole toimijoita, vaan toiminnan kohteita, jotka ulkopuoliset tahot pelastavat. Tällainen puhe on osa niin kutsuttua uhrimyyttiä, jossa prostituoituidut mielletään uhreiksi. (Kontula, 2008, 58.) Uhrimyytin näkökulmasta katsottuna prostituoituidut ovat ”köyhistä maista tuotettuja syyntakeettomia ”seksiorjia”, jotka ajautuvat alalle tietämättömyyden, köyhyyden ja petollisen houkuttelun seurauksena” (Kontula 2008, 58). Uhripuhe on yleisintä valtioiden rajoja ylittävän prostituution yhteydessä, mutta prostituutioon liittyvän ihmiskauppakeskustelun myötä uhripuhe liitetään kaikkeen prostituutioon (Kontula 2008, 59–60). Uhripuheeseen ja haavoittuvuuteen perustuvia poliittisten keskustelujen ja politikoinnin tapaa on kutsuttu moraalipoliitikaksi (Benoit ym. 2017, 461).

Media synnyttää prostituutiostigmaa siinä esiintyvien narratiivien kautta. Median narratiiveissa prostituutiota esitetään muun muassa ihmiskaupan, uhriuttamisen ja hyväksikäytön kautta, jolloin voidaan puhua median negatiivisesta ennakkoasenteesta tai vinoumasta. (Benoit ym. 2017, 461.) Median vinoumaa on kuvattu (Weitzer 2018, 721) myös siten, että siinä korostetaan pahimpia väärinkäyttötapauksia ja prostituoituista sekä asiakkaista annetaan harvoin positiivista tai edes neutraalia kuvaa. Huorastigman sisältöihin vaikuttava ylikansallinen mielikuvateollisuus¹¹ välittää kuvaa epätoivoisesta, huumeriippuvaisesta ja parittajalle alistetusta alamaailman piirissä toimivasta prostituoitusta (Kontula 2008, 59). Tyypilliset median prostituutionarratiivit muistuttavat sellaisia prostituutionäkemyksiä, jotka ovat monien tämän hetken konservatiivisten prostituutiolinjausten takana. Tällaisten narratiivien on väitetty olevan tyypillisesti tarkoitusperiltään pikemminkin moralisoivia kuin empiriaan perustuvia. (Benoit ym. 2017, 461.) Kontulan (2008, 58) mukaan Suomessa median piirissä prostituutiosta vallitsee uhrimyytin lisäksi myös rikollisuuteen liittyvä myytti. Rikollismyytissä seksin myyntiin liitetään epäjärjestys, huume- ja paritusrikollisuus sekä taudit, ja siinä korostuu prostituoitujen ja kansainvälisen rikollisuuden yhteys. Tosin viime vuosina ainakin suomalaisten mediatalojen nettisivuilla on ollut kirjoituksia, joissa on käsitelty prostituutiota ja muuta seksityötä tavalla, jossa niihin vanhastaan liitettyjä ennakkoluuloja on osoitettu virheellisiksi (ks. Yle 2.11.2018, Yle Blogit; Iltalehti 1.2.2020, Kotimaa; Yle 14.2.2021, Ilmiöt).

Suomessa on tuotettu tietoa seksityöstä pitkälti viranomaisnäkökulmasta negatiivisiin teemoihin, kuten rikos-, irtolais-, pidätys- ja sukupuolitautitilastoihin perustuen (Skaffari 2010, 36). Suomessa prostituution rakenteen julkinen kuva onkin vääristynyt, koska tarkin tieto aiheesta on poliisille rikostutkinnoissa kertynyt, muun

---

¹¹ Tällä Kontula tarkoittaa viihde- ja mediateollisuutta. Allekirjoittaneen huomio.

muassa paritusrikollisuutta¹² koskeva, tieto, joka yleistetään koskemaan kaikkea prostituutiota (Kauppinen 2006, 385). Esimerkiksi Keskusrikospoliisiin tutkimuksen *Organisoitu paritus ja prostituutio Suomessa* mukaan Suomessa seksiä myyvistä naisista 90 prosenttia tai vähintään valtaosa on ”järjestäytyneen rikollisuuden alaisuudessa toimivia itäprostituoituja” (Tiihonen 2006, 96). Tutkimuksen luvut on saatu paritusrikosten tutkimisen yhteydessä, minkä johdosta tutkimus ei kerro itsenäisistä prostituoiduista mitään. Kyseisen selvityksen tehneen erikoistutkija Jari Leskisen mukaan Keskusrikospoliisi ei ole kiinnostunut toiminnasta, joka ei kytkeydy rikollisuuteen. (Tiihonen, 2006, 96.) Myös Kontulan (2008, 39) mukaan enin osa suomalaisten prostituoitujen toiminnasta ei ole viranomaisvalvonnan mielenkiinnon kohteena. Tämä alleviivaa sitä, miksi poliisin keräämän prostituutiotiedon yleistäminen on ongelmallista. Kun prostituutiota tarkastellaan ongelmalähtöisesti, niin tutkittavat määrittävät ”huono-osaisuuden, rikollisuuden ja voimakkaan syrjäytymisen kautta” (Skaffari 2010, 36). Naiskauppatutkimuksissa prostituoitua nähdään osaksi ihmiskauppaa ja sen myötä rikollisen toiminnan uhreiksi (Skaffari 2010, 36–37).

Lääke- ja yhteiskuntatieteellisessä prostituutiotutkimuksessa prostituutioon yhdistetään mielenterveydelliset ongelmat. Tällöin naisen nähdään hakeutuneen seksityöhön uusintaakseen kokemiaan seksuaalisia traumoja tai hyväksikäyttö- ja alistuskokemuksia. (Kontula 2008, 62.) Lisäksi uhripuheen yhteydessä seksin myymisen uskotaan vaikuttavan merkittävässä määrin prostituoitun psyykeen haitallisesti (Kontula 2008, 60).

Mikrotasolla toimiva suuri yleisö tapaa omaksua yhteiskunnan makro- ja mesotasolla esitetyt narratiivit ja käyttää niitä prostituoituja kohtaan heidän omissa yhteisöissään (Benoit ym. 2017, 463), millä on omat seurauksensa prostituoitujen elämään, mistä lisää tuonnetta.

Prostituoidut voivat kohdata myös moninkertaista tai lomittaista stigmaa. Näin voi käydä esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen ja transsukupuolisten prostituoitujen kohdalla (Benoit ym. 2017, 459). Myös ulkomaalaiset prostituoitut voivat kokea useita stigmoja samanaikaisesti (Kontula 2008, 58).

Prostituutioon liitetään häpeällisyys (Kontula 2008, 59), joka koskettaa myös prostituoitujen läheisiä (Skaffari 2010, 290). Prostituutioon yhdistetyn häpeän yleistä ja vallitsevaa luonnetta osoittaa esimerkiksi se, että lainsäädännössä, sosiaaliohjelmissa, mediassa, jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa ja tutkimuskirjallisuudessa seksityöntekijöitä nimetään halventavilla ilmaisuilla kuten huora, ilotyttö ja prostituoitu (Benoit ym. 2017, 459).

---

¹² Kontula (2008, 50) mainitsee, että parituksen hyväksikäyttöaste vaihtelee paljon. Joissain tapauksissa parittajan käyttö voi tuoda lisätuloja ja helpottaa asioiden hoitamista, kuten tilojen ja mainostuksen järjestämistä, mutta prostituoitu on muutoin toiminut vapaasti. Toisissa tapauksissa prostituoitujen vapaus on vähäistä ja tulot pienet.

Huorastigma on siis leima, joka vaikuttaa kaikkiin seksityöntekijöihin eri voimakkuuksilla. Stigmalla on neljä eri lähdettä, jotka toimivat kolmella yhteiskunnan tasolla. Yksilöt yhdistävät prostituutiostigmaan eri sisältöjä, minkä johdosta prostituutiostigma ei ole sisällöllisesti sama kaikille. On kuitenkin sisältöjä, jotka liitetään prostituutiostigmaan monesti. Prostituoitujen mielletään usein uhreiksi, mihin sisältyy luulo seksityön harjoittamisesta vastentahtoisesti, ihmiskaupasta, väkivaltaisista asiakkaista ja parittajista sekä toimijuuden puuttumisesta. Lisäksi prostituoitujen koetaan olevan epätoivoisia, huumeriippuvaisia, rikollisiin piireihin kytköksissä olevia hahmoja, jotka kantavat sukupolitauteja ja kärsivät mielenterveydellisistä ongelmista. Kaiken tämän lisäksi prostituution harjoittaminen mielletään erittäin häpeälliseksi toiminnaksi. Huorastigmalla on vaikutuksia sekä prostituoituihin itseensä että heidän sidosryhmiinsä. Seuraavaksi esitellään tutkimuskirjallisuudessa esille nousseita prostituoitujen elämään vaikuttavia stigmasta johtuvia seurauksia.

4.3 Huorastigmasta koituvia seuraamuksia

Kuten edellä on sanottu, niin stigmatisaatiolla on yleisellä tasolla kauaskantoiset seuraukset. Huorastigmalla on omat seurauksensa, jotka näkyvät prostituoitujen elämässä ja vaikuttavat heidän elämänsä eri osa-alueisiin monin eri tavoin. Huorastigman on esitetty olevan perustavanlaatuinen tekijä prostituoitujen käytökselle, hyvinvoinnille ja terveydelle (Benoit ym. 2017, 463). Erittelen kyseisiä seurauksia seuraavaksi, ja näistä keskeisiä tarkastellaan seuraavassa luvussa Honnethin tunnustusteorian kautta.

Yksi merkittävä prostituutiostigman seuraus on prostituoitujen kohtaama turvattomuus. Yhtenä turvattomuuden aiheuttajana toimivat monissa tapauksissa paikalliset oikeuslaitokset. Paikallisten oikeuslaitosten suhdetta seksityöläisiin on tutkittu useissa maissa ja tutkimuksissa on havaittu, että jotkin oikeuslaitokset syrjivät seksityöläisiä kohtelemalla heitä suojelulle kelvottomina (Benoit ym. 2017, 461). Esimerkiksi Serbiassa katuprostituoitujen esitetään luopuneen kansalaisoikeudestaan tulla suojelluiksi, minkä lisäksi heidän nähdään kerjäävän ikävyyksiä, koska he harjoittavat ei-hyväksyttävää ammattia. Samalla katuprostituoitujen ovat menettäneet oikeuden kunnioittavaan kohteluun. Tällaisissa olosuhteissa prostituoitujen eivät pysty turvaamaan lakiin tullessaan huonosti kohdelluiksi, mikä altistaa heitä kasvavassa määrin väkivallalle. Tutkimuksissa on havaittu, että kanadalaiset transsukupuoliset seksityöntekijät kokivat, ettei poliisi auta heitä, mikäli he ilmoittavat koh-

danneensa väkivaltaa. (Benoit ym. 2017, 462). Myös osa Kontulan (2008, 76–77) haastattelemista Suomessa toimivista seksin myyjistä koki, ettei poliisiin hyödytä olla yhteydessä ryöstöjen tai pahoinpitelyiden yhteydessä.

Monissa maissa myös itse poliisit loukkaavat seksin myyjien oikeuksia sanallisella häirinnällä, julkisella nöyryyttämällä, ylenpalttisella voimankäytöllä, tunkeilevilla etsinnöillä ja tarpeettomilla pidätyksillä. Poliisit saattavat myös väärinkäyttää epäsuhtaista valta-asetelmaa ja vaatia seksin myyjiltä lahjuksia tai pakottaa heitä seksuaalisiin tekoihin vastoin heidän tahtoaan. Niinkin voi käydä, että poliisin prostituoituun kohdistama häirintä jatkuu myös prostituoitun vapaa-ajalla, kun leimaantuminen on tapahtunut. (Benoit ym. 2017, 462.) Viranomaiset saattavat myös painostaa, käyttää väkivaltaa ja raiskata prostituoituja, eikä prostituoituilla ole aitoa mahdollisuutta saattaa heitä vastuuseen (Kontula 2008, 69). Poliisi voi myös kokea paineistusta toimiin prostituoituja kohtaan esimerkiksi median taholta. Eteläisessä Intiassa uutismaida kritisoi poliisin toimetttömyyttä prostituoituja suhteen, mikä johti poliisin korostuneeseen toimeliaisuuteen. Tilanteista riippuen poliisit saattoivat sääliä, jättää huomiotta, riistää tai pidättää prostituoitun vastatakseen median esittämiin huomautuksiin. (Benoit ym. 2017, 461.)

Edellä sanottu johtaa tutkimusten mukaan siihen, että seksityöntekijät kokevat epärointiä ja monesti haluttomuutta mennä suojelupalvelujen asiakkaiksi jouduttuaan rikoksen uhriksi. Pelkona on, että avun antamisen sijasta poliisi loukkaa, jättää huomiotta tai syyttää prostituoitua rikoksesta. Osa seksuaalisen väkivallan uhreiksi joutuneista seksityöntekijöistä on kohdanneet tilanteen, jossa poliisiviranomainen on ollut siinä virheellisessä luulossa, ettei prostituoitua voi raiskata. Tämän seurauksena moni prostituoitu kokee etäännyneensä turvapalveluista, mikä johtaa kehään, jossa prostituoitut päätyvät useammin uhreiksi havaitun haavoittuvuuden ja vähäisen arvostuksen johdosta. Tämä puolestaan vaikuttaa vahvistavasti suojeluviranomaisten keskuudessa vallitseviin negatiivisiin stereotyyppioihin ja asenteisiin. (Benoit ym. 2017, 462.) Turvapalvelut eivät kuitenkaan ole ainoa virallinen taho, jonka toiminnassa huorastigman vaikutukset näkyvät, sillä prostituoitut kohtaavat myös terveyspalveluiden tarjoajien kohdalla erinäisiä ongelmia.

Prostituoitut pelkäävät terveydenhuollon ammattilaisten tuomitsevan heidät, mikäli he paljastavat tekevänsä seksityötä. Huolen aiheena on, että työn paljastuttua hoitohenkilökunnan huomio kiinnittyy seksityöhön liittyviin terveysongelmiin muiden terveyshuolien kustannuksella. Pelot eivät ole aiheettomia, sillä monissa tapauksissa seksityön tultua hoitohenkilökunnan tietoon prostituoitu on kohdannut syrjintää, joka ilmenee monin eri tavoin kuten kylmänä ja herjaavana kielenkäyttönä, epäkunnioittavana kohteluna tai nöyryyttämisenä terveydenhuollon julkisissa tiloissa, hoidon epäämisenä ja vaitiolovelvollisuuden loukkauksina. Seksityön

harjoittamisen julkituominen saattaa siis huonontaa saatujen terveyspalvelujen laatua. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että osa hoitohenkilökunnasta suhtautuu prostituoitujen hoitamiseen ristiriitaisesti. Ristiriitaisuuden kokeminen ilmaistiin kuitenkin vastahakoisesti, koska terveysalan ammattieettiseen velvollisuuteen kuuluu tarjota palveluita kaikille ilman tuomitsemista. Edellä sanotun johdosta prostituoituidut kokevat epävarmuutta siitä, mistä he saavat terveydenhuollon palveluita. Lisäksi se etäännyttää potilaan ja palveluntarjoajan toisistaan ja aiheuttaa epäluottamusta potilas-terveydenhuollon ammattilainen-kohtaamisissa. Negatiivisilla kokemuksilla terveydenhuollosta voikin olla pitkäkestoisia vaikutuksia prostituoituidun terveyspalveluihin hakeutumiseen ja sen myötä yleiseen terveyteen. (Benoit ym. 2017, 462.)

Myös uhrimyytillä on seurauksensa. Uhrinäkökulman myötä prostituoitujen päätösten taustat ja niiden logiikka jäävät suurelle yleisölle tuntemattomiksi, minkä seurauksena yleisön on vaikea uskoa, että joku toimisi seksialalla vapaaehtoisesti (Bjønness 2012, 196). Luulo, jonka mukaan kukaan ei ryhdy prostituutioon vapaaehtoisesti, on yleinen ja hyvin sitkeä (Hakala 2018, 17). Uhrimyytti mahdollistaakin prostituoitujen vaientamisen heitä koskevasta yhteiskunnallisesta keskustelusta (Kontula 2008, 77), mikä näkyy esimerkiksi siten, että uhriksi mielletyillä prostituoituilla on vain vähän tilaa puolustautua ja perustella valintojaan (Hakala 2018, 18). Uhrinäkökulma onkin yksi tapa säädellä seksityötä ja -kauppaa. Tällöin sääntelyn toimintaideana on se, että prostituutiosta irtautuvia henkilöitä tuetaan, mutta siitä lopettamisesta kieltäytyviä rangaistaan. Kieltäytyjiä syytetään silloin sekä yleisen järjestyksen ja moraalien vaarantamisesta että naisille sopivan seksuaalisuuden kyseenalaistamisesta (Kontula 2008, 60).

Uhripuhe vaikuttaa myös joidenkin seksin ostajien käytökseen. Osa asiakkaista voi fantasioida seksistä nauttivasta prostituoituidusta, mutta samalla uskoa, että seksityö on olemukseltaan uhrimyytin mukaisesti alentavaa ja vastenmielistä. Esimerkiksi jotkut asiakkaista haluavat ”pelastaa” prostituoituidun seksityön oletetuilta kiroilta, ja toiset asiakkaat ovat huolestuneita siitä, että heidän oma toimintansa ei varmasti ole prostituoituidun mielestä inhottavaa tai tunnu pahalta (Kontula 2008, 65–66).

Huoraleiman tapauksessa normaalius ja tavoiteltavuus liittyvät käsitykseen naiseudesta, jolla on yhteyksiä kulttuurisiin ideaaleihin (Hakala 2018, 16). Mediassa esitetty huoramyytin kuvaus toimii prostituution ulkopuolisille naisille ohjenuorana vältettävistä pukeutumisen- tai käyttäytymistavoista (Kontula 2008, 57). Prostituoitu onkin toiminut pitkään ”kunniallisen naisen” vastakohtana ja näkemyksen on esitetty vaikuttavan ainakin Tanskassa nykyisiin poliittisiin linjauksiin (Bjønness 2012, 193).

Median negatiivisen ennakkoasenteen johdosta seksityöläisten oikea elämä hyvine ja huonoine puolineen jää raportoinnista syrjään, minkä lisäksi median prostituutionarratiivit asettavat prostituution ja prostituoitujen monimuotoisuuden ahtaisiin ja stereotyyppisiin raameihin (Benoit ym. 2017, 461). Prostituoitunut sidotaan usein työhönsä, jolloin heillä ei oleteta olevan prostituution ulkopuolista elämää. Tällöin huorastigmasta seuraa se, että prostituoituja ei nähdä persoonallisina yksilöinä, joilla on prostituoitun lisäksi muitakin sosiaalisia rooleja. (Kontula 2008, 66.)

Huorastigma vaikutukset näkyvät myös lähiyhteisön suhtautumisessa prostituoituihin. Tutkimuksissa haastatellut prostituoitunut tiedostivat heihin kohdistuvan alhaisen mielipiteen, mikä näkyy heidän vuorovaikutuksessaan muiden yhteisön jäsenten kanssa. Monet kohtelevat prostituoituja alentavasti, mikä realisoituu esimerkiksi naapurien tai yhteisön prostituoitujen herjaamisena ja häirintänä. Erityisesti naispuoliset prostituoitunut ovat alttiita julkisessa tilassa tapahtuvalle alentavalle käyttäytymiselle. Esimerkiksi katuprostituoituja kohdellaan säännöllisesti ali-ihminä, joita häiritään, nöyryytetään ja pilkataan. (Benoit ym. 2017, 463.) Kontulan haastattelemissa katuprostituoituista osa oli kokenut pilkkaamista, päälle sylkemistä, uhkailua ja väkivaltaa (Kontula 2008, 64). Kontula (2008, 70) raportoi myös naapureiden toteuttamasta häirinnästä. Näissä tapauksissa naapurit olivat lakanneet tervehtimästä, omistusosakkeesta oli yritetty häätää avoliittopariskuntaa, naapuri oli soitellut seksin myyjälle öisin ja tehnyt valituksia poliisille ja yhdessä tapauksessa seksin myyjän vuokrasopimus oli purettu. Myös osa asiakkaista suhtautuu prostituoituihin alentavasti ja halventaen, mikä näkyy prostituoitujen negatiivisena esineellistämisenä. Tällöin asiakkaat ovat komennelleet prostituoituja ja prostituoituille on joidenkin asiakkaiden kohdalla välittynyt kuva, että asiakkaan mielestä prostituoitulle saa tehdä mitä tahansa, koska tämä on pelkkä huora. (Kontula 2008, 66–67.)

Seksityöntekijät saattavat itse pahentaa itseensä osuvaa stigmaa. Tämän voi havaita siinä, että seksityöntekijät tekevät erotteluja itsensä ja toisten seksityöntekijöiden ryhmien välille. (Benoit ym. 2017, 463.) Esimerkiksi osa eroottisista tanssijoista kokee käyttäytyvänsä moraalisesti hyväksyttävämmän kuin vähemmän arvostetut (*less worthy*) stripparit (Benoit ym. 2017, 463), minkä lisäksi osa eroottisista tanssijoista vetää rajan itsensä ja prostituoitujen väliin, koska tanssijat eivät myy seksiä (Bruckert 2012, 72). Myös prostituoitunut saattavat erottaa itsensä toisista prostituoituista. Incall-työtä tekevästä prostituoituista osa kokee, että he eroavat katuprostituoituista oleellisella tavalla (Bruckert 2012, 72), ja yleisemminkin prostituutiohierarkian yläpäässä olevat saattavat paheksua kaduilla työskenteleviä (Benoit ym. 2017, 463). Pyrkinessään suojautumaan huorastigmalta etäännyttämällä itsensä muista seksityöntekijöistä seksityöntekijä ruokkii noidankehää, jossa seksityöntekijän muihin seksityöntekijöihin kohdistamat negatiiviset stereotypit kääntyvät takaisin hänen

kokemaansa stigmaan. Seksityöntekijät esimerkiksi vahvistavat yleistä näkemystä prostituoiduista sukupuolitautilien kantajina ja levittäjinä silloin, kun seksityöläiset puhuvat ilman kondomia seksiä harrastavista prostituoiduista vastuuttomina, tautien saamiseen ja tartuttamiseen riskialttiina hahmoina. Samalla suojaamatonta seksiä harrastavat sijoitetaan suojattua seksiä tarjoavien alapuolelle sosiaalisesti (Benoit ym. 2017, 463). Sukupuolitautilien ja maksullisen seksin yhteys on kansainvälisissä tutkimuksissa kuitenkin osoitettu virheelliseksi ainakin niissä tilanteissa, joissa palveluntarjoajalla on riittävän vahva neuvotteluasema suhteessa asiakkaaseen. Tämän lisäksi seksin myyjät tiedostavat suojatun seksin tärkeyden muita seksuaalisesti aktiivisia väestöryhmiä paremmin. (Kontula 2008, 61.)

Transsukupuolisia seksityöntekijöitä koskevassa tutkimuskirjallisuudessa on myös havaittu, että moninkertainen stigma on raskas ja vaikuttaa kyseiseen seksityöläisten joukkoon eri tavoin. Moninkertainen stigma luo korostetusti esteitä seksityöstä poistumiselle ja rajoittaa vaihtoehtoisia työllistymismahdollisuuksia. Transsukupuoliset seksityöläiset usein myös salaavat ammattinsa muilta minimoidakseen riskin, että he kokisivat sukupuolestaan johtuvan stigmaan lisäksi seksityöstä johtuvaa stigmatisointia (Benoit ym. 459–460).

Huorastigma myös vaikuttaa osaan tutkimuksista esimerkiksi kysymyksenasettelujen kohdalla. Tällaisissa tutkimuksissa lähtökohtana on toiminut esimerkiksi prostituoitujen huumeriippuvuus, sukupuolitaudit tai rikollisuus. Osassa prostituutitutkimusta keskitytään seksityöntekijöiden heikoimpaan osaan, jolloin ongelmaksi muodostuu se, että niistä saatua tietoa aletaan yleistää kaikkeen maksulliseen seksiin. Laadullisissa haastatteluissa haastattelijan stigmaan pohjaavat vahvat ennako-oletukset ovat estäneet haastateltujen seksityöntekijöiden äänen kuulumisen. Esimerkkitapauksessa tutkijat olivat selittäneet esille nousseet haitat muilla syillä kuin stigmalla, vaikka haastateltavat olivat ääneen viitanneet stigmaan olevan pahan olonsa syy. (Kontula 2008, 61–63.) On myös tilanteita, jolloin tutkimuksissa voidaan olla tietoisia joistain prostituutiomyyteistä, mutta samalla olla sokeita toisille. Prostituoitujen uhriuttaminen on esimerkiksi nähty eräässä tutkimuksessa prostituoitujen esineellistämisenä, mutta samalla heidän osoittamansa ammattiylpeys tulkittiin ”pelkäksi puolustusmekanismiksi ulkoa annettua kielteistä identiteettiä vastaan” (Kontula 2008, 62).

Yleisellä tasolla katsotaan olevan hyvä, jos säädetyt lait ja säädökset perustuvat tutkittuun tietoon. Prostituution liittyvän lainsäädännön tapauksessa liian vähäinen ja osin virheellinen tieto on ongelmallista sikäli, että sen pohjalta voidaan muotoilla laki, joka ei vastaa tarkoitustaan. Prostituoitujen itsenäisyyden ja oman päätösvalan suojelemiseksi säädetty laki tai säädös voi vahvistaa parittajan asemaa, kuten

itsenäisten seksin myyjien keskinäisen yhteistyön estävien säädösten kohdalla on tapahtunut. (Kontula 2008, 68–69). Esimerkiksi seksin ostamisen kriminalisointi ei tutkimusten mukaan vaikuta paljoakaan prostituoitujen terveyden ja turvallisuuden puolesta tai vähennä huorastigmaa ja sen haittoja (Benoit ym. 2017, 466). Prostituutio ei ole Suomessa laitonta, mutta sitä rajoitetaan ja säädellään laein ja säädöksin¹³. Suomessa seksityöntekijöiden ei välttämättä kuitenkaan haluta olevan mukana heitä koskevan lainsäädännön valmistelussa. 2000-luvun alussa Suomessa pohdittiin seksin ostamisen kriminalisointia, minkä yhteydessä asiaa hoitanut työryhmä kuuli muiden muassa yhtä seksityöntekijää, mitä paheksuttiin Helsingin Sanomien pääkirjoitussivulla (Kontula 2008, 60).

Prostituutio näyttäytyy yhteiskunnallisesti ongelmallisena ilmiönä, johon liittyy moraalisia, eettisiä ja lainsäädännöllisiä puolia (Skaffari 2010, 71). Seksin myyminen ja ostaminen voi olla dekriminalisoitua, kuten Tanskassa vuodesta 1999 alkaen, mutta samalla prostituutiosta puhutaan valtiollisissa asiakirjoissa sosiaalisena ongelmana (Bjønness 2012, 194). Julkinen nainen on Tanskassa historian saatossa nähty uhkana moraalille, julkiselle terveydelle avioliitolle ja järjestykselle (Bjønness 2012, 193).

Huorastigma ja prostituutioon liitetyt ennakkoluulot aiheuttavat myös sen, että prostituution kuvitellaan olevan helppoa työtä, johon kuka tahansa nainen voi ryhtyä. Prostituutioon kuuluvia haasteellisia puolia ei tunnisteta tai haluta tunnistaa. Prostituutioon liittyvät asiakaspalvelulliset ja emotionaaliset puolet voivat olla hyvin haastavia ja kuormittavia, mutta niitä ei kenties haluta tunnistaa prostituutioon kuuluviksi faktoiksi, vaikka muissa asiakaspalveluammateissa ja yrittäjyydessä ne ovat itsestään selvyyksiä. (Hakala 2018, 24–26.)

Huorastigman vaikutukset näkyvät viranomaistyössä ja erityisesti sellaisessa tilanteissa, jossa viranomaisella on paljon omaa harkintaa. On tapauksia, joissa lastensuojeluviranomainen on kyseenalaistanut seksin myyjän kyvyn vanhempana toimimiseen, ja seksin myyminen on ollut ainoa kirjattu peruste kyseisele epäilylle. Näissä tapauksissa syyt lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ovat olleet paljastava pukeutuminen, vierailu tuntemattomien miesten hotellihuoneissa ja autoihin nouseminen. Seksien myymisen ei tarvitse olla jatkuvaa ja nykyhetkessä tapahtuvaa vaikuttaakseen viranomaisen näkemyksiin, vaan satunnaisesti menneisyydessä harjoitettu seksin myynti riittää myös. (Kontula 2008, 69–70.) Kontulan (2008, 70) mukaan seksin myymisen perusteella tehty lasten huoltajuuden kyseenlaistaminen on puuttamista ihmisoikeuksiin.

---

¹³ Esim. ”ilmoittelukiello, katuprostituution lopettamiseen suunnattu järjestyslaki (Sirkiä 2006), kielto perustaa osuuskuntia ja ongelmat järjestymisvapauden toteutumisessa” (Kontula 2008, 281, alaviite 52) ovat kyseisen kaltaisia säädöksiä.

Toisinaan prostituoidut hyväksyvät heitä koskevat yleiset ennakkoluulot ja stigman. Tällöin he sisäistävät stigman ja kokevat sen sisällöt sekä ennakkoluulot itsen tosiksi representaatioiksi, millä on yhteyksiä alhaisen itsetunnon ja voimattomuuden tunteiden kokemiseen. Lisäksi seksityöläiset alkavat sisäistetyyn prostituutiostigman johdosta uskoa, että heihin kohdistuva väkivalta ja syrjintä on ansaittua ja tulee ammatin kylkiäisenä. Kyseinen ajattelumalli aiheuttaa, edellä esitettyjen syiden lisäksi, korottunutta kynnystä hakeutua poliisiin tai terveydenhuollon palveluiden piiriin tai hyväksymään huonoa kohtelua kyseisiä palveluita hyödyntäessä. Tällainen stigmatisaation syklinen luonne vaikuttaa osaltaan sellaisen toimintaympäristön syntymiseen, jossa epäkunnioitus, vähättely ja väkivalta koetaan hyväksytyksi reagoitaviksi stigmatisoituja kohtaan. Tutkimuksissa on myös havaittu, että koetulla stigmalla on seksityön tekijöihin voimakkaampi vaikutus kuin muihin vähän arvostettujen ammattiryhmien jäseniin. (Benoit ym. 2017, 460.)

Edellä esitetyn perusteella prostituutiostigmalla on usein negatiivisia vaikutuksia prostituoitujen elämään. Seksityöntekijät ovatkin tietoisia stigmasta ja siitä, että sitä voi haastaa. Vaikka osa prostituoiduista sisäistääkin stigman, niin prostituoiduilla on myös tapoja tai strategioita stigman haittojen hallintaan ja niistä selviämiseen sekä stigman vastustamiseen. Yksi tällainen hallintastrategia on niiden henkilöiden ja tahojen valikointi, joille harjoitetusta prostituutiosta kerrotaan (Benoit ym. 2017, 463–464). Edellä on kerrottu, millaisia seurauksia paljastuneella prostituution harjoittamisella voi olla terveydenhuollon ja poliisin kanssa toimiessa. Niiden lisäksi on myös muita seurauksia, joilta halutaan välttyä pimittämällä harjoitettu seksin myynti. Intiimeille kumppaneille seksityöstä kertomista arkaillaan, koska pelkona on mustasukkaisuus tai tuomitseminen. Prostituution laillisuuskaan ei takaa sitä, että seksin myymisestä kerrotaisiin muille. Esimerkiksi Senegalissa valvottuun prostituutioon liittyvät toimet, kuten rekisteröityminen ja kuukausittaiset terveystarkastukset, erottelevat ”hyvät” naiset ”huonoista”. (Benoit ym. 2017, 464.) Kaikki Senegalissa operoivat prostituoidut eivät rekisteröidykään virallisiksi seksin myyjiksi, minkä takia he eivät saa virallisille seksin myyjille kuuluvia terveystarkastuksia (Foley 2019, 1939). Harjoitetun prostituution pimittäminen ei siis ole ainoastaan keino kontrolloida stigmaa, vaan sillä on myös negatiivisia vaikutuksia. Vaikka Uudessa-Seelannissa toimivat prostituoidut ovat ilmoittaneet kokeneensa työolojensa muuttuneen turvallisemmiksi ja stigmatisoinnin haittojen vähentyneen vuonna 2003 tapahtuneen prostituution dekriminialisoinnin myötä (Benoit ym. 2017, 466), niin silti osa prostituoiduista pitää työsä valikoivassa paljastamisessa välttyäkseen stigmatisaatiolta (Benoit ym. 2017, 464). Sillä on merkitystä, kertooko prostituutiosta valikoidusti vai vaikeneko asiasta kokonaan. Tutkimuksissa valikoitu paljastaminen

on yhdistetty voimakkaampaan sosiaaliseen tukeen, kun vaikeneminen on puolestaan yhdistetty eristyneisyyden kokemuksiin ja rajoittuneisiin prostituution lopettamisen mahdollisuuksiin (Benoit ym. 2017, 464).

Harjoitettua seksityötä piilotellaan ja stigmaa vältellään myös siten, että tointa harjoitetaan kotipaikkakunnan tai -maan ulkopuolella (Benoit ym. 2017, 465; Skaffari 2010, 27). Ulkomailla tapahtunut prostituutio takaa seksin myyjän anonymiteetin kohdemaassa eikä toiminta paljastu kotopuolella (Skaffari 2010, 27). Harjoitetun prostituution säilyminen salaisuutena esimerkiksi viranomaisilta voi olla tärkeää. Murmanskilaisia prostituoituja tutkinut Pia Skaffari (2010, 295–296) kohtasi esimerkiksi tapauksen, jossa Murmanskissa prostituutiota harjoittanut nainen ei saanut samaa sosiaalietuutta kuin Suomessa prostituutiota harjoittanut toinen murmanskilainen prostituoitu. Lisäksi kyseistä kotipaikkakunnalla työskennellyttä henkilöä painostettiin viranomaisten toimesta luopumaan lapsestaan, mutta Suomessa työskennelleen lasta ei oltu ottamassa huostaan. Syynä oli se, että viranomaiset eivät tienneet ulkomailla harjoitetusta seksin myymisestä.

Seksityön harjoittamista pyritään piilottelemaan myös keksimällä työlle peitetarina. Puhelinseksiä tarjoava henkilö voi esimerkiksi sanoa olevansa puhelinmyyjä, ja eksoottinen tanssija voi kuvalla itseään ympäröivästi viihdyttäjäksi. Harjoitetun prostituution pimentämisen strategiat johtavat joissain tapauksissa tilanteeseen, jossa seksityöntekijä viettää kaksoiselämää, jossa työ- ja vapaa-ajan vuorottelevat. Jotta kaksoiselämä ei paljastu, on ylläpidettävä jatkuvasti kulloiseenkin tilanteeseen sopivaa identiteettiä, mikä on emotionaalisesti vaikeaa ja kuormittavaa. (Benoit ym. 2017, 465.)

Harjoitetun prostituution salailuun vaikuttavat muiden moraalisen tuomitsemisen välttäminen sekä prostituoidun mahdollisesti kokemat häpeän ja arvottomuuden tunteet (Skaffari 2010, 287). Osa Skaffarin (2010, 251) haastattelemista prostituoiduista kertoi kokevansa seksin myymisen johdosta häpeää, joka ”syö heitä sisältä käsin” (Skaffari 2010, 251) ja vaikuttaa heidän naiseuteensa. He kokevat itsensä ”langenneiksi naisiksi” (Skaffari 2010, 251), minkä Skaffari (2010, 251) tulkitsee tarakoittavan, että prostituution harjoittaminen ja ”normaali” naiseus eivät ole mahdollisia samanaikaisesti. Häpeän tunne saattaa seurata prostituoituja pitkään, minkä lisäksi stigma ei välttämättä poistu, vaikka seksin myymisen olisi lopettanut vuosia sitten (Skaffari 2010, 251).

Vaikka viranomaiset voivat aiemmin sanotun mukaisesti kyseenalaistaa prostituoidun kyvyn äitinä toimimiseen, niin osa seksin myyjistä itse käyttää äitiytään selviytymisstrategiana stigman haitoista. Yleisesti äitiys on yhteisön tasolla kunnioitettu asema, josta prostituoidut ammentavat suojaa prostituutiostigmaa vas-

taan. Lisäksi seksin myyjät kokevat toimintansa mahdollistavan jälkikasvunsa elättämisen, mikä nähdään osaksi ”hyvän äitiyden” narratiivia. Lasten elättäminen prostituution oikeuttajana on kuitenkin seksityöläisiä erotteleva tekijä sikäli, että joissain tapauksissa äitiyden on nähty olevan ainoa hyväksyty syy seksin myymiselle, jolloin muilla perusteilla harjoitettu prostituutio olisi tuomittavaa. Huomionarvoista on myös se, että tutkimuskirjallisuudesta ei löydy vastaavaa selviytymisstrategiaa seksiä myyvien miesten kohdalla, minkä on tulkittu viittaavan siihen, että isyyden, tai isän pyrkimystä lasten elättämiseen, ei koeta olevan moraalisesti hyväksyty perustelu seksin myymiselle. (Benoit ym. 2017, 465.)

Myös vallitsevien sukupuoli- ja seksuaalinormien noudattaminen on yksi keino pyrkiä kontrolloimaan huorastigmasta seuraavia haittoja. Tämä on havaittu tutkimuksissa, joissa miesosallistujat ylläpitivät maskuliinista heteroseksuaalisuutta ja heteronormatiivisia odotuksia. Senegalissa tutkitut naisprostituoidut noudattivat puolestaan vallitsevia sukupuoli-ideaaleja vastatakseen prostituutiosta seuranneeseen vähentyneeseen arvostukseen. (Benoit ym. 2017, 465.)

Yhtenä stigman hallinnan keinona on huorastigman uudelleenmuotoilu. Tähän strategiaan sisältyy seksityön mieltäminen tavanomaiseksi taloudelliseksi toiminnaksi ja seksityön raamittaminen tavoilla, jotka korostavat sen normaaliutta. Costaricalaisten prostituoitujen havaittiin uudelleenraamittavan tekemisiään puhumalla *työstä seksityön* sijasta, minkä lisäksi he identifioituivat mieluummin työläisiksi kuin seksityöläisiksi. Esimerkiksi uhripuheraamin vastavetona seksityöläisaktivistit raamittavat seksityötä oikeuksiin perustuvaksi toiminnaksi. Seksityön määrittäminen väkivallaksi on tulkittu virheelliseksi, poliittisten tarkoituksien muovaamaksi seksityön tulkinnan tavaksi, jota seksityön uudelleenraamittaminen työksi korjaa. Kuten edellä on ilmennyt, niin uudelleenraamittamista tapahtuu sekä yksilötasolla että sen ulkopuolella. (Benoit ym. 2017, 465–466.)

Pelkän huorastigmasta selviämisen lisäksi huorastigmaa haastetaan aktiivisesti suoraan. Esimerkiksi Stéphanie Wahabin (2004, 153) haastattelemista prostituoituista ainakin osa haastoi uhrimyyttä ja osoitti toimijuutta ja kontrollia omaan elämäänsä. Yksi esimerkki prostituoitujen aktiivisuudesta epäkunnioittavaan kohteluun puuttumisesta on antaa Bangladeshista. Siellä paikalliset prostituoidut saivat poliisit juttelemaan uskonnollisille johtajille mahdollisuudesta haudata kuollut prostituoitu kunniallisesti. Keskustelun myötä kunnialliset hautajaiset järjestettiin, kun aikaisemmin niihin ei oltu suostuttu. (Yle 12.2.2020, Prostituoitut) Tällaisen yksilötasolla tapahtuneen vastustuksen lisäksi on myös sen ulkopuolella tapahtuvaa stigman vastustusta, jolloin kyseessä on monesti jokin järjestö. Organisaatiot ja järjestöt toimivat monella tavalla ajaen oikeusasioita, promotoiden seksityön vaihtoehtoisia narratiiveja, järjestäen marsseja ja protesteja sekä vaikuttaen poliittisen, sosiaalisen ja

laillisen tason linjauksiin. Esimerkiksi Uudessa-Seelannissa lainsäätäjät ottivat seksityöläiset mukaan prosessiin, jonka seurauksena säännelystä prostituutiosta tuli dekriminisoitua vuonna 2003. Prosessin yhtenä merkittävänä toimijana oli New Zealand Prostitutes' Collective-järjestö, joka ajaa seksityöläisten oikeuksia. Järjestö oli suunnittelemassa voimassa olevaa valvotun prostituution mallia, jonka on todettu edesauttavan prostituoitujen turvallisuutta ja oikeuksien ylläpitämistä. Kanadassa puolestaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pohjalta toimiva lakiorganisatio edusti kolmea prostituutiota harjoittanutta tai harjoittavaa henkilöä kanteessa, jossa osaa kanadalaisen rikoslain prostituutiota koskevista pykälistä syytettiin perustuslain vastaisiksi¹⁴. Kanne johti siihen, että Kanadan korkein oikeus (*Supreme Court*) totesi vuonna 2013, että kolme prostituutiota koskevaa rikoslain pykälää rikkoivat seksityöläisten oikeuksia Kanadan oikeuksien ja vapauksien peruskirjan nojalla (*The Canadian Charter of Rights and Freedoms*). (Benoit ym. 2017, 466–467.)

Yllä olevan perusteella stigma tuottaa prostituoiduille monenlaista hankaluutta, vaivaa ja ikävyyksiä. Tästä huolimatta prostituution ja seksityön harjoittamisella voi olla myös positiivisia seurauksia. Intialaisia seksityöntekijöitä koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että seksityöstä saatu raha ja sen mahdollistama perheen elättäminen ja omaisuuden kerryttäminen koettiin osittain kompensoivan stigmasta seuraavia haittoja (Benoit ym. 2017, 464). Onkin esitetty, että sosiaalinen stigma tekee seksityön ongelmalliseksi eikä työ itsessään (Benoit ym. 2017, 464). Esimerkiksi prostituutiosta koettu häpeä on iso este sekä seksin myymiselle että ostamiselle (Hubbard & Whowell 2008, 1744).

Lopuksi vielä summaus huorastigman seurauksista. Stigman aiheuttamat seuraukset prostituoiduille ovat moninaisia, joista yksi on turvattomuus, joka johtuu osaltaan suojelupalveluita tarjoavien instituutioiden harjoittamasta syrjinnästä ja prostituoitujen oikeuksien rikkomisesta sekä yksilötasolla tapahtuvasta häirinnästä ja väkivallasta, joita saattavat harjoittaa niin naapurit, tuntemattomat kuin asiakkaatkin. Koska prostituoiduilla ei ole yhtä kattavaa lain tarjoamaa suojaa kuin muulla väestöllä, he ovat haavoittuvampia epäasialliselle kohtelulle, mikä toisinaan toteutuu esimerkiksi kasvaneena riskinä kohdata väkivaltaa. Riski kasvaa erityisesti niissä tapauksissa, joissa prostituoitu on sisäistänyt stigman ja kokee väkivallan normaalisti osaksi seksin myyntiä. Sisäistetty stigma aiheuttaa prostituoiduilla myös alentunutta itsetuntoa ja voimattomuuden kokemuksia. Kokemansa stigman johdosta moni prostituoitu arkailee terveyspalveluihin hakeutumista, koska seksityön paljastuessa hoitohenkilökunnalle seurauksena voi olla nöyryyttämistä, huonoa palvelua

---

¹⁴ Ronald Weitzerin (2018, 724) mukaan myös Yhdysvaltojen Kaliforniassa on pantu vireille vastaavanlainen prostituutiolakien lainvastaisuutta koskeva kanne.

tai hoidon epääminen. Tällä on negatiivisia seurauksia prostituoitujen yleiseen terveyteen ja luottamukseen hoitohenkilökuntaa kohtaan, minkä lisäksi se tuottaa epävarmuuden kokemusta siitä, mistä prostituoitu voi hakea terveyspalveluita. Uhrimyytti johtaa siihen, että suuri yleisö ei pysty käsittämään, kuinka joku voisi ryhtyä seksin myyntiin vapaaehtoisesti, minkä lisäksi prostituoituille ei anneta mahdollisuutta selittää valintojaan, jolloin heidät vaiennetaan aihetta koskevasta yhteiskunnallisesta keskustelusta. Uhrimyytti on myös osa toimintaa, jossa prostituoitua asetetaan ahtaisiin muotteihin eikä heitä nähdä yksilöllisinä persoonina vaan pelkkinä prostituoituina. Lähteinä tälle toiminnalle ovat vallalla olevat prostituutiota koskevat narratiivit ja ennakkoluulot. Seksien myyntiä pidetään helppona työnä, eikä välttämättä ymmärretä, että seksien myyntiin liittyvät osa-alueet voivat vaatia ammattitaitoa ja olla kuormittavia sekä henkisesti että fyysisesti. Huorastigmalla on vaikutusta myös aiheen tutkimukseen, jolloin seurauksena on vääristynyttä kuvaa ilmiöstä sekä vinoutunutta ja yksipuolista tietoa, jonka pohjalta saatetaan säätää toimimattomia lakeja. Prostituoitua välttelevät stigmaa erilaisin tavoin, joilla on omia seurauksiaan. Harjoitetun prostituution salailu johtaa toisinaan raskaaseen kaksoiselämään, ja erotautuessaan muista seksityöntekijöistä kohdentamalla heihin vallitsevia stigman sisältöjä, seksityöntekijä ylläpitää ja vahvistaa vallitsevaa leimaa, joka lopulta heijastuu takaisin häneen. Seksityötä myös uudelleenraamitetaan normaaliksi toiminnaksi, jotta stigma vähenisi, minkä lisäksi järjestöjen kautta stigmaa on vastustettu esimerkiksi vaatimalla muutoksia syrjivään lainsäädäntöön. Osa lainsäädännön muutoksista on vaikuttanut prostituoitujen elämään positiivisesti, mutta toisinaan seuraukset ovat olleet negatiivisia, vaikka lain tarkoitus olisikin ollut hyvä. Prostituution harjoittamisesta aiheutuu häpeää, joka jäytää häpeää tuntevien sisikuntaa ja muokkaa heidän näkemystään naiseudestaan.

Kaiken luvussa kerrotun perusteella voi saada kuvan, että prostituoitujen elämä on stigman seurausten takia enimmäkseen jatkuvaa vaikeutta ja ikävyyksiä. Tämä saattaa osaltaan olla prostituutioon liittyvien ennakkoluulojen vahvistamista, mikä ei ole tutkielman tarkoitus. Epäilemättä osa prostituoituista elää jatkuvassa kamppailussa ja ikävyyksissä, mutta eivät kaikki. Tutkielman valittu tulokulma prostituutioon nostaa esille sen harjoittamisesta johtuvia ikäviä seuraamuksia, mutta on hyvä pitää mielessä, että yllä esitetyt seuraukset eivät toteudu kaikkien kohdalla täysimääräisinä, tai että kaikki seuraukset koskisivat jokaista prostituoitua. Luvun alussa kerrottiin, että huorastigma vaikuttaa eri vahvuuksilla eri yksilöihin, joten seurauksetkin vaihtelevat yksilöstä toiseen. Huorastigman vaikutukset vaihtelevat myös yhteiskuntien välillä, joten stigmatisoitujen tilanteet voivat olla hyvin erilaisia maantieteellisestä sijainnista riippuen. Tämä on syytä huomioda, sillä luvussa annetut esimerkit ovat eri maista ja kulttuureista. Joka tapauksessa luvussa esitettyjen

huorastigman seurausten pohjalta on mahdollista tarkastella sitä, miksi stigmatisointi ja siitä koituvat seuraukset ovat normatiivisesti ongelmallisia asioita. Tähän teemaan tartutaan seuraavassa luvussa.

5 HUORASTIGMA TUNNUSTUSTEORIAN KAUTTA TARKASTELTUNA

Tässä luvussa sovellan Honnethin tunnustussuhdeteoriaa huorastigman sisältöihin ja sen aiheuttamiin seurauksiin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tarkastelen sellaisia stigman sisältöjä ja seurauksia, jotka näyttäytyvät ongelmallisilta tunnustuksen eri moodien, tai pikemminkin epäkunnioituksen muotojen, läpi katsottuina. Luvussa toteutettua lähestymistapaa ja suoritettua analyysiä voi kutsua normatiivis-yhteiskuntafilosofiseksi. Yksi tutkielman anneista onkin se, että se soveltaa honnethilaista perspektiiviä uuteen asiayhteyteen.

Luvussa esitetyt tunnustusvajetta osoittavat esimerkit liittyvät seuraaviin teemoihin: fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen, autonomisen toimijuuden rikkominen, oikeuksien epääminen, epätasa-arvoinen mahdollisuus arvostuksen tavoitteluun ja kamppailu tunnustuksesta. Jokainen edellä mainituista teemoista muodostaa oman alalukunsa, jossa teemaa tarkastellaan. Poikkeuksen muodostaa autonomisen toimijuuden rikkomisen teema, jota tarkastellaan muiden teemojen yhteydessä, koska autonomisuuden rikkominen on niihin yhteydessä. Lisäksi jokaisessa alaluvussa on kerrottu, kuinka teema liittyy tunnustussuhteisiin. Joissain tapauksissa yhdessä alaluvussa käsitellään useampia teemoja. Tämä johtuu siitä, että toisiinsa epäkunnioituksen muodot esiintyvät yhdessä, eli eri epäkunnioituksen muodot liittyvät samaan stigman sisältöön tai seuraukseen, jolloin niitä on tarkoituksenmukaista käsitellä samassa yhteydessä. Yleisemminkin on hyvä huomauttaa, että vaikka teorian tasolla on mahdollista erotella eri epäkunnioituksen muodot toisistaan, niin käytännössä ne lomittuvat toisiinsa, mikä tekee niiden välisten suhteiden tarkastelusta hankalaa.

5.1 Fyysinen koskemattomuus

Fyysisen koskemattomuuden linkki tunnustukseen on se, että se on epäkunnioituksen ensimmäinen ja perustavanlaatuisin muoto (Honneth 1995, 132; ks. myös luku 2.3.4). Fyysisen koskemattomuuden loukkaus on perustavanlaatuisin siksi, että sen potentiaali vahingoittaa yksilön suhdetta itseen on suurempi kuin muilla epäkunnioituksen muodoilla. Yksilön itsesuhteen vahingoittuminen puolestaan alentaa yksilön perustavaa itseluottamusta ja siten luottamusta itseen ja omiin kykyihin. Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen rikkoo yksilön päätäntävaltaa, ja luottamusta siihen, että vain yksilöllä itsellään on päätäntävalta omaan kehoonsa.

Monet prostituoitujen fyysistä koskemattomuutta rikkovat teot ovat stigman seurauksia. Huorastigman seurauksena prostituoitut kohtaavat häirintää, johon sisältyy päälle sylkemistä, uhkailua ja väkivallan käyttöä, joita ainakin osa katuprostituoituista on kohdannut (Kontula 2008, 64). Näissä kaikissa on kyse prostituoitujen fyysisen koskemattomuuden loukkaamisesta tai sillä uhkailusta. Päälle sylkeminen ja väkivalta rikkovat prostituoitun koskemattomuutta suoraan. Uhkailu rikkoo koskemattomuutta epäsuorasti sikäli, että se osoittaa prostituoitulle, että uhkailija on ainakin periaatteessa valmis koskemattomuutta rikkomaan, mikä on omiaan heikentämään uhkailun kohteen uskoa fyysiseen itsemääräämisoikeuteensa. Prostituoitujen fyysistä koskemattomuutta rikkovat myös heihin kohdistuvat raiskaukset. Honneth (1995, 132) esittää, että raiskaukset ovat niiden uhreille yhdistelmä fyysistä kipua ja loukkaantumista sekä tunnetta siitä, että on puolustuskyvyttömänä toisen yksilön armoilla, mikä voi johtaa tunteeseen, että yksilöltä on riistetty todellisuus. On tapauksia, joissa esimerkiksi viranomaiset ovat raiskanneet prostituoituja (Kontula 2008, 69). Kyseinen viranomaisten toiminta on huorastigman seurausta sikäli, että viranomainen rohkenee ryhtyä kyseisiin toimiin, koska huorastigman seurauksena prostituoitulla ei ole pääsyä kaikkien suojelupalveluiden äärelle, minkä johdosta hänellä ei ole mahdollisuutta saattaa viranomaista vastuuseen teoistaan. Tämä on oiva esimerkki siitä, kuinka kunnioituksen puute voi johtaa madaltuneeseen kynnykseen käyttää väkivaltaa prostituoituja kohtaan tilanteissa, joissa prostituoitu ei kykene vaatimaan itselleen kuuluvia oikeuksia. Samalla kyseisen kaltaiset tilanteet osoittavat hyvin, kuinka kaksi epäkunnioituksen muotoa voivat esiintyä samanaikaisesti, kun kunnioituksen puute ja väkivalta lomittuvat.

Edellä olevasta voi saada kuvan, että kaikki prostituoituihin kohdistuva väkivalta olisi huorastigman seurausta. On varmasti niin, että kaikki prostituoituihin kohdistuva väkivalta ja häirintä ei ole huorastigmasta johtuvaa, vaan niiden taustalla voi olla muitakin syitä, mikä on hyvä pitää mielessä. Kaikki väkivaltatapaukset toki

loukkaavat fyysistä koskemattomuutta, mutta edellä on ollut tarkoituksenmukaista tarkastella vain huorastigmasta johtuvia tapauksia.

5.2 Kunnioitus, oikeuksien epääminen ja autonominen toimijuus

Oikeuksien epääminen on epäkunnioituksen muoto, jossa yksilöltä evätään muille yhteisön jäsenille kuuluvia oikeuksia. Oikeudet voivat olla tässä yhteydessä sekä laissa määriteltyjä ”virallisia” oikeuksia että ”epävirallisia” oikeuksia, jotka liittyvät lakien sijasta pikemminkin yhteisössä vallitseviin normeihin, käytänteisiin ja tapoihin. Oikeuksien epääminen on merkki vaillinaisesta tunnustuksesta sikäli, että yksilön oikeuksia koskevia vaateita ei kunnioiteta, koska yksilön ei nähdä kykenevän muodostamaan järkeviä moraalisia arvostelmia, tai yksilöä pidetään alemmistatukseksi, jolle oikeuksien ei nähdä kuuluvan.

Fyysisen koskemattomuuden loukkaukset liittyvät myös oikeuksien epäämiseen. Monissa maissa kansalaisilla on fyysiseen koskemattomuuteen lain suojaama oikeus, jota väkivalta ja osa häirinnän tavoista rikkoo. Prostituoitujen päälle syljeskely, pahoinpitelyt ja raiskaukset ovat siis osoitus, ettei prostituoitujen oikeutta koskemattomuuteen noudateta. Fyysistä koskemattomuutta loukkaamalla rikotaan myös yksilön autonomista toimijuutta vastaan, kun yksilön ulkopuolinen taho estää yksilöä toimimasta yksilön haluamalla tavalla, tai ulkopuolinen taho toimii yksilöä kohtaan toisin kuin yksilö haluaisi toimittavan eli loukkaa koskemattomuutta. Fyysisen koskemattomuuden loukkaukset ovat esimerkki siitä, kuinka useampi epäkunnioituksen muoto voi esiintyä samanaikaisesti.

Luvussa 4.3 mainittu seksin ostamisen kriminalisointia pohtineen työryhmän arvostelu näyttäytyy tässä luvussa tehtävän tarkastelun yhteydessä kunnioituksen puutteena prostituoituja kohtaan, koska kyseisen arvostelun voi tulkita tarkoittavan, että prostituoitujen ei koeta olevan kykeneviä tai ”sopivia” toimimaan ”asiallisten” tai ”oikeansisältöisten” lakien säätämisprosessissa. Tämä tarkoittaa, että prostituoituja ei mielletä kykeneviksi muodostamaan itsenäisesti moraalisia arvostelmia, jotka toimisivat kelvollisen lainsäätämisen edellytyksenä. Koska moraalisten arvostelmien itsenäinen muodostaminen on Honnethin tunnustusteorian mukaan yhteisön jäsenten piirre, jonka tulisi olla yhtäläisesti jaettu kaikkien yhteisön jäsenten kesken, niin edellä esitetty suhtautuminen tarkoittaa, että prostituoituja ei tunnusteta muiden kanssa tasaveroisiksi laillisiksi ja moraaliseksi toimijoiksi. Heikki Ikäheimo (2007, 234–236) on esittänyt, että lait sekä normit luodaan ja ylläpidetään yhteistyössä muiden yhteisön jäsenten kanssa. Tässä yhteydessä kunnioitus tunnustussuh-

teena tarkoittaa sitä, että yhteisön jäsenten on tunnustettava toisensa normien ”kanssaluojiksi” ja ”-ylläpitäjiksi” (*co-author, co-administrator*). Yksilön tunnustaminen kykeneväksi normien kanssaluojaksi on edellytys sille, että yksilö tunnustetaan täytenä persoonana. Työryhmäesimerkissä normien kanssaluojiksi tunnustaminen jää prostituoitujen kohdalla toteutumatta. On tavanomaista, että lakien valmisteluun osallistuvat ne, joita lait koskevat. Tästä johtuen prostituoitujen kohtaama vajaa tunnustus korostuu työryhmäesimerkissä, koska prostituoitujen ei haluttu ottavan osaa itseään koskevien lakien valmisteluun.

Työryhmän toiminnan kritisoiminen on toisaalta osoitus prostituoitujen autonomisen toimijuuden kieltämisestä, koska arvostelun voi tulkita osoittavan, että prostituoitujen halutaan olevan hiljaa, kun muut tekevät heitä koskevia päätöksiä. Hiljaa olemisen vaatimuksen voi sanoa olevan yhteiskunnallisesta keskustelusta hiljentämistä. Hiljentämistä on myös uhrimyytin seuraus, jonka mukaan prostituoituille ei anneta juuri mahdollisuuksia puolustautua ja perustella tekemiään valintoja (Hakala 2018, 18). Se, että prostituoituilla ei ole mahdollisuutta puolustautua, loukkaa autonomisuutta siksi, että prostituoituille ei anneta kunnollisia mahdollisuuksia kertoa itse omaa versiotaan elämäntilanteestaan, vaan prostituoitujen ulkopuolinen taho kertoo yhdenkaltaisen version, joka yleistetään koskemaan kaikkia. On toki tapauksia, joissa uhrimyytin mukainen narratiivi kuvaa seksin myyjien tilannetta parhaiten, mutta monien seksin myyjien kohdalla uhrimyytti on virheellinen tapa kuvailla heidän elämäänsä.

Prostituoitujen autonomisen toimijuuden kieltäminen näkyy edellä olevan lainvalmisteluesimerkin lisäksi muissakin tapauksissa, joissa prostituoitujen ulkopuoliset tahot toimivat prostituoitujen suhteen piittaamatta prostituoitujen näkökulmasta. Prostituution uhrimyyttiin sisältyy näkemys prostituoituista toiminnan kohteina, jotka eivät ole kykeneviä toimimaan oman elämänsä suhteen (Kontula 2008, 58). Tällainen suhtautuminen tarkoittaa, että jotkin tahot eivät lähtökohtaisesti näe prostituoituja autonomiseen toimijuuteen kykeneviksi, ja tapahtuu ajattelun ja asenteiden tasolla. Kyseinen asenne näkyy prostituoitujen autonomisen toimijuuden kunnioittamisen puutteena kuitenkin myös käytännössä esimerkiksi tilanteissa, joissa prostituoitujen ulkopuoliset tahot päättävät prostituoituja kuuntelematta, mikä on prostituoitujen oman edun kannalta ”parasta”. Autonomisen toimijuuden rikkomisen yhtäältä siis estää yksilöä toimimasta yhteisössä itsenäisesti ja toisaalta yksilöä ei tunnusteta kykeneväksi itsenäisiin, järkeenkäypiin moraalisiin arvostelmiin, mitkä ovat merkkejä vajaan tunnustamisesta. Autonomisen toimijuuden kieltäminen sotii tunnustusteorian kunnioituslottuvuutta vastaan myös sikäli, että tällöin yksilö jää ilman niitä oikeuksia, jotka kuuluvat kaikille autonomisille yhteisön jäsenille.

Prostituoidut eivät käytännössä aina saa poliisilta yhtäläistä suojelua ja palvelua kuin muut yhteisön jäsenet. Tämä näkyy luvussa 4.3 mainitussa Serbiaa koskeudessa esimerkissä, jossa katuprostituoitujen mielletään luopuneen suojelun takavasta kansalaisoikeudestaan, minkä lisäksi heitä ei mielletä suojelulle kelvollisiksi. Ainakin suomalaisesta tulokulmasta käsin tarkasteltuna, poliisin tulisi tarjota palveluitaan yhtäläisesti kaikille, kaikkien yhteisön jäsenten tulisi olla kansalaisoikeuksien piirissä, minkä lisäksi oikeusjärjestelmään sisältyy oletus siitä, että kaikki ovat lain edessä tasaveroisia.

Aivan kuten poliisin tapauksessa, niin myös terveydenhuollossa tapahtuva hoidon epääminen prostituoiduilta rikkoo heidän oikeuksiaan. Julkitullut prostituoitioharjoittaminen on joissain tilanteissa huonontanut saatujen terveystalvelujen laatua (Benoit ym. 2017, 462). Tämän voi nähdä tunnustuksen kannalta ongelmalliseksi sikäli, että prostituoidun lakisääteiset oikeudet hoitoon eivät toteudu täysimääräisinä, kun hän ei saa yhtä laadukasta palvelua kuin muut. Oikeuksien epäämisen ulottuvuutta syventää myös se, että huonompilaatuisen hoidon tarjoaminen on ristiriidassa Hippokrateen valan henkeen sisältyvän kaikille kuuluvan hyvän hoidon normatiivisen oletuksen kanssa.

Huorastigman seurauksena prostituoidut toisinaan empivät ja arkailevan terveys- ja turvallisuustalveluiden asiakkaiksi hakeutumista (Benoit ym. 2017, 462). Myös tämän seurauksen voi tulkita oikeuksien epäämiseksi, mutta epääjinä toimivat prostituoidut itse ulkopuolisten tahojen sijasta. Tunnustukseen tämä liittyy siten, että talveluiden asiakkaiksi hakeutumisen välttelyllä vältetään tilanteita, joissa prostituoidut tunnustetaan tavoilla, joiden seurauksena on epätoivottavaa kohtelua ja käytöstä.

Osa prostituoiduista matkustaa seksinmyyntitarkoituksessa kotipaikkakunnan tai -maan ulkopuolelle huorastigman takia (Benoit ym. 2017, 465; Skaffari 2010, 27). Tämä seuraus ei ole itsessään ongelmallinen, koska moni ihminen muuttaa työn perässä pois kotiseudulta ja monen työnkuvaan sisältyy matkustamista eikä niiden koeta olevan lähtökohtaisesti ongelmallisia asioita. Prostituoitujen kohdalla muuall matkustaminen tuo kuitenkin näkyväksi, kuinka prostituoitujen oikeuksia loukataan. Luvussa 4.3 esitelty tapaus, jossa murmanskilaisessa paikallisessa prostituutiossa työskentelevä henkilö ei saanut seksin myymisen harjoittamisen takia samaa etuutta, jota toinen, Suomessa seksiä myyvä murmanskilainen sai, on tästä malliesimerkki. Sosiaalietuudet kuuluvat kaikille niille, jotka ovat sellaisessa elämäntilanteessa, johon jokin sosiaalietuus on suunniteltu kuuluvaksi. Toki sosiaalietuuksissa on niiden myöntämiseksi tiettyjä ehtoja. Jos kahden etuuden saamisen kriteerit täyttävän hakijan ainoa ero on siinä, että ensimmäisen tapauksessa harjoitettu prostituoitio on viranomaisten tiedossa ja toisen kohdalla ei, ja ensimmäiseltä etuus evätään,

rikotaan ensimmäisen oikeutta muille samassa tilanteessa oleville yhteisön jäsenille kuuluvaan etuuteen, mikä on syrjintää.

Prostituoidun vanhempana toimimisen kyvyn kyseenalaistaminen liittyy oikeuksien epäämiseen, koska estämällä prostituoitua kasvattamasta omia lapsiaan, ollaan prostituoidulta epäämässä omien lasten kasvattamiseen liittyvä ihmisoikeus (Kontula 2008, 69–70). Tietysti on tapauksia, joissa seksin myyjän lasten huostaanottaminen on perusteltua, mutta jos mikään ei viittaa siihen, että lapsia laiminlyödään tai heillä olisi hätä, ja kyky vanhemmuuteen kyseenalaistuu ainoastaan harjoitetun prostituution takia, on huostaanotto osoitus tunnustusvajeesta. Tämä johtuu siitä, että prostituoitu näyttäytyy automaattisesti kehnoksi vanhemmaksi, koska häneen yhdistetään, mahdollisesti aiheuttomasti, ammattinsa takia negatiivisia piirteitä ja ominaisuuksia, joiden ei nähdä mahdollistavan kelvollista vanhemmuutta. Harjoitettu prostituutio siis peittää alleen prostituoidun kaikki muut piirteet, ominaisuudet ja nähtävästi myös teot, jotka osoittaisivat hänen olevan riittävän hyvä vanhempi lapsilleen.

Honnethin mukaan adekvaatisti toteutuneet tunnustuksen eri moodit synnyttävät yksilön itsesuhdetta eli itseluottamusta, -kunnioitusta ja -arvostusta, jotka ovat välttämättömiä yksilön kyvyille elää täyttä inhimillistä elämää. Prostituoituja hävetään, halveksutaan ja heidän merkitystään yhteisölleen väheksytään, minkä lisäksi osaan heistä on kohdistettu väkivaltaa (ks. luku 4.3). Nämä toiminnot rikkovat tunnustuksen positiivisia moodeja, minkä seurauksena kyseisten toimintojen kohteen itsesuhde voi olla jollain tavalla puutteellinen, mikä tunnustusteorian mukaan voi vaikuttaa negatiivisesti hänen kykyynsä toimia yhteisössä. Esimerkkinä alentuneesta toimijuudesta toimii sisäistetty ja hyväksyty huorastigma (ks. luku 4.3). Sisäistetty huorastigma aiheuttaa alhaista itsetuntoa ja voimattomuuden kokemuksia. Toki huono itsetunto ja voimattomuuden kokemukset voivat johtua muistakin syistä kuin stigmasta, mutta tässä yhteydessä on tarkoituksenmukaista tarkastella vain stigman vaikutusta niihin. Yhteisössä toimimiseen sisäistetty huorastigma liittyy siten, että se nostaa kynnystä hakeutua terveydenhoidon ja poliisin palveluiden äärelle. Kyseisten palveluiden karttamisesta on puhuttu yllä, mutta silloin käsitelty palveluiden välttely eroaa nyt käsittelyn alla olevasta palveluihin hakeutumattomuudesta. Ensin käsitellyssä tapauksessa palveluita vältellään, koska halutaan välttää kohtaamasta epäkunnioittavaa kohtelua. Nyt käsiteltävä palveluihin hakeutumattomuus johtuu sisäistetyistä stigmasta, jonka seurauksena yksilö ei välttämättä koe itseään palveluiden arvoiseksi. Tämä on oiva esimerkki siitä, kuinka kunnioituksen puute vaikuttaa yksilön itseyemmärykseen. On tärkeää erottaa sisäistetyistä stigmasta johtuva palveluihin hakeutumattomuus muiden toimesta suoritettavista palveluiden epäämisestä, koska ensimmäisessä tapauksessa mikään ei varsinaisesti viittaa

siihen, etteikö prostituoitu saisi asiallisia ja täysimääräisiä palveluita niihin hakeutuessaan. Prostituoitulla on siis sisäistetystä huorastigmasta johtuvana seurauksena puutteellinen kyky toimia yhteisössä, minkä takia hän ei saa uloskirjattua kaikkia itselleen kuuluvia oikeuksia. Tunnustussuhteet ovat merkittäviä muun muassa siksi, että ne ovat osa itsesuhteen ja siten yhteisöllisen toimijuuden kehittymistä ja ylläpitoa. Huorastigma ja sen seuraukset haittaavat tätä prosessia ja ovat siten haitallisia niistä kärsiville yksilöille.

5.3 Arvostus ja väheksyminen

Huorastigmassa on sisältö, jonka mukaan prostituoitut nähdään kokonaisvaltaisesti prostituoituiksi, minkä seurauksena prostituoitulle ei tunnusteta muita sosiaalisia rooleja (Kontula 2008, 66). Tämä suhtautumistapa liittyy tunnustuksen arvostusulottuvuuteen siten, että prostituoitujen muiden sosiaalisten roolien jäädessä tunnustamatta, heille ei anneta tasaveroista mahdollisuutta tavoitella arvostusta muiden yhteisön jäsenten tavoin, koska piiloon jääneiden piirteiden ja ominaisuuksien arvoa tai hyötyä yhteisölle ei voida arvioida. Muiden sosiaalisten roolien tunnustamatta jättäminen tarkoittaa myös sitä, että prostituoitua ei tunnusteta persoonana vaan hänet tunnustetaan stereotyyppisenä ryhmäjässenenä yksilöllisyyden sijasta. Epätasa-arvoinen mahdollisuus tavoitella arvostusta näyttäytyy tunnustusteorian valossa ongelmalliselta, koska tunnustusteorian arvostuksen symmetrisyyden periaatteen mukaisesti jokaisella tulisi olla mahdollisuus kilpailla arvostuksesta mitä moninaisemmilla tavoilla ilman, että valittua tapaa suoranaisesti mustataan.

Seksityön säätely, jossa seksin myymisen lopettavia henkilöitä tuetaan, mutta alalla jatkavia rangaistaan (Kontula 2008, 60), on yksi uhrimyytin seurauksista. Tällainen toimintatapa on ongelmallinen ainakin kahdella tavalla. Ensimmäinen ongelmallinen puoli on se, että miellettyäessä kaikki prostituoitut uhreiksi myös prostituution lopettamisesta kieltäytyvät ovat uhreja, jolloin rankaisutoimien kohteeksi joutuvat uhrin, vaikka lähtökohtaisesti uhreja ei voi pitää syyllisinä ja siten tilivelvollisina. Lisäksi rankaisu- ja tukitoimien määrittely ja osoittaminen prostituution ulkopuolisten tahojen toimesta rikkoo prostituoitujen autonomista toimijuutta, koska prostituoitut eivät pääse määrittelemään heihin kohdistettuja tukitoimia. Toisaalta rangaistustoimenpiteet osoittavat, että prostituoitujen tekemät normatiiviset arvostelmat ovat huonoja tai vääriä, koska niiden tekijöitä rangaistaan. Tämä viittaisi siihen, että prostituoituja ei nähdä tasaveroisiksi moraaliseksi toimijoiksi, koska prostituoitun tekemä seksin myynnin jatkamista koskeva moraalinen päätös ei näyt-

täydy ulkopuolisille järkeenkäyvältä. Toinen edellä sanotun seksityön säätelyn ongelma syntyy siitä, että prostituoituihin suhtaudutaan ensimmäisen ongelman osoittamalla tavalla joko uhreina tai rikollisina. Prostituoituille osoitettu rooli on tällöin aina jotain negatiivista eikä positiivista roolia ole tarjolla. Tunnustussuhteiden näkökulmasta yksipuolisesta roolituksesta seuraa se, että prostituoitujen muut sosiaaliset roolit jäävät piiloon, mikä estää prostituoitua kilpailemasta arvostuksesta tasaveroisesti muiden yhteisön jäsenten kanssa.

Myös seksin myymisen mieltäminen helpoksi työksi piilottaa prostituoitujen ominaisuuksia ja asettaa heidät epätasa-arvoiseen asemaan arvostuksen tavoittelun suhteen. Meritokraattisessa yhteiskunnassa työllä, jota "kuka tahansa voisi halutesaan tehdä" ei saa hankituksi meriittejä, koska "helpon työn" tekemistä ei pidetä saavutuksena. Hankitut meriitit määrittävät saadun arvostuksen määrää. Prostitutioon harjoittaminen vaatii ominaisuuksia ja osaamista, jotka ovat kiinteä osa monia muita asiakaspalvelutöitä ja yrittäjyyttä (Hakala 2018, 24–26). Kyseisen osaaminen pitää hankkia ja oppia, minkä lisäksi osa seksityöstä, esimerkiksi tunnetyö, on toisinaan voimavaroja kuluttavaa. Seksin myymisen mieltäminen helpoksi työksi siis epää prostituoituilta yhtäläisen mahdollisuuden tavoitella arvostusta kuten muut, jotka tekevät vastaavaa osaamista vaativia "normaaleja" töitä. Työn tekemisen kautta saadut meriitit ovat lisäksi jokseenkin ongelmallisia, koska yhtäältä ei ole ilmiselvää, miten töiden vaatavuustason objektiivinen määrittäminen ja mittaaminen onnistuu, ja toisaalta eri työnimikkeiden ja -tehtävien arvoasteikko on muuttuva ja riippuu kulttuurista ja siinä vallitsevasta poliittisesta ilmapiiristä. Esimerkiksi länsimaissa perinteisesti "naisten töiksi" mielletyt alat ovat vähemmän arvostettuja kuin "miehisiksi" koetut alat.

Myös homogenisointi on ristiriidassa tunnustusteorian määrittelemän arvostuksen suhteen, koska arvostuksessa jokaista yksilöä tulisi arvostaa yksilöllisten piirteiden ja ominaisuuksien perusteella (Honneth 1995, 126), mutta homogenisoinnin myötä prostituoitujen arvotetaan prostituoituille asetettujen ryhmäattribuuttien perusteella.

Ryhmäattribuutteihin liittyy stigman sisältö, jossa prostituoituihin liitetään monia negatiivisiksi ja epätoivottaviksi miellettyjä piirteitä ja ominaisuuksia (ks. luku 4.2). Osa kyseisistä ominaisuuksista, kuten esimerkiksi huumeriippuvuus, rikollisuus ja mielenterveysongelmat, ovat sellaisia, että monissa tapauksissa yhteisöt eivät koe niitä tavoitteidensa kannalta hyödyllisiksi, minkä takia ominaisuuksien kantajia arvostetaan vähän, jos ollenkaan. Tunnustusteorian kuvaamaan vastaveroiseen arvostukseen kuuluu, että kaikkia ei arvosteta yhtä paljon, joten sinänsä vähäinen arvostus ei ole tunnustuksen suhteen ongelmallista. Ongelmallisen negatiivi-

sista ominaisuuksista tekee se, että niitä asetetaan ryhmäattribuuteiksi, jotka monissa tapauksissa kytketään yksilöihin ilman perusteita. Tällöin virheellisesti negatiivisten ominaisuuksien kantajiksi joutuneet yksilöt ovat epätasa-arvoisessa asemassa arvostuksen tavoittelun suhteen, koska heillä koetaan olevan piirre, joka automaattisesti vähentää heidän arvostustaan ja mahdollisesti estää arvostuksen hankkimisen. Tämän lisäksi epätoivottavien piirteiden ja ryhmäattribuuttien yhteydessä tunnustus on yksisuuntaista eikä tunnustusteorian edellyttämällä tavalla vastavuoroista. Tunnustuksen yksisuuntaisuus on tässä tapauksessa seurausta siitä, että prostituoitujen ulkopuolinen toimija liittyy ennako-oletustensa mukaisesti prostituoituihin piirteitä ilman perusteluja tai parempaa tietoa asiasta. Prostituoituidut eivät siis voi vaikuttaa siihen, millaisiksi heidät muiden toimesta tunnustetaan.

Myös huorastigman vaikutus prostituutitutkimukseen (Kontula 2008, 61–63) liittyy ryhmäattribuutteihin ja negatiivisten piirteiden yhdistämiseen. Ongelmälähtöisistä tutkimuksista saatua yksipuolista ja osin virheellistä tietoa yleistetään koskemaan kaikkea prostituutiota ja kaikkia prostituoituja. Kuten edellä on todettu, prostituoitujen homogenisointi johtaa prostituoitujen tunnustamiseen ryhmäjäsenenä eikä yksilöllisenä persoonana, mikä on tunnustusteorian kuvaileman arvostuksen kannalta ongelmallista. Edellä on myös sanottu, että negatiivisten piirteiden perusteeton yhdistäminen yksilöihin johtaa epätasa-arvoiseen mahdollisuuteen kilpailla arvostuksesta. Esimerkiksi haastateltujen seksityöntekijöiden ääni ei ole haastattelijoiden vahvojen ennakoasenteiden takia päässyt tutkimuksissa välttämättä kuuluville (Kontula 2008, 62). Haastateltavien äänen peittämisen voi tulkita olevan autonomisen toimijuuden rikkomista, koska haastateltavien sanomiset tulkitaan haastateltavan ulkopuolisen toimijan toimesta eri tavoin, kuin sanat on alun perin tarkoitettu. Tämän perusteella huorastigmasta vaikutteita saaneilla tutkimuksilla ja niiden tuloksilla on prostituoituille seurauksia, jotka näyttäytyvät ongelmallisina tunnustussuhteiden läpi tarkasteltuina.

Yksi lisäsy, miksi seksin myyminen ei mahdollista tasa-arvoista arvostuksen tavoittelua, on se, että seksin myymisestä yhteisölle seuraavaa hyötyä ja arvoa ei välttämättä nähdä tai haluta nähdä. Yksi tällainen piirre on seksin myymisen hoivaulottuvuus. Esimerkiksi Kontula (2008, 147–148) puhuu maksullisesta seksistä hoivana, jolloin asiakas voi saada seksin avulla parannusta itsetuntoon tai ihan vaan toisen ihmisen läheisyyttä. Tällaisessa tilanteessa maksullinen seksi muistuttaa ammatteja, joissa autetaan ihmisiä ja ratkaistaan heidän ongelmiaan (Kontula 2008, 148). Esimerkiksi vammaisille ostamansa seksipalvelut voivat olla merkittävä tekijä heidän seksuaalisuutensa toteuttamisen ja hyvinvointinsa kannalta (Yle 19.9.2020, Seksuaalisuus). Myös Wahabin (2004, 148–149) haastattelemista seksityöntekijöistä osa kertoi näkevänsä työssään hoivaavia puolia. Hoivaksi nähtiin esimerkiksi se, että

palveluita myytiin asiakkaalle, jolle, seksin myyjän mukaan, seksin ostaminen oli ainoa tapa kokea läheisyyttä. Seksin myyjien opetuksellinen rooli on toinen piiloon jäävä piirre, joka tuottaa yhteisölle hyötyä. Wahabin (2004, 149–151) haastateltavat kuvailivat itseään hoivaajien lisäksi myös opettajiksi (*educator*), jotka valistavat muita yhteisön jäseniä eri asioiden suhteen. Asiakkaille, ystäville ja perheenjäsenille kerrotaan asioita seksityöstä ja siihen suhtautumisesta. Eräs strippari esimerkiksi kertoi asiakkaalleen, että ennakko-oletusten vastaisesti hän oikeasti nauttii työstään. Tällaisen toiminnan voi tulkita tarkoittavan asiakkaan seksityöhön liittyvän ymmärryksen laajentamista ja ennakko-oletusten kumoamista. Wahabin (2004, 149–150) mukaan asiakkaat saivat oppia myös naisten kehoista, ja alaan liittyvistä terveyshaitoista ja -riskeistä jaettiin tietoutta kollegoiden kesken. Lisäksi kondomin käytön vaatiminen asiakkaiden kanssa tulkittiin seksuaaliterveyden kouluttamiseksi, minkä nähtiin potentiaalisesti parantavan sekä seksin myyjien että asiakkaiden ja heidän muiden seksikumppaneidensa seksuaaliterveyttä. Näkökulma prostituoiduista seksuaaliterveyden opettajina on ristiriidassa huorastigman sisällön kanssa, jossa prostituoidut nähdään tautien kantajiksi (Kontula 2008, 58), minkä seurauksena prostituoidut näyttäytyvät riskinä tautien ehkäisylle ja täten yhteisön selviämislle (Benoit ym. 2017, 460). Opetusnarratiivin kautta tarkasteltuna prostituoidut näyttäytyvät pikemminkin osaltaan edesauttavan yhteisön selviytymistä valistamalla muita yhteisön jäseniä seksuaaliterveydestä. Edellä esitetyt maksuseksin positiiviset seuraukset, eli asiakkaiden parempi itsetunto, toisen ihmisen fyysisen läheisyyden kokeminen, seksuaalisuuden toteuttaminen, hyvinvoinnin paraneminen ja yhteisön tautien ehkäisy, ovat lähtökohtaisesti positiivisia asioita ja yhteisölle hyödyllisiä ja siten arvokkaita. Kuten kappaleen alussa on todettu, edellä mainittujen hyötyjen huomiotta jättäminen ei mahdollista arvostuksen tavoittelua, mikä on merkki tunnustusvajeesta.

Prostituoituja nöyryytetään julkisesti niin poliisin, terveydenhuollon hoitohenkilökunnan kuin tavallisten yhteisön jäsenten toimesta (Benoit ym. 2017, 461, 462, 463; Kontula 2008, 64). Tunnustussuhdeteorian näkökulmasta tulkittuna nöyryyttäjä osoittaa teoillaan, jotka perustuvat tietoiseen ja aktiiviseen asenteen ottamiseen, että hän pitää nöyryytyksen kohdetta itseään sosiaalisesti huonompana tai alempana. Nöyryyttäminen on siis valittuun asenteeseen perustuvaa toimintaa eikä pelkästään erimielisyyttä liittyen piirteen tai teon koettuun arvoon. Tässäkään tapauksessa vähäisempi arvostus ei ole itsessään ongelma. Nöyryyttämisen osoittama vähäisempi arvostus on ongelmallista kuitenkin sikäli, että nöyryyttämisen myötä sen kohteelle ei välttämättä haluta antaa tasapuolista mahdollisuutta kilpailla arvostuksesta, vaan hänet halutaan nöyryytyksellä sivuuttaa ja osoittaa kilpailuun kelpaamattomaksi. Tämän lisäksi nöyryyttämisessä on ongelmallista sen pohjalla oleva

normijärjestelmä, koska nöyryyttäminen oikeutetaan normistolla, joka perustuu stigmoille ja virheellisille oletuksille prostituoiduista. Tämän perusteella nöyryyttämisen voi tulkita siten, että nöyryyttäjä pitäisi nöyryyttämistä oikeutettuna, koska normijärjestelmän mukaan tietyt ehdot täyttyviä yksilöitä on sopivaa nöyryyttää, mutta nöyryytyksen ehdot täytyvät vain, koska nöyryytettävistä oletetaan asioita virheellisesti. Lopuksi nöyryyttäminen voidaan tulkita epäkunnioitukseksi myös siten, että nöyryytettävää hahmoa ei koeta täydeksi yhteisön jäseneksi, minkä seurauksena hänen oikeuttaan olla tulematta häirinnän kohteeksi loukataan. Vajaa yhteisön jäsenyyden tunnustaminen perustuu tässä tulkinnassa siihen, että stigmoihin vedoten prostituoitua ei arvosteta, jolloin hänen oikeuksiaan rikotaan, mikä on merkki vajavaisesta yhteisön jäsenyydestä, minkä lisäksi stigmoihin perustuva arvostuksen epääminen on huonosti perusteltua. Yhteisön vajaa jäsenyys näkyy myös siinä, että prostituoidulle ei anneta sanavaltaa siinä yhteisössä käytävässä keskustelussa, jossa arvokkaat ja arvostettavat asiat määritellään, vaan prostituoituun liittyvät asiat määritellään hänen mielipiteistään piittaamatta arvostettujen asioiden ulkopuolelle.

5.4 Kamppailu tunnuksesta

Tunnustussuhdeteorioiden yleisesittelyn (ks. luku 2.1) yhteydessä puhuttiin tunnuksesta kamppailusta tunnustuksen yhteiskunnallisen puolen olennaisena osana. Huorastigman seurauksista stigman uudelleenraamittaminen ja huorastigman haastaminen ovat tulkittavissa tunnuksesta kamppailuksi. Prostituoitujen halu muuttaa seksityön raamitusta osoittaa, että vallitseva seksityön raamitus tarjoaa joko puutteellista tunnustusta tai tunnustusta, joka on tunnustettavien mielestä jollain tavalla virheellistä tai yksipuolista. Puutteellisella tunnustuksella tarkoitetaan tässä sitä, että prostituoidut eivät koe tulevansa jonkin tunnustuksen moodin osalta adekvaatisti tunnustetuiksi. Toisin sanoen puutteellinen tunnustus on esimerkiksi sitä, että prostituoitu ei koe saavansa riittävästi arvostusta, tai että hänen oikeuksiaan loukataan. Virheellinen tunnustus tarkoittaa tässä yhteydessä puolestaan sitä, että prostituoidut kokevat tulevansa virheellisesti tunnustetuiksi esimerkiksi heihin perusteettomasti yhdistettyjen piirteiden, kuten vaikkapa päihderiippuvuuden tai uhuriuden, takia. Puutteellinen ja virheellinen tunnustus voivat olla toisiinsa sidoksissa. Käytännössä tämä voi näkyä siten, että virheellisen tunnustuksen johdosta prostituoituja arvostetaan vähän, mikä voi puolestaan johtaa prostituoitujen oikeuksien loukkauksiin. Seksityön uudelleenraamittaminen tavalliseksi työksi olisi siis pyrkimystä päästä tavoittelemaan tunnustusta kuten muut tavallisten töiden tekijät, eli ilman seksityö-käsitteen painolastia.

Myös huorastigman haastamisella pyritään eroon tunnustuksen tavoittelua hankaloittavista stigmaan liitetyistä negatiivisista mielle yhtymistä, eli käytännössä pyritään irti stigmasta. Tämä perustuu siihen, että haastamalla stigmaa pyritään osoittamaan, että stigman sisällöt eivät pidä paikkaansa, jolloin stigman edellyttämä suhtautuminen ja tunnustaminen näyttäytyisivät perusteettomina. Huorastigman haastaminen on tunnustuksesta kamppailua, koska haastamisen pyrkimys on saada stigman seurauksista kärsiville erilaista tunnustusta, kuin he stigman myötä saavat. Prostituoituidet kohtaavat monesti tunnustusvajetta, joka ilmenee yllä mainitun mukaisesti epäkunnioituksena, halveksuntana ja virheellisenä tunnustamisena.

Yksi huorastigman haastamisen tavoista on myös muutosten hakeminen valitsevaan prostituutiota ja prostituoituja koskevaan lainsäädäntöön. Esimerkkita-pauksessa Kanadan korkein oikeus katsoi tietyt prostituutiota koskevat lakipykälät lainvastaisiksi. (Benoit ym. 2017, 466–467.) On siis tapauksia, joissa prostituoitujen oikeuksia loukataan lainsäädännön tasolla, jolloin prostituoituidet ovat oikeudellisesti epätasa-arvoisessa asemassa muihin yhteisön jäseniin nähden. Kuten aikaisemmin on sanottu, oikeuksien loukkaukset ovat tunnustusvajetta, minkä seurauksena pyrkimys muuttaa lakeja prostituoitujen kannalta aikaisempaa myötämielisemmiksi on kamppailua tunnustuksesta.

Luvun summauksena sanottakoon, että huorastigmalla on sisältöjä ja seurauksia, jotka osoittavat, että prostituoituidet kohtaavat tunnustusvajetta. Tunnustusvajetta esiintyy kaikkien tunnustuksen moodien suhteen. Kaikenlainen väkivalta ja muut epätoivotut kehoon kohdistuvat toimet rikkovat prostituoitujen fyysistä koskemattomuutta. Prostituoitujen oikeuksia loukataan monin eri tavoin, kuten epäämällä heille kuuluvia terveyspalveluita tai sosiaalietuuksia, kyseenalaistamalla kelpoisuutta vanhempana toimimiseen sekä halulla sulkea prostituoituidet ulos heitä koskevien lakien säätämisprosessista, jolloin heitä ei mielletä tasaveroisiksi moraaliseksi toimijoiksi. Prostituoitujen perusteeton vähäinen arvostaminen näkyy prostituoitujen epätasa-arvoisessa mahdollisuudessa tavoitella arvostusta. Epäsuhtaisen arvostuksen tavoittelun syitä ovat prostituoitujen sosiaalisten roolien, taitojen ja ammatin yhteisöllisen hyödyn jääminen piiloon sekä heihin usein perusteetta yhdistetyt negatiiviset piirteet ja ominaisuudet. Myös prostituoitujen autonominen toimijuus kohtaa loukkaamista. Edellä luetelluista asioista esimerkiksi väkivalta on autonomian loukkaamista. Lisäksi tutkimuksissa haastateltujen prostituoitujen äänen kuulumattomuus sekä prostituoituihin ulkoapäin kohdistetut rankaisu- tai pelastustoimenpiteet rikkovat heidän autonomiaansa. Yleisemminkin uhrimyytin mukainen prostituoitujen pitäminen toiminnan kohteina toimijuuden sijasta ei anna tilaa heidän omalle toimijuudelleen. Kaikki prostituoituidet eivät kuitenkaan hyväksy heihin kohdistuvaa va-

jaata tunnustusta sellaisenaan, vaan kamppailevat tunnustuksesta ja pyrkivät osoittamaan itsensä ihmisiksi siinä missä muutkin, ja työnsä työnä muiden joukossa. Samalla pyritään eroon stigmasta ja sen aiheuttamista syrjivistä ja negatiivisista toimintatavoista. Tämän lisäksi prostituoidut ja tukijärjestönsä kamppailevat tunnustuksesta hakemalla muutoksia lainsäädäntöön, millä pyritään tasaverosiin lakeihin.

6 PÄÄTÄNTÖ

Aikaisemman empiirisen tutkimuksen mukaan stigmoilla ylipäänsä on vaikutuksia stigmatisoitujen henkilöiden elämään. Aikaisempi tutkimus myös osoittaa, että huorastigma ei ole poikkeus. Huorastigma vaikuttaa prostituoitujen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin monin eri tavoin, minkä lisäksi se vaikuttaa sekä prostituoitujen itsensä että muiden yhteisön jäsenten mielikuviin ja asenteisiin prostituutiosta ja prostituoiduista. Tämän lisäksi huorastigma koskettaa myös prostituoitujen läheisiä ja muita prostituoitujen sidosryhmiä.

Tutkielman tutkimuskysymykseen – millaiselta itsenäisten ja vapaaehtoisten prostituoitujen kohtaama stigma näyttää Axel Honnethin tunnustussuhdeteorian kautta tarkasteltuna? – voi vastata sanomalla, että tunnustussuhteiden kautta tarkasteltuna monet huorastigman sisällöt ja seuraukset näyttäytyvät ongelmallisina. Ongelmallisuus liittyy siihen, että usein huorastigmasta johtuva ihmisten suhtautuminen ja käyttäytyminen näyttäytyy aiemmin sanotun mukaisesti tunnustusvajeena, joka ilmenee käytännössä oikeuksien loukkauksina ja vähäisenä arvostuksena, joiden perusteella prostituoitujen voi tulkita olevan yksilöitä, joiden ei nähdä olevan täysiä yhteisön jäseniä.

Tutkielmassa toteutettu huorastigman tarkastelu myös osoittaa, että kaikki prostituoidut eivät hyväksy heihin kohdistuvaa stigmaa ja siitä koituvia seurauksia. Huorastigman haastaminen ja uudelleenraamittaminen ovat osoitus siitä, että prostituoiduilla on halua tulla tunnustetuksi eri tavalla kuin yleinen asenneilmapiiri sallii. Tällainen toiminta on Honnethin tunnustusteorian mukaista tunnustuksesta kamppailua, joka osoittaa, että olemme vastustuskykyisiä yksipuoliselle tunnustukselle, eli emme välttämättä hyväksy sitä, kuinka meidät muiden toimesta tunnustetaan.

Tunnustuksellinen näkökulma huorastigman tarkastelussa tuo oman lisänsä olemassa olevaan tutkimuskenttään. Ensiksi voidaan sanoa, että yllä esiteltyjen tut-

kimustulosten perusteella huorastigman tutkiminen tunnustusperspektiivin läpi tukee niitä aikaisempia tutkimustuloksia, joissa prostituoitujen on osoitettu kohtaavan syrjintää ja muuta sorsivaa toimintaa. Toiseksi tunnustusperspektiivin avulla voidaan myös käsitellä yksityiskohtaisesti sitä, mikä stigmatisoituneessa toiminnassa ja suhtautumisessa on pielessä. Tämä on mahdollista, koska tunnustuksellinen näkökulma tarjoaa käsitteellisen kehikon ilmiön tarkasteluun. Kehikossa on eriteltyinä tunnustuksen kolme moodia ja niiden vastinparit epäkunnioituksen puolelta. Näitä erottelua hyödyntämällä on mahdollista tarkastella, rikkooko jokin tietty toimintatapa vastavuoroisen tunnustuksen ideaa ja mikäli rikkoo, niin tunnustusperspektiivi myös antaa keinot selittää, miksi näin on. Tutkielmassa on tehty juuri tätä. Tunnustusperspektiivi antaa osaltaan osviittaa siitä, mistä poliittisissa kamppailuissa on kyse ja samalla selittää niiden motivaatorakennetta.

Vaikka huorastigman seurauksia voi tulkita ongelmallisiksi tunnustussuhteiden läpi tarkasteltuna, niin yllä olevaa tulkintaa voi kritisoida. Kritiikki voi kohdistua siihen, että esitetyn tulkinnan mukaan prostituoitujen vähäinen arvostus on osoitus heidän kohtaamastaan tunnustusvajeesta. Yhteisöillä kuitenkin on tunnustusteorian mukaisesti omat arvohorisonttinsa, jotka sisältävät arvostettavina pidetyt asiat. Monien yhteisöjen tapauksessa seksin myynti ja siten seksin myyjät eivät ole yhteisön arvostetuimpia jäseniä, jolloin ne eivät ole arvohorisontissa arvostettavia asioita. Näissä tapauksissa prostituoitujen vähäisen arvostuksen ei pitäisi olla tunnustusteorian valossa ongelmallista, koska yhteisö määrittää sen, mitä pidetään arvostettavana, ja toimii sen mukaisesti.

Yllä olevaa kritiikkiä voidaan kuitenkin kommentoida kysymällä, onko valitseva prostituoituja vähättelevä arvohorisontti oikeassa sikäli, että prostituoidut ansaitsevat olla objektiivisesti arvostuksen ulkopuolella. Yhteisöjen arvohorisontit ovat kuitenkin historian saatossa muuttuneet, jolloin aikaisemmin oikeiksi ja luonnollisiksi koetut toiminta- ja suhtautumistavat ovat osoittautuneet puutteellisiksi tai virheellisiksi muuttuneiden yhteiskunnallisten olojen myötä. Tämä osoittaa, että arvohorisontit eivät koostuu pelkästään ajasta ja paikasta riippumattomista absoluuttisesti hyvistä tai oikeista arvoista, vaan yhteisöjen arvostamat asiat ovat dynaamisia ja muutokselle alttiita. Esimerkiksi äänioikeuden laajentuminen sekä orjuuden lakkauttaminen ovat esimerkkejä, joiden myötä arvohorisontin muutos on tuonut ison liudan uusia ihmisiä uusien oikeuksien ja siten kasvaneen tunnustuksen piiriin. Voidaan myös kysyä, onko yhteisöissä esiintyvä tunnustuksen puute arvohorisontin omilla kriteereillä perusteetonta. Monissa yhteisöissä yksilöiden kokonaisvaltaista tunnustamista ja kohtaamista ihmisinä tai persoonina pidetään tärkeänä. Tällaisessa yhteisössä vaikuttaisi siten olevan arvostusta adekvaattia tunnustamista kohtaan,

mikä synnyttää ristiriidan yhteisössä mahdollisesti ilmenevän puutteellisen tunnustuksen ja arvohorisontin välille. Kritiikin kolmantena kommenttina on se, että mikäli prostituoituidut eivät ole olleet mukana muodostamassa yhteisön arvohorisonttia, niin heitä ei tunnusteta Ikäheimon (ks. luku 5.2) esittämällä tavalla normien kanssaluojiksi tai sosiaalisen todellisuuden auktoriteeteiksi ja siten täysiksi persooniksi.

Huorastigma on siis normatiivisesti ongelmallinen tunnustussuhteiden läpi tarkasteltuna, minkä johdosta tunnustusperspektiivi saattaa kiusalliseen tilanteeseen sellaisia tasa-arvoisuuden puolesta liputtavia yhteisöjä, joissa huorastigma vallitsee. Tämä johtuu siitä, että ajaessaan tasa-arvoa, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja kaikenlaisen syrjimyksen lopettamista, kyseiset yhteisöt tietyllä tapaa lupaisivat tai antaisivat takeet siitä, että jokainen yhteisön jäsen saisi osakseen adekvaattia tunnustusta. Esimerkiksi Suomen perustuslaissa (2 luku 6 §) puhutaan perusoikeuksiin liittyen yhdenvertaisuudesta, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan henkilöön liittyvien syiden perusteella. Pykälän pyrkimyksenä voi tulkita sen, että yksilöitä kohdeltaisiin yhdenvertaisesti kaikilla elämän osa-alueilla. Yhdenvertaisuuteen pyrkimisen tarkoituksena voi nähdä olevan yhteisön jäsenten hyvinvointi. Koska yksilöiden adekvaatti tunnustaminen edesauttaa heidän hyvinvointiaan, niin adekvaatin tunnustuksen takaaminen kaikille yhteisön jäsenille voidaan nähdä yhdeksi Suomen perustuslain perusoikeusluvun tavoitteeksi. Virallisessa suomalaisessa yhteiskunnassa¹⁵ ylipäänsä on vahva tasa-arvoisuutta korostava ja ihannoivakin eetos. Kyseisessä ympäristössä olisi siis annettava adekvaattia tunnustusta kaikille tai ei kenellekään, jotta tasa-arvoisuuden vaatimus täyttyisi tunnustuksen kohdalla. Näin ollen suomalaisessa yhteiskunnassa ja muissa vastaavissa yhteisöissä huorastigma ja siitä seuraava prostituoitujen kohtelu kuitenkin osoittavat, että vaikka lain kirjaimen kohdalla lupaukset tunnustuksesta saattavat täytyä, niin käytännössä lupaus ei toteudu prostituoitujen kohdalla, mikä tuo näkyväksi yhteisöissä vallitsevan sisäisen ristiriidan.

Tilan puutteen ja tutkimuskohteen liiallisen rönsyilyn ehkäisemiseksi tutkielmassa on keskitytty tunnustusteorian soveltamiseen huorastigman sisältöjen ja seurausten suhteen sekä näiden kaikkien esittelemiseen. Saadut tulokset antavat uutta kuvaa prostituutiosta ja siihen kytköksissä olevista ilmiöistä, mutta paremman ymmärryksen saaminen huorastigmasta ja sen seurauksista, prostituutiosta, prostituoituista ja niihin liittyvistä ennakoasenteista sekä niihin kohdistuvasta suhtautumisesta ja suhtautumisen syistä vaatii jatkotutkimusta.

---

¹⁵ Tarkoitin tällä esimerkiksi virallisia poliittisia linjauksia, joita Suomi valtiona ajaa. Virallinen linja eroaa joissain piireissä käytävistä yksityisistä kahvipöytäkeskusteluista, joissa yhdenvertaisuuden eetosta ei jaeta kaikilta osin.

Prostituoitujen asiakkaiden kohtaaman stigman tutkiminen on yksi potentiaalinen tutkimuskohde. Seksin ostamiseen liitetään häpeällisyys, minkä lisäksi assosiaatiostigma (ks. luku 4.1) voi leimata myös seksin ostajia. Tämän perusteella seksistä maksavat kokevat jonkin asteista stigmaa, jonka mahdollisia seurauksia ja sisältöjä voi analysoida tässä tutkielmassa toteutetulla tunnustussuhteisiin nojaavalla soveltavalla yhteiskuntafilosofisella otteella. Asiakkaiden kohdalla olisi mahdollista tutkia myös heidän suhtautumistaan prostituoituihin. Tässäkin tapauksessa saatuja tuloksia olisi mahdollista analysoida tunnustuksen kautta. Kolmas jatkotutkimusmahdollisuus kohdistuu siihen, kuinka stigmatisoivat tahot perustelevat ja oikeuttavat harjoittamansa stigmatisoimisen. Näitä perusteluita peilattaisiin vastavuoroisen tunnustuksen kriteereihin ja analysoitaisiin, rikkovatko esitetyt perustelut tunnustuksen kriteereitä.

Tutkielmassa käytetty tunnustusperspektiivi on osaltaan antanut uutta tietoa ja tulokulmaa huorastigman ja stigmasta prostituoiduille koituvien seurausten vaikutusten tarkasteluun. Tällä lähestymistavalla on kuitenkin rajoitteensa. Kyseessä on empiirisestä aiheesta tehty teoreettinen malli, joka vaikuttaa uskottavalta, mutta vaatii tuekseen empiiristä tutkimusta, jossa tunnustus otetaan tutkimuksen lähtökohdaksi.

Tunnustusperspektiivin käyttäminen tutkimuksessa voi hyödyttää stigmatisoituja tahoja sikäli, että se voi näyttää yhtäältä, että stigmatisoitujen kohtelu on normien vastaista ja toisaalta, miksi normien vastainen kohtelu on stigmatisoiduille haitallista. Toisille vahingollisten toimintatapojen havaitseminen ja esille tuominen on askel kyseisten toimintatapojen korjaamiseksi. Haitallisten toimintamallien korjaamisen voi nähdä pyrkimyksiksi kohti yhdenvertaisempaa ja oikeudenmukaisempaa yhteisöä. Toivottavasti tämä tutkielma osaltaan edistää kyseistä matkaa edes piirun verran.

LÄHDELUETTELO

- Anderson, Joel: Translator's introduction. Teoksessa Honneth, Axel: The struggle for recognition. The moral grammar of social conflicts. Polity Press, Cambridge 1995, x-xxi.
- Apte, Hemant ja Rohini Sahni: What does language have to say? Words for prostitution in Marathi vocabulary. Teoksessa Apte, Hemant, Rohini Sahni, V. Kalyan Shankar (toim.): Prostitution and beyond. An analysis of sex workers in India. Sage publications, Lontoo 2008, 301-315.
- Bartley, Paula (2000). Prostitution. Prevention and reform in England 1860-1914. Lontoo: Routledge.
- Benoit, Cecilia, Michaela Smith, Mikael Jansson, Proscilla Healey & Doug Magnuson (2019): "The prostitution problem". Claims, evidence and policy outcomes. Archives of sexual behavior 48:7, 1905-1923.
- Benoit, Cecilia, S. Mikael Jansson, Michaela Smith & Jackson Flagg (2017): Prostitution stigma and its effect on the working conditions, personal lives, and health of sex workers. The journal of sex research 55:4-5, 457-471.
- Bjønness, Jeanett (2012): Between emotional politics and biased practices. Prostitution policies, social work, and women selling sexual services in Denmark. Sexuality research and social policy 9:3, 192-202.
- Bruckert, Chris: The mark of "disreputable" labour. Workin' it: sex workers negotiate stigma. Teoksessa Bruckert, Chris, Stacey Hannem (toim.): Stigma revisited. Implications of the mark. University of Ottawa Press, Ottawa 2012, 55-78.
- Budin, Stephanie Lynn (2008): The myth of sacred prostitution in antiquity. Cambridge: Cambridge university press.
- Business Insider (17.1.2012): There are 42 million prostitutes in the world, and here's where they live. Kirjoittaja: Gus Lubin. Saatavilla <<https://www.businessinsider.com/there-are-42-million-prostitutes-in-the-world-and-heres-where-they-live-2012-1?r=US&IR=T>>, luettu 17.3.2022.
- Campbell, Russell (2006): Marked women. Prostitutes and prostitution in the cinema. Madison: University of Wisconsin press. Wisconsin film studies. Prostitution in motion pictures.

- Carline, Anna (2011): Constructing the subject of prostitution. A butlerian reading of the regulation of sex work. *International journal for the semiotics of law* 24:1, 61–78.
- Chatterjee, Gayatri (2008?). The *veshyā*, the *ganika*, and the *tawaif*. Representations of prostitutes and courtesans in Indian language, literature and cinema. Teoksessa Apte, Hemant, Rohini Sahni ja V. Kalyan Shankar (toim): Prostitution and beyond. An analysis of sex workers in India. Sage publications, Lontoo 2008, 279–300.
- Chrysanthi, S. Leon, Shdaimah, Corey S. (2021): Targeted sympathy in “whore court”: criminal justice actors’ perceptions of prostitution diversion programs. *Law & Policy* 43:2, 126–148.
- Cimino, Andrea N. (2019): Uncovering intentions to exit prostitution. Findings from a qualitative study. *Victims & offenders* 14:5, 606–624.
- De Graaf, Ron, Ine Vanwesenbeeck, G. Van Zessen, C. J. Straver ja J. H. Visser (1995): Alcohol and drug use in heterosexual and homosexual prostitution, and its relation to protection behavior. *AIDS Care* 7:1, 35–48.
- de Matos, Marcos André, Karlla Antonieta Amrim Caetano, Divania Dias da Silva Franca, Raquel Silva Pinheiro, Luciene Carneiro de Moraes & Sheila Araujo Teles, (2013): Vulnerability to sexually transmitted infections in women who sell sex on the route of prostitution and sex tourism in Central Brazil. *Revista Latino-Americana de enfermagem* 21:4, 906–912.
- Dodillet, Susanne ja Petra Östergren (2011): The swedish sex purchase act. Claimed success and documented effects. Konferenssipaperi, Decriminalizing prostitution and beyond: practical experiences and challenges, Haag, 3.–4.3.2011. Saatavilla <<http://www.petraostergren.com/upl/files/54259.pdf>>, luettu 4.4.2022.
- Ericsson, Lars O. (1980): Charges against prostitution. An attempt at a philosophical assessment. *Ethics* 90:3, 335–366.
- Estes, Yolanda (2001): Moral reflections on prostitution. *Essays in philosophy* 2:2, 73–83.
- Fabre, Cécile (2006): *Whose body is it anyway? Justice and the integrity of the person*. New York: Oxford university press.
- Farley, Melissa, Jacqueline M. Golding, Emily Schuckman Matthews, Neil M. Malamuth, ja Laura Jarrett (2017): Comparing sex buyers with men who do not

- buy sex. New data on prostitution and trafficking. *Journal of interpersonal violence* 32:23, 3601–3625.
- Flowers, R. Barri (2011): *Prostitution in the digital age. Selling sex from the suite to the street* Santa Barbara: Praeger.
- Foley, Ellen E. (2019): "The prostitution problem". *Insights from Senegal. Archives of sexual behavior* 48:7, 1937–1940.
- Gangoli, Geetanjali ja Nicole Westmarland (toim): *International approaches to prostitution. Law and policy in Europe and Asia*. Bristol, Policy press 2006.
- Goffman, Erving (1986): *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. 9. painos. Harmondsworth: Penguin books. Pelican books.
- Gould, Arthur (2001): The criminalization of buying sex. The politics of prostitution in Sweden. *Journal of social policy* 30:3, 437–456.
- Hakala, Annemari (2018): *Kohti intiimiä ja ennakkoluulojen yli -- suomalaisten itsenäisesti seksityötä tekevien naisten kokemuksia seksityöstä*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiologian pro gradu -tutkielma.
- Honneth, Axel (2007): *Disrespect. The normative foundations of critical theory*. Cambridge: Polity press.
- Honneth, Axel (1995): *The struggle for recognition. The moral grammar of social conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Hirvonen, Onni: Johdanto. Teoksessa Hirvonen, Onni (toim): *Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Hegelistä nykypäivään*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2020, 9–22.
- Hubbard, Phil ja Mary Whowell (2008): Revisiting the red light district. Still neglected, immoral and marginal? *Geoforum* 39:5, 1743–1755.
- Ikäheimo, Heikki (2007): Recognizing persons. *Journal of consciousness studies* 14:5–6, 224–247.
- Iltalehti (1.2.2020, Kotimaa): *Annan sulle piiska*. Kirjoittaja: Tomi Salomaa. Saatavilla <<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/83358219-c03d-49d1-be24-6fcc4d12b79a>>, luettu 14.3.2022.

Järjestyslaki 27.6.2003/612. Saatavilla

<<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030612?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=j%C3%A4rjestyslaki>>, haettu 21.3.2022.

Kapparis, Konstantinos (2018): Prostitution in the ancient Greek world. Berliini: De Gruyter.

Kauppinen, Jaana: Prostituutio. Teoksessa Apter, Dan, Kari Kaimola ja Leena Väisälä (toim.): Seksuaalisuus. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki 2006, 385–391.

Kontula, Anna (2008): Punainen exodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa. Helsinki: LIKE. Polemos.

Laitinen, Arto: Axel Honneth – yhteiskunta, kritiikki, tunnustussuhteet. Teoksessa Kauppinen, Ilkka, Olli-Pekka Moisio, Miikka Pyykkönen (toim.): 1900-luvun saksalainen yhteiskuntateoria. Gaudeamus, Helsinki 2019, 171–190.

Lehtonen, Maiju ja Sarianne Taipalus (2014): "Huora en ole kaikille". Diskurssianalyysi seksityötä käsittelevistä blogikirjoituksista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma.

McCandless Stone, Maggie (2020): "if he looks clean...". Condom use decisions in prostitution. *Deviant behavior* 41:6, 718–732.

McGinn, Thomas A. J. (2004): The economy of prostitution in the Roman world. A study of social history and the brothel. Ann Arbor: University of Michigan press.

Moen, Ole Martin (2014): Is prostitution harmful?. *Journal of medical ethics* 40:2, 73–81.

Musyoki, Helgar, Timothy A. Kellogg, Scott Geibel, Nicholas Muraguri, Jerry Okal, Waimar Tun, H. Fisher Raymond, Sufia Dadabhai, Meredith Sheehy, Andrea A. Kim (2015): Prevalence of HIV, sexually transmitted infections, and risk behaviours among female sex workers in Nairobi, Kenya. Results of a respondent driven sampling study. *AIDS and behavior* 19:1, 46–58.

O'Connell Davidson, Julia (2002): The rights and wrongs of prostitution. *Hypatia* 17:2, 84–98.

Otis, Leah Lydia (1985): Prostitution in medieval society. The history of an urban institution in Languedoc. Chicago: The university of Chicago press. *Women in culture and society*.

Paoella, Christopher (2020): Human trafficking in medieval Europe. Slavery, sexual exploitation, and prostitution. Amsterdam: Amsterdam university press. Social worlds of late antiquity and the early middle ages.

Primoratz, Igor: What's wrong with prostitution? Teoksessa Soble, Alan (toim.): The philosophy of sex. Contemporary readings. Rowman & Littlefield publishers inc, Lanham 2002, 451–473.

Puidokiene, Dalia ja Juha Perttula (2014): The healing relationship for women in prostitution. *Topos* 1/2014, 159–172.

Quan, Tracy: The name of the pose. A sex worker by any other name. Teoksessa Spector, Jessica (toim.): Prostitution and pornography. Philosophical debate about the sex industry. Stanford university press, Stanford 2006, 341–348.

Rikoslaki 19.12.1889/39. Saatavilla

<<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=>>, haettu 21.3.2022

Rössler, Wulf., U. Koch, C. Lauber, A. -K. Hass, M. Altwegg, V. Ajdacic-Gross, K. Landolt (2010): The mental health of female sex workers. *Acta psychiatrica Scandinavia* 122:2, 143–152.

Schwarzenbach, Sibyl: Contractarians and feminists debate prostitution. Teoksessa Spector, Jessica (toim.): Prostitution and pornography. Philosophical debate about the sex industry. Stanford university press, Stanford 2006, 209–239.

Skaffari, Pia (2010): Rajat ylittävä prostituutio – Tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen itäprostituutiosta. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Väitöskirja.

Stewart, Terah J. (2021): “Dear higher education, there are sex workers on your campus”. Rendering visible the realities of U.S. college students engaged in sex work. *Journal of diversity in higher education*. Advance online publication. Saatavilla <<http://dx.doi.org/10.1037/dhe0000351>>, luettu 6.4.2022.

Särkelä, Arvi (2020): Tunnustuksen patologiat. Teoksessa Hirvonen, Onni (toim.): Tunnustuksen filosofia ja politiikka. Hegelistä nykypäivään. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2020, 115–134.

Thompson, Simon (2006): The political theory of recognition. A critical introduction. Polity press, Cambridge.

Tiihonen, Pihla (2006): Sota seksikaupasta sanomalehdissä. Ehdotetun seksinostokiellon kirvoittama prostituutiodebatti Helsingin Sanomissa, Ilta-

Sanomissa ja Lapin Kansassa 3.7.2003–31.8.2004. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sosiologian pro gradu -tutkielma.

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. Saatavilla

<<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkomaalaislaki#L9P142>>, haettu 21.3.2022.

Wahab, Stéphanie (2004): Tricks of the Trade. What Social Workers Can Learn about Female Sex Workers through Dialogue. *Qualitative Social Work* 3:2, 139-160.

Wahab, Stéphanie ja Gillian Abel (2016): The prostitution reform act (2003) and social work in Aotearoa/New Zealand. *Affilia* 31:4, 418-433.

Wardlow, Holly (2004): Anger, economy and female agency: problematizing "prostitution" and "sex work" among the Huli of Papua New Guinea. *Signs* 29:4, 1017-1040.

Weitzer, Ronald (2018): Resistance to sex work stigma. *Sexualities* 21:5-6, 717-729.

Yle (14.2.2021, Ilmiöt): Entinen Miss Rovaniemi päätyi myymään seksiä kohutulle sivustolle – ei halua tuntea syyllisyyttä eikä häpeää, ja se kertoo ajan muuttumisesta. Kirjoittaja: Esa Koivuranta. Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-11782146>>, luettu 2.12.2021.

Yle (19.9.2020, Seksuaalisuus): Oliver Lindqvist ostaa seksiä ja saa siitä iloa – vammaisten seksuaalioikeuksissa yhä parannettavaa, sanoo seksuaaliterapeutti. Kirjoittaja: Paula Tiessalo. Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-11543140>>, luettu 2.12.2021.

Yle (12.2.2020, Prostituoidut): Bangladeshissa seksityöntekijä sai vihdoin kunnialliset hautajaiset, työkaverit pitävät tapausta läpimurtona – "Äitiäni kohdeltiin kuin ihmistä". Kirjoittaja Ulriikka Myöhänen. Saatavilla: <<https://yle.fi/uutiset/3-11204331>>, luettu 2.12.2021.

Yle (2.11.2018, Yle Blogit): Ammattina seksi – Pitäisikö maailman vanhin ammatti sallia täysin? Kirjoittaja: Paula Tiessalo. Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-10481972>>, luettu 5.11.2021.